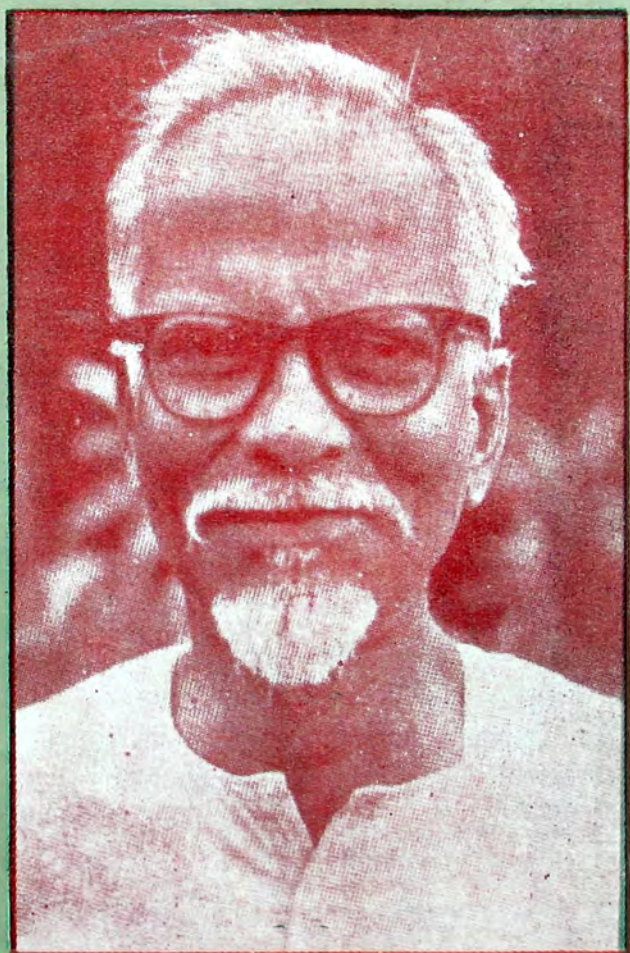

ବିପ୍ଳବୀ ଜନନାୟକ
ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ

ବଳରାମ ମହାନ୍ତି

ବିପ୍ଳବୀ ଜନନାୟକ
ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ

ଶ୍ରୀ ବଳରାମ ମହାନ୍ତି

ପ୍ରକାଶକ
ଭାରତ ଭାରତୀ
ସୂତାହାଟ
କଟକ - ୭୫୩ ୦୦୧

ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶ
୧୯୯୪, ନଭେମ୍ବର - ୨୩

ଟାଇପ୍ ସେଟିଙ୍ଗ୍
କୋଣାର୍କ ଡାଟା ପ୍ରୋସେସିଙ୍ଗ୍
ଭୁବନେଶ୍ୱର - ୧୨
ଫୋନ୍ ନଂ - ୪୦୭୪୮୯

ମୁଦ୍ରଣ
ଉତ୍କଳ ସମ୍ବାଦ ପ୍ରକାଶନ (ପ୍ରା) ଲି.
ଭୁବନେଶ୍ୱର - ୭୫୧୦୦୩

ମୂଲ୍ୟ
ପଚିଶ ଟଙ୍କା

ଭୂମିକା

ବିପ୍ଳବୀ ଜନନାୟକ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ୧୯୪୦ ମସିହାରୁ ୧୯୪୬ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଶାର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲାବେଳେ ତାଙ୍କର ଲୋକସଂପର୍କ ବିଭାଗ ଅତିସରୁ ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ସୌଭାଗ୍ୟ ମୋର ହୋଇଥିଲା । ମୁଁ ସେତେବେଳେ ଦୈନିକ ‘ସମାଜ’ର ସମ୍ପାଦକୀୟ ବିଭାଗରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ସାଢ଼େ ଛଅ ବର୍ଷରୁ ଅଧିକ କାଳ ତାଙ୍କ ନିକଟରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲି । ଏହି ସମୟ ଭିତରେ ବିଭିନ୍ନ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ତଥା ସାଧାରଣ ସଭାମାନଙ୍କରେ ତାଙ୍କର ଭାଷଣ, ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନ ସଭାରେ ତାଙ୍କର ଭାଷଣ ସଂବାଦପତ୍ରକୁ ରିପୋର୍ଟ କରିବା ଓ ତାଙ୍କ ଲୋକସଂପର୍କ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ଥିଲା ମୋର ପ୍ରଧାନ କାମ । ମୁଁ ତାଙ୍କ ସହିତ ଅନେକ ଥର ଓଡ଼ିଶାର ବହୁ ସ୍ଥାନ ଭ୍ରମଣ କରିଥିଲି ଓ ଲୋକଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ଆସିଥିଲି । ସେତେବେଳେ ମୁଁ ତାଙ୍କ ଚିନ୍ତାଧାରା ତଥା କାର୍ଯ୍ୟପଦ୍ଧତିକୁ ଘନିଷ୍ଠ ଭାବରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇଥିଲି । ସେ ଅଡ଼େଇ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଶାର ରାଜସ୍ୱ ମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ ଓ ତା’ପରେ ସାଢ଼େ ଛଅ ବର୍ଷରୁ ଅଧିକ କାଳ ଓଡ଼ିଶାର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ । ଏହି ନ’ବର୍ଷ ଓଡ଼ିଶାର ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଘଟଣାବଳୀର ସମୟ । ଦୈନିକ “ସମାଜ”ର ପ୍ରତିନିଧି ଭାବରେ ମୁଁ ତାଙ୍କ ରାଜସ୍ୱ ମନ୍ତ୍ରୀ ବେଳର ଘଟଣା ଓ ତାଙ୍କ ଭାଷଣ ଏବଂ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲାବେଳେ ତାଙ୍କ ଭାଷଣ ଓ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ସଂବାଦପତ୍ରକୁ ରିପୋର୍ଟ କରିଥିଲି । ସେହି ସମୟରେ ଶ୍ରୀ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ଓଡ଼ିଶା ରାଜନୀତି ଓ ଶାସନରେ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ।

ରାଜସ୍ୱ ମନ୍ତ୍ରୀ ତଥା ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଭାବରେ ଶାସନ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱରେ ଥିଲାବେଳେ ସେ ଓଡ଼ିଶାରେ କେତେକ ପ୍ରଗତିମୂଳକ ବୈପ୍ଳବିକ ପରିକଳ୍ପନା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାକୁ ଚାହିଁଥିଲେ । ମାତ୍ର ଶାସକ ରାଜନୈତିକ ଦଳ ଓ ଅମଳାଚନ୍ଦ୍ରର ସହଯୋଗ ଅଭାବରୁ ତାହା ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରଥମେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେବାର ସୁଯୋଗ ମିଳିଲା ନାହିଁ । ଅନ୍ୟ ରାଜ୍ୟରେ ତାହା ଆଗ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଲା, ଓଡ଼ିଶା ପଛରେ ପଡ଼ିଗଲା । ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ପଛରେ ପଡ଼ି ନ ଥିଲେ ।

ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ବେଳର “ସାରଥୀ” ପତ୍ରିକା ଓ କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନ ବେଳର “କୃଷକ” ପତ୍ରିକାରେ ସେ କେତେକ ଉଚ୍ଚକୋଟିର ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖିଥିଲେ ।

ସେଥିରୁ ତାଙ୍କ ରାଜନୈତିକ ଚିନ୍ତାଧାରାର କିଛି ପରିଚୟ ମିଳେ । ସାଧାରଣ ସଭାମାନଙ୍କରେ ଭାଷଣ ଓ ବିଧାନସଭାରେ ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନାବେଳେ ତାଙ୍କ ଭାଷଣ ଅଧ୍ୟୟନ କଲେ ଦେଶର ରାଜନୈତିକ ଓ ଅର୍ଥନୈତିକ ଚିନ୍ତାଧାରାର ସୂଚନା ମିଳିବ । ପରିଶେଷରେ ସେ ତାଙ୍କ ଶେଷ କାରାଜୀବନବେଳେ ବାରିପଦା ଜେଲ ଭିତରୁ ତାଙ୍କ ଆତ୍ମୀୟମାନଙ୍କୁ ଯେଉଁସବୁ ପତ୍ରମାନ ଲେଖୁଥିଲେ ସେଥିରୁ ତାଙ୍କ ଜୀବନ ଦର୍ଶନର କିଛି ସୂଚନା ମିଳିଲା । ତାଙ୍କ ଶାସନ ବେଳର ଓଡ଼ିଶାର ରାଜନୈତିକ ଓ ଅର୍ଥନୈତିକ ଅବସ୍ଥା ରାଜନୀତି ବିଜ୍ଞାନର ଛାତ୍ରମାନେ ଖୋଜୁଛନ୍ତି । ତେଣୁ ତାଙ୍କ ବିସ୍ମୃତ ଜୀବନୀ ଓ ଭାଷଣଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରକାଶନପାଇଁ ଉଦ୍ୟମ ଚାଲିଛି । ଏହି କ୍ଷୁଦ୍ର ପୁସ୍ତକରେ ତାଙ୍କ ଦୀର୍ଘ କର୍ମମୟ ଜୀବନର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ପରିଚୟ ଦେବାପାଇଁ ପ୍ରୟାସ କରିଛି ।

ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରଗତିଶୀଳ ଉପାହୀ ପ୍ରକାଶକ ଶ୍ରୀମାନ ଉମେଶ ପ୍ରସାଦ ସାହୁଙ୍କ ବାରମ୍ବାର ତାରିଦା ଯୋଗୁ ଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ପୁସ୍ତକଟି ଅଳ୍ପ ଦିନ ଭିତରେ ସଂକଳନ ସମ୍ପଦ ହେଲା । ତେଣୁ ଶ୍ରୀମାନ ସାହୁ ଧନ୍ୟବାଦାର୍ହ ।

୧୧୩, ବାପୁଜୀ ନଗର,

ଭୁବନେଶ୍ୱର

ଟେଲିଫୋନ - ୪୦୭୭୨୬

ବିନୀତ

ବଳରାମ ମହାନ୍ତି

ବିପ୍ଳବୀ ଜନନାୟକ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ

ସେ ଥିଲେ ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥରେ ଜଣେ ବିପ୍ଳବୀ ଓ ଜନନାୟକ । ସେ ଜାତି, ବର୍ଣ୍ଣ, ଧର୍ମ ଓ ସମସ୍ତ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣତାର ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବକୁ ଉଠିଥିଲେ । ସେ ସମସ୍ତ ସାମାଜିକ କୁସଂସ୍କାରରୁ ମୁକ୍ତ ଥିଲେ । ଯେଉଁ ସାଆନ୍ତିଆ ମରହଟ୍ଟିଆ ସ୍ବଭାବ ଆମ ସମାଜକୁ ଏକ ଅକର୍ମଣ୍ୟ ସମାଜରେ ପରିଣତ କରିଛି, ସେ ଥିଲେ ତାର ତୀବ୍ର ବିରୋଧୀ । ଧର୍ମ ନାଁରେ ଧର୍ମାନ୍ଧତା ବା ଦଳ ନାଁରେ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣତାକୁ ପ୍ରଶ୍ନପଦେଇ ସେ ନିଜର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବକୁ ଖଣ୍ଡିତ କରିବାକୁ ଚାହିଁ ନ ଥିଲେ । ସେ ଥିଲେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବର ସାଧକ । ସାଂସାରିକ ଜଞ୍ଜାଳ ଭିତରୁ ଚାଲି ଯାଇ ସେ ନିଜର ମୁକ୍ତିପାଇଁ ସାଧନା କରିବାକୁ ଚାହିଁ ନ ଥିଲେ । ସଂସାରର ସମସ୍ତ ଜଞ୍ଜାଳ ଭିତରେ ସେ ଚାହିଁଥିଲେ ମୁକ୍ତିର ଆସ୍ବାଦ । ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀ ଓ ବିଶ୍ବକବି ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ଠାକୁରଙ୍କ ଉପଦେଶକୁ ଶିରୋଧାର୍ଯ୍ୟ କରି ସେ ସମାଜର ସର୍ବାପେକ୍ଷା ଦରିଦ୍ର, ଅବହେଳିତ ଓ ଦଳିତଙ୍କ ସେବାକୁ ଜୀବନର ବ୍ରତ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଥିଲେ । ସେହିମାନଙ୍କୁ ଆଖି ଆଗରେ ରଖି ସେ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ସେ ଦେଉଳର ଅନ୍ଧାର ଘର ଭିତରେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଖୋଜି ନ ଥିଲେ, ଧୂଳିଧୂସର ଚାଷୀ ଓ ପଥର ଭାଙ୍ଗୁଥିବା ମୂଲିଆଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇ ସେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଖୋଜିଥିଲେ । ସେହିମାନଙ୍କପାଇଁ ସେ ସାରା ଜୀବନ ରାଜନୀତି କ୍ଷେତ୍ରରେ ସଂଗ୍ରାମ କରିଥିଲେ ଏବଂ ଶାସନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେମାନଙ୍କପାଇଁ ଆଇନ ପ୍ରଣୟନ କରିଥିଲେ । ଶେଷରେ ସେ ରାଜନୀତି କ୍ଷେତ୍ରରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ଜନତାର ସୁପ୍ରଶସ୍ତିକୁ ଜାଗ୍ରତ କରିବାକୁ ଚାହିଁଥିଲେ । ଜଣେ ବିପ୍ଳବୀ ଓ ଜନନାୟକଙ୍କ ସମସ୍ତ ଗୁଣ ତାଙ୍କଠାରେ ଥିଲା ।

ସେ ବିପ୍ଳବୀ ଜନନାୟକ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ

ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ୧୯୦୧ ମସିହା ନଭେମ୍ବର ମାସ ୨୩ ତାରିଖରେ କଟକ ସହରର ଐତିହାସିକ ସ୍ୱରାଜ ଆଶ୍ରମ ଗୃହରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପୈତୃକ ଜନ୍ମ ସ୍ଥାନ ହେଲା ବର୍ତ୍ତମାନର ଜଗତସିଂହପୁର ଜିଲ୍ଲା ଅନ୍ତର୍ଗତ ଖେରସ ଗ୍ରାମରେ । ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କ ପିତା ଗୋକୁଳାନନ୍ଦ ଚୌଧୁରୀ ଥିଲେ କଟକର ଜଣେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଆଇନଜୀବୀ । ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ ଜମିଦାର ଓ ଏକ ସଂଭ୍ରାନ୍ତ ବଂଶର ସେ ଥିଲେ ଜଣେ ସୁପରିଚିତ ବ୍ୟକ୍ତି । ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ବିଶିଷ୍ଟ ଧନୀ ଓ ଜମିଦାରଙ୍କ ପରିବାରରେ ତାଙ୍କର ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଭାଇ ବିଶିଷ୍ଟ ଗାନ୍ଧୀବାଦୀ ନେତା ପୂଜ୍ୟ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଚୌଧୁରୀ । ତାଙ୍କ ଜନ୍ମର ଦୁଇ ବର୍ଷ ପରେ ୧୯୦୩ ମସିହାରେ ଉତ୍କଳଗୌରବ ମଧୁସୂଦନଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ କଟକଠାରେ ବିଚ୍ଛିନ୍ନାଞ୍ଚଳ ମିଶ୍ରଣ ଓ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରଦେଶ ଗଠନପାଇଁ ଆନ୍ଦୋଳନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଐତିହାସିକ “ଉତ୍କଳ ସମ୍ମିଳନୀ” ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା । ତାଙ୍କ ପିତା ଗୋକୁଳାନନ୍ଦ ଚୌଧୁରୀ ପ୍ରଥମେ ଉତ୍କଳଗୌରବ ମଧୁସୂଦନଙ୍କର ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନର ଜଣେ ବିଶ୍ୱସ୍ତ ସହଯୋଗୀ ଥିଲେ । ପରେ ତାଙ୍କ ସହିତ ମତଭେଦ ହେବାରୁ ସେ ଉତ୍କଳ ସମ୍ମିଳନୀରୁ ଅଲଗା ହୋଇ ନିଜେ “ଓଡ଼ିଶା ପିପୁଲ୍ସ ଆସୋସିଏସନ” ବୋଲି ଗୋଟିଏ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଗଠନ କରିଥିଲେ । ନବ ବାବୁ ପିଲାଟିଏ ହୋଇଥିବାବେଳେ ତାଙ୍କ ବାପାଙ୍କ ପାଖକୁ କଟକ ତଥା ଓଡ଼ିଆଭାଷୀ ଅଞ୍ଚଳର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରୁ ବିଶିଷ୍ଟ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଆସି ଆଲୋଚନା କରୁଥିଲେ । ଏହି ସବୁ ଆଲୋଚନା ସେ ଶୁଣୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏ ସବୁ ବୁଝିବାର ବୟସ ତାଙ୍କର ହୋଇ ନ ଥିଲା । ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କ ପିତା ଗୋକୁଳାନନ୍ଦ ଚୌଧୁରୀ ୧୯୦୮ ମସିହାଠାରୁ ୧୯୧୫ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କଟକ ଜିଲ୍ଲା ବୋର୍ଡର ଭାଇସ୍ ଚେୟାରମ୍ୟାନ୍ ଥିଲେ ।

ପ୍ୟାରୀମୋହନ ଏକାଡେମୀର ମେଧାବୀ ଛାତ୍ର

କେଉଁ ସ୍କୁଲରେ ନବ ବାବୁଙ୍କର ନାମ ଲେଖା ହେବ ସେ ବିଷୟରେ ତାଙ୍କ ପିତା ସେତେବେଳର ଶିକ୍ଷକ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ହରିହର ଦାସ ତଥା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ଆଲୋଚନା କଲେ । କଲିକ୍ତିଏଟ୍ ସ୍କୁଲ ପରେ ପ୍ୟାରୀମୋହନ ଏକାଡେମୀ ଦ୍ୱିତୀୟ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିଥାଏ । ମେଧାବୀ ଛାତ୍ରମାନେ ଆସି ଏଠାରେ ନାମ ଲେଖାଇବାକୁ ଚାହୁଁଥାନ୍ତି । ପ୍ୟାରୀମୋହନ ଏକାଡେମୀର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ନିମାଇ ଚରଣ ଚ୍ୟାନ୍ ପଟ୍ଟନାୟକ ସେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଶାର ଜଣେ ପ୍ରଖ୍ୟାତନାମା ଶିକ୍ଷକ ଭାବରେ ସୁପରିଚିତ । ସେ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀଙ୍କର ଗୃହଶିକ୍ଷକ ଥିଲେ । ଅଧ୍ୟାପନା ତଥା ଶୁଦ୍ଧିକାରକା କରିବା କ୍ଷେତ୍ରରେ ତାଙ୍କର ସୁଖ୍ୟାତି ଥିଲା । ନବ ବାବୁ ପିଲାଦିନୁ ଖେଳପ୍ରିୟ ଥିଲେ ।

ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଲାଗିକରି କଟକର ସୁପରିଚିତ ଖେଳପଡ଼ିଆ ସନସାଇନ୍ ଫିଲ୍ଡ୍‌। ସେ ପ୍ରତିଦିନ ସେଠିକି ଖେଳିବାକୁ ଯାଆନ୍ତି। ଦିନେ ଦିନେ ସେ ଖେଳିସାରି ଫେରିଲା ବେଳକୁ ଡେରି ହୋଇଯାଏ। ସେଦିନ ଗୃହଶିକ୍ଷକ ଚ୍ୟାଉପଟନାୟକ ତାଙ୍କ ଉପରେ ଘୋର ବିରକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ଓ କଡ଼ା ତାରିଫ୍ କରନ୍ତି ବୋଲି ଏକ ସାକ୍ଷାତ୍‌କାରରେ ସେ କହିଛନ୍ତି। ସେତେବେଳର ଜଣେ ଧନୀ ଓ ଜମିଦାରଙ୍କ ସାନ ପୁଅ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ବିଳାସ ବ୍ୟସନ ଭିତରେ ଲାଳିତପାଳିତ ହୋଇଥିଲେ। ପିଲାଦିନେ ତାଙ୍କ ଶୁଦ୍ଧା ନାମ ଥିଲା ଚୁଆଁ। ପରେ ତାଙ୍କ ପିଲାମାନେ ତାଙ୍କୁ ବାପି ବୋଲି ଡାକିଲେ।

ରେଭେନ୍ସା କଲେଜ ଛାତ୍ର ଓ ଭାରତୀ ମନ୍ଦିରର ସଭ୍ୟ

ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ପ୍ୟାରୀମୋହନ ଏକାଡେମୀରୁ ମାଟ୍ରିକୁଲେସନ ପରୀକ୍ଷାରେ କୃତିତ୍ୱର ସହ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ୧୯୧୮ ମସିହାରେ କଟକ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜରେ ନାମ ଲେଖାଇଲେ। ସେତେବେଳକୁ ଓଡ଼ିଶା ବିହାର-ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶର ଗୋଟିଏ ଅଜ୍ଞାତାବରେ ପାଟନା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଅଧୀନରେ ଥାଏ। ରେଭେନ୍ସା କଲେଜରେ ପଢ଼ିବାପାଇଁ ସମଗ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷୀ ଅଞ୍ଚଳର ଧନୀ ଓ ମେଧାବୀ ଛାତ୍ରମାନେ ଆସୁଥାନ୍ତି। ଏହା ଥିଲା ଓଡ଼ିଶାର ରୁଦ୍ଧିଜୀବାଙ୍କର ଶିକ୍ଷା ଓ ସଂସ୍କୃତିର କେନ୍ଦ୍ର। ସେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଶା ଡିଭିଜନର ଛାତ୍ରମାନେ ମାଟ୍ରିକୁଲେସନ ପାଶ କରିସାରି କଲିକତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପଢ଼ିବାକୁ ଯାଉଥିଲେ। ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ବଡ଼ ଭାଇ ପୂଜ୍ୟ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଚୌଧୁରୀ ୧୯୧୦ ମସିହାଠାରୁ ୧୯୧୪ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କଲିକତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରିଥିଲେ। ୧୯୦୫ ମସିହା ବଙ୍ଗ ବିଚ୍ଛେଦବେଳେ ସମଗ୍ର ବଙ୍ଗପ୍ରଦେଶରେ ଯେଉଁ ବ୍ରିଟିଶ ଶାସନ ବିରୋଧୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ଆରମ୍ଭହୋଇ ପରିଶେଷରେ ସ୍ୱଦେଶୀ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ପରିଣତ ହେଲା ତାହା କଲେଜ ଛାତ୍ର ଗୋପବନ୍ଧୁ ଚୌଧୁରୀଙ୍କୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥିବ। ଗୋପବନ୍ଧୁ ଚୌଧୁରୀ କୃତିତ୍ୱ ସହ କଲିକତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଫେରିଆସିବା ପରେ ବ୍ରିଟିଶ ସରକାରଙ୍କର ଦ୍ୱାରା ଡେପୁଟି ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ ଭାବରେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇ କଟକରେ ଅବସ୍ଥାପିତ ହେଲେ। ସରକାରୀ ଚାକିରିରେ ଥାଇ ପୂଜ୍ୟ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଚୌଧୁରୀ କଟକ ନିଖରାବାଦଠାରେ “ଭାରତୀ ମନ୍ଦିର” ନାମରେ ଗୋଟିଏ ଲାଇବ୍ରେରୀ ଓ ଆଲୋଚନାଚକ୍ର ସ୍ଥାପନ କଲେ। ସେ ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ଦେଶର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରୁ ସଂବାଦ ପତ୍ର, ସାମୟିକ ପତ୍ରିକା ଓ ପୁସ୍ତକମାନ ମଗାଇ ରଖୁଥିଲେ। ମୁଖ୍ୟତଃ କଲେଜ ଛାତ୍ରମାନେ ଏହି ଭାରତୀ ମନ୍ଦିରକୁ ଆସି ସଂବାଦ ପତ୍ର ପଢ଼ା ପଢ଼ି କରୁଥିଲେ ଏବଂ ଦେଶର ରାଜନୈତିକ ଓ ଅର୍ଥନୈତିକ ପରିସ୍ଥିତି ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରୁଥିଲେ। ‘ଭାରତୀ ମନ୍ଦିର’ରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଭିତରେ କଲେଜ ଛାତ୍ର ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ, ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ, ଯଦୁମଣି ମଙ୍ଗରାଜ, ରାଜକୃଷ୍ଣ ବୋଷ ପ୍ରମୁଖ ନିୟମିତ ଭାବରେ ଯୋଗ ଦେଉଥିଲେ।

ଏହି ସମୟରେ ଉତ୍କଳମଣି ଗୋପବନ୍ଧୁ ଦାସଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ସତ୍ୟବାଦୀ ବନ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଏକ ଜାତୀୟ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନରେ ପରିଣତ ହୋଇଥାଏ । ଉତ୍କଳମଣି ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ପରାମର୍ଶକ୍ରମେ ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପଣ୍ଡିତ ନୀଳକଣ୍ଠ ଦାସ, ପଣ୍ଡିତ ଗୋଦାବରୀଶ ମିଶ୍ର, ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ହରିହର ଦାସ ଓ ପଣ୍ଡିତ ବାସୁଦେବ ମହାପାତ୍ର ପ୍ରମୁଖ ବିଦ୍ୱାନ ଓ ସ୍ୱଦେଶୀପ୍ରେମୀ ଯୁବକମାନେ ଉଚ୍ଚ ଚାକିରିର ମୋହ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ସ୍ୱଳ୍ପ ଦରମା ନେଇ ଶିକ୍ଷକତା କରୁଥିଲେ । ଜାତି ବର୍ଣ୍ଣ ଧର୍ମ ନିର୍ବିଶେଷରେ ଏଠାରେ ଜାତୀୟ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଉଥିଲା । ସମସ୍ତେ ଏକାଠି ରହି ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ସେବାକାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥାନ୍ତି । ଛାତ୍ର ଓ ଶିକ୍ଷକମାନେ ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ପ୍ରେରଣାରେ ସ୍ୱଦେଶ ପ୍ରେମରେ ଉଦ୍ବୁଦ୍ଧ ହୋଇ ଦେଶର ରାଜନୈତିକ ପରିସ୍ଥିତି ଆଲୋଚନା କରୁଥାନ୍ତି । ଏହିପରି କଟକର ଭାରତୀ ମନ୍ଦିରର ସଭ୍ୟ ଓ ସତ୍ୟବାଦୀ ବନ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଶିକ୍ଷକମାନେ ଏକ ସମୟରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିଲେ ।

ଏହା ପ୍ରଥମ ମହାଯୁଦ୍ଧ ଶେଷବେଳର ସମୟ । ୧୯୧୭ ମସିହାରେ ପ୍ରଥମ ମହାଯୁଦ୍ଧ ଶେଷରେ ବ୍ରିଟିଶ ସରକାର ଯୁଦ୍ଧଯୋଗୁଁ କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ଭାରତବାସୀଙ୍କୁ କିଛି ରାଜନୈତିକ କ୍ଷମତା ଦେବେ ବୋଲି ଲୋକେ ଆଶା କରୁଥିବାବେଳେ ଓଲଟି ବ୍ରିଟିଶ ସରକାର ଭାରତର ଜାଗ୍ରତ ଜନମତକୁ ଦମନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ରାଉଲଟ ଆଇନ ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କଲେ । ସେତେବେଳକୁ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀ ଭାରତ ବର୍ଷରେ ରହି ଲୋକମତ କଳନା କରିସାରିଥାନ୍ତି । ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ଦେଶରେ ଏହି ରାଉଲଟ ଆଇନ ବିରୁଦ୍ଧରେ ତୀବ୍ର ପ୍ରତିବାଦ କରାଗଲା । ଚାରିଆଡ଼େ ବିକ୍ଷୋଭ ପ୍ରଦର୍ଶନ ଓ ସଭାମାନ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେଲା । ଶେଷରେ ୧୯୧୯ ମସିହାରେ ମିଳିତ ପଞ୍ଜାବର ଜାଲିଆନାୱାଲାବାଗ୍ ଠାରେ ବ୍ରିଟିଶ ସୈନ୍ୟବାହିନୀ ଗୋଟିଏ ଧର୍ମ ସଭାରେ ଏକତ୍ରିତ ହୋଇଥିବା ନିରାହ ଲୋକଙ୍କୁ ଯେପରି ନିର୍ମମ ଭାବରେ ହତ୍ୟା କଲେ ତାହା ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ସମଗ୍ର ଦେଶରେ ଆଇନ ଅମାନ୍ୟ ଆନ୍ଦୋଳନପାଇଁ କ୍ଷେତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲା । ସେତେବେଳେ ଭାରତବର୍ଷର ଏହି ରାଜନୈତିକ ଅବସ୍ଥା କଟକର “ଭାରତୀ ମନ୍ଦିର” ତଥା ସତ୍ୟବାଦୀ ବନ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଛାତ୍ର ଓ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଭିତରେ ତୀବ୍ର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ସୃଷ୍ଟି କଲା । “ଭାରତୀ ମନ୍ଦିର” ଅନୁଷ୍ଠାନର ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଥିଲେ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ।

ପଢ଼ା ଛାଡ଼ି ସ୍ୱାଧୀନତାସଂଗ୍ରାମୀ ହେଲେ

ଜାଲିଆନାୱାଲାବାଗ ନିର୍ମମ ହତ୍ୟାକାଣ୍ଡ ପରେ ସମଗ୍ର ଦେଶରେ ଯେଉଁ ତୀବ୍ର ବ୍ରିଟିଶ ବିରୋଧୀ ମନୋଭାବ ସୃଷ୍ଟି ହେଲା ତା ପରେ ପରେ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀ ଦେଶବାସୀଙ୍କୁ ଅସହଯୋଗ ଆନ୍ଦୋଳନପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲେ । ୧୯୨୦ ମସିହା

ଥିଲା ପ୍ରସ୍ତୁତି ବର୍ଷ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଉତ୍କଳମଣି ଗୋପବନ୍ଧୁ ଦାସଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ଅସହଯୋଗ ଆନ୍ଦୋଳନପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତି ଚାଲିଥିଲା । ଏହି ପ୍ରସ୍ତୁତି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଭିତରେ ସ୍କୁଲ କଲେଜ ବର୍ଜନ ଅନ୍ୟତମ ଥିଲା । ୧୯୨୧ ମସିହାରେ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଆହ୍ୱାନରେ ଯେଉଁ କଲେଜ ଛାତ୍ରମାନେ କଲେଜ ପଢ଼ା ଛାଡ଼ିଦେଇ ଅସହଯୋଗ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଯୋଗଦେଲେ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଥିଲେ କଟକ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜର ତୃତୀୟ ବର୍ଷର ମେଧାବୀ ଛାତ୍ର ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ । ସେ ଜଣେ ଧନୀ ଜମିଦାରଙ୍କ ପୁଅ ହୋଇଥିବାରୁ ବିଳାସରେ ଜୀବନ ଯାପନ କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଆଗରେ ଥିଲା ଉତ୍କଳ ଭବିଷ୍ୟତ । ସେ ନିଶ୍ଚିତଭାବରେ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷାପାଇ ଉଚ୍ଚ ଚାକିରିରେ ନିଯୁକ୍ତି ପାଇଥାନ୍ତେ ଓ ସୁଖସୁନ୍ଦର ଜୀବନଯାପନ କରିଥାନ୍ତେ । ସେତେବେଳେ ସେ ଜାଣି ନ ଥିଲେ ଯେ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଭାରତ ସ୍ୱାଧୀନ ହେବ ଏବଂ ସେହି ସ୍ୱାଧୀନ ଦେଶର ଗୋଟିଏ ରାଜ୍ୟରେ ସେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହେବେ । ସେ ଜାଣିଥିଲେ ତାଙ୍କୁ ଦୁଃଖକଷ୍ଟ ବରଣ କରିବାକୁ ହେବ, ଜେଲ ଯିବାକୁ ହେବ ଏବଂ ହୁଏତ ମୃତ୍ୟୁ ବରଣ କରିବାକୁ ପଡ଼ିପାରେ । ଏହି ଅନିଶ୍ଚିତ ଭବିଷ୍ୟତ ଘେନି ସେ ସ୍ୱାଧୀନତାସଂଗ୍ରାମୀ ହେଲେ ।

୧୯୨୧ ମସିହା ମାର୍ଚ୍ଚ ମାସରେ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଓଡ଼ିଶାଗସ୍ତ ଓ ବିଭିନ୍ନ ସଭାରେ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ପରେ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ତଥା ଓଡ଼ିଶାର ଛାତ୍ର ଓ ଯୁବକମାନଙ୍କ ଭିତରେ ବିପ୍ଳବ ଉତ୍ସାହ ଓ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ସୃଷ୍ଟି ହେଲା । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀଙ୍କ ସହିତ ଯୁବକ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ଅସହଯୋଗ ଆନ୍ଦୋଳନର ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ସକ୍ରିୟ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ କଲେ । ବିଳାତି ଲୁଗା ବର୍ଜନ, ଗଞ୍ଜେଇ, ଅଫିମ ଓ ମଦ ଦୋକାନ ଆଗରେ ପିକେଟିଙ୍ଗ୍ ଓ ଲୋକଙ୍କ ଭିତରେ ଅସହଯୋଗ ଆନ୍ଦୋଳନର ବାର୍ତ୍ତା ପ୍ରଚାର କରିବା ଥିଲା ସେତେବେଳେ ପ୍ରଧାନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ । ପୋଲିସ୍ ଏହି ସତ୍ୟାଗ୍ରହୀମାନଙ୍କୁ ରାସ୍ତା ଉପରକୁ ଘୋଷାଡ଼ି ଆଣି ବୁର୍ଜ ଜୋଡ଼ାରେ ନିର୍ମମ ଭାବରେ ମାରୁଥିଲେ ଓ ଅଶ୍ଳୀଳ ଭାଷାରେ ଗାଳିଗୁଳଜ କରୁଥିଲେ । ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀମାନେ ଏଥିରେ ଭୟଭୀତ ନ ହୋଇ ଅଧିକ ଉତ୍ସାହର ସହିତ ଆଗେଇ ଆସୁଥିଲେ, ମାଡ଼ ଖାଉଥିଲେ ଓ କାରାବରଣ କରୁଥିଲେ ।

ଅଳକାଶ୍ରମରେ ଶିକ୍ଷକ

ଭାରତର ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳରେ ଅସହଯୋଗ ଆନ୍ଦୋଳନବେଳେ ଯେଉଁ ସ୍କୁଲ ଓ କଲେଜ ଛାତ୍ରମାନେ ଅଧାରୁ ପାଠ ଛାଡ଼ିଦେଇ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀ ହୋଇଥିଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ଜାତୀୟ ଶିକ୍ଷା ଓ ରଚନାତ୍ମକ କାର୍ଯ୍ୟ ସଂପର୍କରେ ଡାଲିମ ଦେବାପାଇଁ ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ଆଶ୍ରମ ଓ ଜାତୀୟ ବିଦ୍ୟାଳୟମାନ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା । ସେଥିଭିତରୁ ଗୋଟିଏ ଥିଲା ଅଳକାଶ୍ରମ । ବର୍ତ୍ତମାନର ଜଗତସିଂହପୁର ଜିଲ୍ଲା ଅନ୍ତର୍ଗତ ହରିହରପୁର ପ୍ରଗଣାରେ ପୋତିହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ଅଳକା ନଦୀ ବାଁ ପାଖରେ ଗୋଟିଏ

ଆମ ତୋଟା ଭିତରେ ଏହି ଆଶ୍ରମଟି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ନିକଟରେ ବିଶିଷ୍ଟ ସ୍ଵାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀ ଭାଗୀରଥ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ଜନ୍ମ ସ୍ଥାନ ଚାଟରାଗ୍ରାମ । ସ୍ଵର୍ଗତ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ଉଦ୍ୟମରେ ତାଙ୍କର ଆମତୋଟା ଭିତରେ ଏହି ଆଶ୍ରମଟି ଗଢ଼ି ଉଠିଥିଲା । ୧୯୨୨ ମସିହା ଶ୍ରୀପଞ୍ଚମୀ ଦିନ ଅଳକାଶ୍ରମ ଉଦ୍ଘାଟିତ ହୋଇଥିଲା । ସ୍ଵାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମର ପ୍ରଥମ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଏହି ଅଳକାଶ୍ରମ ସ୍ଵାଧୀନତାସଂଗ୍ରାମୀ ଛାତ୍ର, ଛାତ୍ରୀ ଓ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ତାଲିମ କେନ୍ଦ୍ରରେ ପରିଣତ ହୋଇଥିଲା । ଏଠାରେ ସେତେବେଳେ ଯେଉଁ ଜାତୀୟ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଗଢ଼ି ଉଠିଥିଲା ସେଥିରେ ଆରମ୍ଭରୁ ୨୦୦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଛାତ୍ର ଥିଲେ । ଶିକ୍ଷାସହ ଏଠାରେ ସଂଗ୍ରାମୀମାନଙ୍କୁ ରଚନାତ୍ମକ କାମ ସଂପର୍କରେ ତାଲିମ ଦିଆଯାଉଥିଲା । ଏଠାରେ ଚାଲିଥିବା ଜାତୀୟ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ସ୍ଵାଧୀନତାସଂଗ୍ରାମୀ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ଥିଲେ । ପରେ ଖଦି ଓ ସତରଞ୍ଜି ବୁଣା ଶିଖିବାପାଇଁ ସ୍ଵାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀ ନବ ବାବୁ ମହାନ୍ତ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ସାବରମତି ଆଶ୍ରମକୁ ଯାଇଥିଲେ । ସେଠାରୁ ଫେରି ସେ ବହୁ ପିଲାଙ୍କୁ ସତରଞ୍ଜି ଓ ଦରି ବୁଣା ଶିଖାଇଥିଲେ ।

ଏହି ଅଳକାଶ୍ରମରେ ସେତେବେଳେ ପୂଜ୍ୟ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଚୌଧୁରୀ, ଶ୍ରୀମତୀ ରମା ଦେବୀ, ଭାଗୀରଥ ମହାପାତ୍ର ଓ ପଣ୍ଡିତ ପ୍ରାଣକୃଷ୍ଣ ପତିଆରୀ ପ୍ରମୁଖ ରହି ଏହାର ପରିଚାଳନା କରୁଥିଲେ । ପୂଜ୍ୟ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଚୌଧୁରୀ ସେତେବେଳେ ଉଚ୍ଚ ସରକାରୀ ଚାକିରି ଛାଡ଼ି ସ୍ଵାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମରେ ଯୋଗ ଦେଇଥାଆନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ବ୍ରିଟିଶ ଶାସନରେ ତେପୁଟି ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ ଚାକିରି ଏକ ଉଚ୍ଚ ଓ ଲୋଭନୀୟ ଚାକିରିରୂପେ ବିଚାର କରାଯାଉଥିଲା ଏବଂ ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ପରୀକ୍ଷାରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିଥିବା ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ହିଁ ଏହି ଚାକିରିରେ ନିଯୁକ୍ତ କରାଯାଉଥିଲା । ପୂଜ୍ୟ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଚୌଧୁରୀ କଳିକତା ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ଏମ୍.ଏ. ପରୀକ୍ଷାରେ ଗଣିତରେ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରି ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିଲେ । ତାଙ୍କ ସହଯମ୍ନିଣୀ ଶ୍ରୀମତୀ ରମା ଦେବୀ ଉତ୍କଳଗୌରବ ମଧୁସୂଦନଙ୍କ ଝିଆରୀ । ଭାଗୀରଥ ମହାପାତ୍ର ମଧ୍ୟ ସେତେବେଳେ ଜଣେ ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ବଂଶୀୟ ଜମିଦାର ଓ ଆଇନଜୀବୀ ଭାବରେ ପରିଚିତ ଥିଲେ ।

ସାବରମତି ଓ ଶାନ୍ତିନିକେତନରେ ଶିକ୍ଷାଲାଭ

୧୯୨୨ ମସିହାରେ ମହାନ୍ତ ଗାନ୍ଧୀ ଅସହଯୋଗ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ବନ୍ଦ କରିଦେଲେ । ସେତେବେଳେ ଉତ୍ତରପ୍ରଦେଶର ଆନ୍ଦୋଳନକାରୀମାନେ ଚଉରୀଚଉରୀଠାରେ ଏକ ହିଂସାକାଣ୍ଡରେ ଜଡ଼ିତ ହୋଇପଡ଼ିବାରୁ ଗାନ୍ଧିଜୀ ଅସହଯୋଗ ଆନ୍ଦୋଳନ ସାମୟିକ ଭାବରେ ସ୍ଥଗିତ ରଖିଦେଇ ପରବର୍ତ୍ତୀ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଆନ୍ଦୋଳନ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାପାଇଁ ରଚନାତ୍ମକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ମନୋନିବେଶ କରିବାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଲେ । ହଠାତ୍ ଆନ୍ଦୋଳନ ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବା ଫଳରେ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀଙ୍କପରି ଯେଉଁ

ଯୁବକମାନେ କଲେଜ ପଢ଼ା ଛାଡ଼ି ସ୍ଵାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ ସେମାନେ ହତୋତ୍ସାହ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ସାବରମତି ଆଶ୍ରମ ସମଗ୍ର ଦେଶରେ ରଚନାତ୍ମକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ତାଲିମପାଇଁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କେନ୍ଦ୍ର ଥିଲା । ଯୁବସ୍ଵାଧୀନତାସଂଗ୍ରାମୀ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ୧୯୨୩ ମସିହାରେ ସାବରମତି ଆଶ୍ରମରେ ଯାଇ କିଛି ଦିନ ରହିଲେ । ସେଠାରେ ସେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲେ ଯେ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ କଥା ଓ କାର୍ଯ୍ୟରେ କିଛି ତପାତ୍ ନାହିଁ । ସେ ଯାହା କହୁଛନ୍ତି ତାହା ହିଁ କାର୍ଯ୍ୟରେ କରୁଛନ୍ତି । ସେଠାରେ ପାଇଖାନା ସଫାଠାରୁ ଆରମ୍ଭକରି ଶାସ୍ତ୍ର ଅଧ୍ୟୟନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର କାର୍ଯ୍ୟ ବିଶେଷଜ୍ଞମାନଙ୍କ ସହାୟତାରେ କରାଯାଉଥିଲା । ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କର ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନ ତଥା ଆଶ୍ରମର କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ଅଧ୍ୟୟନ କରି ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ଉପରେ ସେ ଅଧିକ ବିଶ୍ଵାସ ଛାପନ କରିଥିଲେ ।

ଶାନ୍ତିନିକେତନରେ

ସାବରମତି ଆଶ୍ରମରୁ ଫେରି ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ଜଣେ ମନୀଷୀଙ୍କ ଭାଷଣ ଶୁଣିବାପାଇଁ ବିଶ୍ଵକବି ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ଠାକୁରଙ୍କଦ୍ଵାରା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଶାନ୍ତିନିକେତନ ଜାତୀୟ ଅନୁଷ୍ଠାନକୁ ଯାଇଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଭାଷଣ ଶେଷ ହେବାପରେ ସେ ସେଠାରେ ଛ ମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହି ଶାନ୍ତିନିକେତନର କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ଅନୁଧ୍ୟାନ କଲେ । ପଶ୍ଚିମବଙ୍ଗର ବୋଲପୁରଠାରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଏହି ଶିକ୍ଷା ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ସେତେବେଳେ ସମଗ୍ର ବିଶ୍ଵରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ଲାଭ କରିଥିଲା । ପୃଥିବୀର ବିଭିନ୍ନ ଦେଶର ବିଦ୍ଵାନ ଓ ଗବେଷକମାନେ ଏଠାରେ ଆସି ଅଧ୍ୟାପନା କରୁଥିଲେ ଓ ଦେଶ ବିଦେଶର ବହୁ ଛାତ୍ର ଏଠାରେ ଆସି ଅଧ୍ୟୟନ କରୁଥିଲେ । ପ୍ରାଚ୍ୟ ଓ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଚିନ୍ତାଧାରାର ସମନ୍ୱୟରେ ଏଠାରେ ଏକ ସାର୍ବଜନୀନ ସମନ୍ୱିତ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଦାନ କରାଯାଉଥିଲା । ପ୍ରାକୃତିକ ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ ପରିବେଶ ଭିତରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ବିଧ୍ୟାଧ୍ୟୟନ କରୁଥିଲେ ଓ ପରସ୍ପର ଭିତରେ ଭାବର ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ କରୁଥିଲେ । ପାରମ୍ପରିକ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟତୀତ ଏଠାରେ ନୃତ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ଓ ଚିତ୍ରକଳା ଆଦି ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଉଥିଲା । ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟତୀତ ଏହାର ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଶ୍ରୀନିକେତନରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ଗ୍ରାମ ସଂଗଠନ ଓ କୁଟୀର ଶିକ୍ଷରେ ତାଲିମ ଦିଆଯାଉଥିଲା । ବିଶ୍ଵକବି ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ଠାକୁରଙ୍କ ସୁମହାନ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ଵ, ତାଙ୍କର ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ତଥା ଶାନ୍ତିନିକେତନର ଶିକ୍ଷା ପଦ୍ଧତି ଜ୍ଞାନସନ୍ଧିସ୍ଥ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀଙ୍କୁ ଗଭୀର ଭାବରେ ଆକୃଷ୍ଟ କରିଥିଲା ।

ମାଳତୀ ଦେବୀଙ୍କ ସହିତ ପରିଚୟ

ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ଶାନ୍ତିନିକେତନରେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଥିବା ସମୟରେ ଶାନ୍ତିନିକେତନର କନ୍ୟାଶ୍ରମରେ ରହି ଅଧ୍ୟୟନ କରୁଥିବା ଛାତ୍ରୀ ମାଳତୀ ସେନଙ୍କ ସହିତ

ତାଙ୍କର ପରିଚୟ ହୋଇଥିଲା । ବସୁତଃ ତାଙ୍କ ଯୋଗୁ ଶାନ୍ତିନିକେତନରେ କନ୍ୟାଶ୍ରମ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା । ୧୯୨୦ ମସିହାରେ ସେ ବେଥୁନ ହାଇସ୍କୁଲର ଶେଷ ବର୍ଷର ଛାତ୍ରୀ ଥିଲେ । ସେତେବେଳକୁ ସ୍ଵାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମ ଭାରତର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳପରି ବଙ୍ଗ ପ୍ରଦେଶରେ ବ୍ୟାପକ ଭାବରେ ଚାଲିଥାଏ । ସେଥିରେ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇ ଛାତ୍ରୀ ମାଳତୀ ସେନ୍ ପରୀକ୍ଷା ଦେବାକୁ ନାରାଜ । ମାତ୍ର ତାଙ୍କ ମା ଆସି ବହୁ ବୁଝାବୁଝି କରିବାରୁ ସେ କୌଣସି ମତେ ପରୀକ୍ଷା ଦେବାକୁ ରାଜି ହେଲେ ଏବଂ ପରୀକ୍ଷାରେ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହେଲେ । ମାତ୍ର ତା'ପରେ କୌଣସି ସରକାରୀ କଲେଜରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବାକୁ ରାଜି ହେଲେ ନାହିଁ । ତା'ପରେ ତାଙ୍କ ମା ତାଙ୍କୁ ଶାନ୍ତିନିକେତନରେ ପଢ଼େଇବା କଥା ଚିନ୍ତା କଲେ । ମାତ୍ର ସେତେବେଳେ ଶାନ୍ତିନିକେତନରେ ଝିଅମାନେ ରହି ପଢ଼ିବାର କୌଣସି ସୁବିଧା ନ ଥିଲା । ତେଣୁ ମାଳତୀ ସେନ ନିଜେ ବିଶ୍ଵକବି ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କୁ ଚିଠି ଲେଖି ଅନୁରୋଧ କଲେ । ମାଳତୀ ଦେବୀଙ୍କ ପିତା କୁମୁଦନାଥ ସେନ୍ ବିଶ୍ଵକବି ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କ ବାଲ୍ୟକାଳରୁ ବନ୍ଧୁ ଥିଲେ । ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ଶ୍ରୀମତୀ ମାଳତୀ ସେନ୍ଙ୍କ ପତ୍ର ପାଇ ତାଙ୍କ ପ୍ରସ୍ତାବରେ ରାଜିହୋଇ ଶାନ୍ତିନିକେତନରେ କନ୍ୟାଶ୍ରମ ସ୍ଥାପନ କରିବାପାଇଁ ସମ୍ମତି ଦେଲେ । ସେ ଗୋଟିଏ ସଭରେ ରାଜି ହେଲେ ଯେ ମାଳତୀ ସେନ୍ଙ୍କ ମା ଶାନ୍ତିନିକେତନ କନ୍ୟାଶ୍ରମର ସୁପରିନ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ ହେବେ । ତାଙ୍କ ମା ସେଥିରେ ରାଜି ହେଲେ । ଶାନ୍ତିନିକେତନରେ କନ୍ୟାଶ୍ରମ ଖୋଲିଲା ଓ ସେଠାରେ ମାଳତୀ ଦେବୀ (ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କ ନାଁ ଥିଲା ମାଳତୀ ସେନ୍) ଛାତ୍ରୀ ହୋଇ ଅଧ୍ୟୟନ କଲେ ।

ମାଳତୀ ସେନ୍ ବିଶ୍ଵକବି ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କର ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶ୍ରଦ୍ଧାଭାଜନ ହୋଇପାରିଥିଲେ ଓ ଛାତ୍ରୀମାନଙ୍କର ନେତୃତ୍ଵ ନେଇ ସେମାନଙ୍କୁ ନାନା ପ୍ରକାର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଓ ଖେଳ ଭିତରେ ମଜାଇ ରଖୁଥିଲେ । ସ୍ଵଦେଶପ୍ରେମୀ, ଉତ୍ସାହୀ ଓ ନିର୍ଭୀକ ପ୍ରକୃତିର ଏହି ମାଳତୀ ସେନ୍ଙ୍କ ସହିତ ଯୁବ ସ୍ଵାଧୀନତାସଂଗ୍ରାମୀ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀଙ୍କର ଶାନ୍ତିନିକେତନଠାରେ ପରିଚୟ ହୋଇଥିଲା । ଶାନ୍ତିନିକେତନରେ ପାରମ୍ପରିକ ଶିକ୍ଷାଲାଭ କରିବା ସାଙ୍ଗକୁ ମାଳତୀ ସେନ୍ ସେଠାରେ ସି.ଏଫ.ଆଣ୍ଡ୍, କ୍ଷିତିମୋହନ ସେନ୍, ଜଗଦାନନ୍ଦ ରାୟ ଓ ପିଅରସନଙ୍କ ଭଳି ପ୍ରସିଦ୍ଧ ମନୀଷୀଙ୍କଠାରୁ ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରିଥିଲେ । ସେ ବୀରେନ୍ଦ୍ରନାଥ ଠାକୁରଙ୍କଠାରୁ ରବୀନ୍ଦ୍ର ସଙ୍ଗୀତ ଓ ଭୀମସେନ ଶାସ୍ତ୍ରୀଙ୍କଠାରୁ ବାଣୀ ବାଦନ ଶିକ୍ଷା କରିଥିଲେ । ମାଳତୀ ସେନ୍ଙ୍କ ସହିତ ଯୁବସଂଗ୍ରାମୀ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀଙ୍କର ସମ୍ପର୍କ କ୍ରମଶଃ ଘନିଷ୍ଠ ହେଲା । ସେ ଟାଇପରାଇଟିଙ୍ଗ ଶିଖିବାକୁ ପୁଣି କଲିକତା ଯାଇଥିବାବେଳେ ମାଳତୀ ସେନ୍ଙ୍କ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରି ତାଙ୍କୁ ବିବାହ କରିବାକୁ ସ୍ଥିର କରିଥିଲେ ।

ସାମାଜିକ ବିପ୍ଳବର ସୂତ୍ରପାତ

ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ଶ୍ରୀମତୀ ମାଳତୀ ଦେବୀଙ୍କ ସହିତ ତାଙ୍କର ବିବାହ ନିଷ୍ପତ୍ତି ସମ୍ପାଦ ତାଙ୍କ ବଡ଼ ଭାଇ ପୂଜ୍ୟ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଚୌଧୁରୀଙ୍କୁ ଏକ ପତ୍ରରେ ଜଣାଇ ଦେବା ପରେ ତାଙ୍କ ପରିବାରରେ, ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବଙ୍କ ଭିତରେ ତଥା ସମଗ୍ର ଓଡ଼ିଶାରେ ଚହଳ ପଡ଼ିଯାଇଥିଲା । ତାଙ୍କ ମା ସବୁଠୁ ବେଶି ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ କହିପକାଇଥିଲେ ଯେ “ତୁଆଁ ମୋ ମରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅପେକ୍ଷା କରିପାରିଲା ନାହିଁ ।” ଏହି ବିବାହରେ ତାଙ୍କ ବଡ଼ ଭାଇ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଚୌଧୁରୀ ଓ ଶ୍ରୀମତୀ ରମା ଦେବୀ ସମ୍ମତ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ମା ତଥା ପରିବାରର ଅନ୍ୟମାନେ ଏବଂ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ କେହି ରାଜି ହୋଇ ନ ଥିଲେ । ସମଗ୍ର ଓଡ଼ିଶାର କରଣ ପରିବାର ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଚହଳ ପଡ଼ିଯାଇଥିଲା । ମୋଟାମୋଟି ସମାଲୋଚନା ହେଲା ଯେ ଗୋକୁଳାନନ୍ଦ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ଭଳି ଜଣେ ଜମିଦାର, ସମ୍ପାତ ବଂଶୀୟ କରଣଙ୍କ ପୁଅ କାହିଁକି ବଙ୍ଗାଳି ଘରେ ବାହାହବ ? ତାଙ୍କୁ କଣ ଓଡ଼ିଶାର କରଣ ଘରେ ଭଲ ଝିଅ ମିଳିଲେ ନାହିଁ ? ତାଙ୍କ ମା’ଙ୍କର ପୁଣି ଧାରଣା ଥିଲା ଯେ ନବ ବାବୁ ଜଣେ ବିଧବା ବଙ୍ଗାଳୁଣୀ ଝିଅକୁ ବିବାହ କରୁଛନ୍ତି । ସମଗ୍ର କରଣ ସମାଜ ପ୍ରତି ଏହା ଅପମାନଜନକ ବୋଲି ବିଶିଷ୍ଟ କରଣ ପରିବାରର ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ମତପ୍ରକାଶ କଲେ ।

ଶେଷରେ ନବ ବାବୁଙ୍କ ମା’ଙ୍କୁ କିପରି ବୁଝାଇବାକୁ ହେବ ଏବଂ ଏହି ବିବାହରେ ରାଜି କରିବାକୁ ହେବ ତାହା ହିଁ ସେତେବେଳେ ଥିଲା ସମସ୍ତଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟର ବିଷୟ । ସେଥିପାଇଁ ନାନା ପ୍ରକାର ପ୍ରସ୍ତାବ ଆସିଲା । ଜଣେ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଲେ ଯେ ନବ ବାବୁଙ୍କୁ ଜଣାଇ ଦିଆଯାଉ ଯେ ଯଦି ସେ ମାଳତୀ ଦେବୀଙ୍କୁ ବିବାହ କରିବେ ତା’ହେଲେ ପୈତୃକ ସମ୍ପତ୍ତିରୁ ତାଙ୍କୁ କୌଣସି ଭାଗ ଦିଆଯିବ ନାହିଁ । ବଡ଼ ଭାଇ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଚୌଧୁରୀ ଏ କଥା ଶୁଣି ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିରକ୍ତ ଓ ବ୍ୟସ୍ତ ହେଲେ । ସେ କହିଲେ ମୁଁ ପଛେ ତା’ନାଁରେ ସମସ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତି ଲେଖୁଦେବି, ଏହା କେବେ କରିବି ନାହିଁ । ଶେଷରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରସ୍ତାବରେ ତାଙ୍କ ମା ରାଜି ହେଲେ ଯେ ଶ୍ରୀମତୀ ରମା ଦେବୀ ଯଦି ତାଙ୍କ ଶାଶୁଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଛୁଇଁ କହନ୍ତି ଯେ ସେ ମାଳତୀ ଦେବୀ ରାଷ୍ଟିଥିବା ଜିନିଷ ଖାଇବେ ନାହିଁ ତା’ହେଲେ ତାଙ୍କ ଶାଶୁ ଏହି ବିଭାଘରପାଇଁ ସମ୍ମତି ଦେବେ । ତାହା ହିଁ ହେଲା । ଶ୍ରୀମତୀ ରମା ଦେବୀଙ୍କର ଏହି ବିବାହରେ ସମ୍ମତି ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ କେବଳ ତାଙ୍କ ଅବୁଝା ଶାଶୁଙ୍କୁ କୌଣସିମତେ ରାଜି କରାଇବାକୁ ଯେ ଏହା କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ ଏଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଶ୍ରୀମତୀ ରମା ଦେବୀ ତାଙ୍କ ଆତ୍ମଜୀବନୀ “ଜୀବନ ପଥେ” ପୁସ୍ତକରେ ଏହା ବିଷୟ ଭାବରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି ।

ସହଧର୍ମିଣୀ ଓ ସହକର୍ମୀ ବାଛିଲେ

ସେତେବେଳେ ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ପୁଅ ବାଛିକରି ଠିକ କରିବ ଏହା ଥିଲା କରଣ ଘରେ କଷ୍ଟନାର ବାହାରେ। ବାପା ମା ହିଁ ପୁଅପାଇଁ କନ୍ୟା ଠିକ କରିବେ। ସେହି କାର୍ଯ୍ୟରେ ପୁଅର କୌଣସି ଭୂମିକା ନ ଥାଏ। ସ୍ବାଧୀନତାସଂଗ୍ରାମୀ ଯୁବକ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ସାମାଜିକ କଟକଣା ନ ମାନି ଶ୍ରୀମତୀ ମାଳତୀ ଦେବୀଙ୍କୁ ବିବାହ କରିବାକୁ ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିଥିଲେ। ସେ ତାଙ୍କ ପରିବାର ଭିତରେ ମଧ୍ୟ କାହାରିକୁ ପଚାରି ନ ଥିଲେ। ଦିନେ ଇଂଲଣ୍ଡର ରାଜପୁତ୍ର ଅଷ୍ଟମ ଏଡ଼ୱାର୍ଡ ଯେତେବେଳେ ଶ୍ରୀମତୀ ସିମସନଙ୍କୁ ବିବାହ କରିବାକୁ ଶେଷନିଷ୍ପତ୍ତି କଲେ, ଇଂଲଣ୍ଡର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ରାଜନୈତିକ ଅଧିକାରୀ ତାଙ୍କୁ ଶେଷରେ ପଚାରିଲେ - “ଆପଣ ଇଂଲଣ୍ଡର ରାଜସିଂହାସନ ଚାହାନ୍ତି ନା ଶ୍ରୀମତୀ ସିମସନଙ୍କୁ ଚାହାନ୍ତି? ଯଦି ଶ୍ରୀମତୀ ସିମସନଙ୍କୁ ଚାହୁଁଥାନ୍ତି ତା’ହେଲେ ଇଂଲଣ୍ଡର ରାଜସିଂହାସନ ଆପଣଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିବାକୁ ହେବ। ଇଂଲଣ୍ଡ ଦେଶର ରାଜପୁତ୍ର ରାଜବଂଶୀୟ ମହିଳାଙ୍କୁ ବିବାହ କରିବା ବିଧିସମ୍ମତ। ସେ ସାଧାରଣ ପରିବାରର କନ୍ୟାଙ୍କୁ ବିବାହ କରିପାରିବେ ନାହିଁ।” ଅଷ୍ଟମ ଏଡ଼ୱାର୍ଡ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ “ମୁଁ ଜଣେ ମହିଳାଙ୍କୁ ଚାହେଁ ନାହିଁ, ମୁଁ ମୋର ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଚାହେଁ।” ସେ ଶ୍ରୀମତୀ ସିମସନଙ୍କୁ ବିବାହ କଲେ ଓ ଇଂଲଣ୍ଡର ରାଜସିଂହାସନ ତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ। ସ୍ବାଧୀନତାସଂଗ୍ରାମୀ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ କେବଳ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ନିଜେ ବାଛିବାକୁ ଚାହିଁ ନ ଥିଲେ। ସେ ଚାହିଁଥିଲେ ଏପରି ଜଣେ ମହିଳାଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀରୂପେ ବାଛିବେ ଯେ କି ସ୍ବାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମରେ ହେବେ ତାଙ୍କ ସାଥୀ। ତା’ହେଲେ ତାଙ୍କ ସ୍ବାଧୀନତାସଂଗ୍ରାମୀ ଜୀବନର ପଥ ସୁଗମ ହେବ। ସେ ଶ୍ରୀମତୀ ମାଳତୀ ଦେବୀଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ସହଧର୍ମିଣୀ ରୂପେ ବାଛିଥିବାରୁ ତାହା ହିଁ ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଥିଲା। ସେତେବେଳେ ଜାତି, ଧର୍ମ, ବର୍ଣ୍ଣ ନିର୍ବିଶେଷରେ ବିବାହ ପ୍ରଚଳନପାଇଁ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଆଦର୍ଶ ତାଙ୍କ ଆଗରେ ଥିଲା। ନିଜେ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ପୁତ୍ର ଦେବଦାସ ଗାନ୍ଧୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ ରାଜଗୋପାଳାଚାରୀଙ୍କ କନ୍ୟାଙ୍କୁ ବିବାହ କରି ଆଦର୍ଶ ଦେଖାଇଥିଲେ।

ମାତୃସ୍ନେହର ବିରଳ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ

ଯେଉଁ ସ୍ନେହମୟୀ ମା ପୁଅର ବଜାଳିଘରେ ବିବାହଯୋଗୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ଷୁଦ୍ର ଓ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ଶେଷରେ ଏକ କଠୋର ସର୍ତ୍ତରେ ଏହି ବିବାହପାଇଁ ସମ୍ମତି ଦେଇଥିଲେ, ସେହି ମା’ଙ୍କ ପ୍ରତି ପୁଅର ଅପୂର୍ବ ସ୍ନେହ ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ଏକ ବିରଳ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଏଠାରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରୁଛି। ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲାବେଳେ ତାଙ୍କ ମା ବଞ୍ଚିଥିଲେ। ସେତେବେଳେକୁ ସେ ଚଳଚ୍ଚିତ୍ର ରହିତ ଓ ଶଯ୍ୟାଶାୟୀ। ନବ ବାବୁ ତାଙ୍କ ମା’ଙ୍କୁ ଭୁବନେଶ୍ୱର ବାସଭବନରେ ଆଣି ରଖାଇଥିଲେ। ସେଠାରେ

ମା'ଙ୍କର ସେ ଯେପରି ସେବା ଶୁଶ୍ରୂଷା କରିଥିଲେ ତାହା ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ ବିରଳ । ସେ ନିଜେ ମା'ଙ୍କର ଝାଡ଼ା ପରିସ୍ରା ସଫା କରୁଥିଲେ ଓ ବେଳେବେଳେ ପିଲାଙ୍କ ପରି ମା'ଙ୍କୁ ପିଠି ଉପରେ ପକାଇ ତାଙ୍କ ଘର ବଗିଚା ଚାରିଆଡ଼େ ବୁଲାଇଥିଲେ । ମା'ଙ୍କର ଅନ୍ତିମ ଅବସ୍ଥାରେ ତାଙ୍କର ସେବାକରି ଅସରକ୍ତି ପୁଣ୍ୟ ଅର୍ଜନ କରିବାର ସୌଭାଗ୍ୟ ତାଙ୍କର ହୋଇଥିଲା । ଆଜିର ସମାଜରେ ଏହା ଏକ ପୌରାଣିକ ଉପାଖ୍ୟାନ ପରି ମନେହେବ ।

ବିବାହପରେ ଘର ବାହୁଡ଼ାର ଦୃଶ୍ୟ

୧୯୨୭ ମସିହାରେ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ଓ ଶ୍ରୀମତୀ ମାଳତୀ ଦେବୀ ବିବାହପରେ ଯେତେବେଳେ ତାଙ୍କ କଟକସ୍ଥ ବାସଭବନକୁ ଫେରିଆସିଲେ, ବରଜନ୍ୟା ବିଭାହୋଇ ଘରକୁ ଫେରିଲା ପରେ ଯେପରି ସେମାନଙ୍କୁ ବନ୍ଦାପନା କରି ଘର ଭିତରକୁ ନିଅନ୍ତି ଓ ତାଙ୍କୁ ଦେଖିବାପାଇଁ ସାହି ପଡ଼ିଶା ଲୋକେ ଜମା ହୋଇପଡ଼ନ୍ତି ସେସବୁ କିଛି ନ ଥିଲା । ତାଙ୍କ ମା କଠୋର ସର୍ତ୍ତରେ ଏହି ବିଭାଘରପାଇଁ ରାଜି ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ତାଙ୍କ ମନ ମାନି ନ ଥିଲା । ଏହି ଦୁଃଖଦାୟକ ଦୃଶ୍ୟ ପୂଜ୍ୟା ରମା ଦେବୀ ତାଙ୍କ ଆତ୍ମଜୀବନୀରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି । ନବ ବାବୁ ଓ ଶ୍ରୀମତୀ ମାଳତୀ ଦେବୀ ବିଭାହୋଇ ତାଙ୍କ କଟକ ବାସଭବନରେ କିଛି ଦିନ ରହିବା ଭିତରେ ଶ୍ରୀମତୀ ମାଳତୀ ଦେବୀ ଶାଶୁଙ୍କର ଏପରି ସେବା କଲେ ଯେ ଶାଶୁ ସବୁବେଳେ ତାଙ୍କୁ ଖୋଜିଲେ ଓ ପାଖରୁ ଛାଡ଼ିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନ ଥିଲେ ।

ନବଦମ୍ପତି କୃଷିଫାର୍ମରେ ରହିଲେ

ସ୍ବାଧୀନତାସଂଗ୍ରାମୀ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ଓ ଶ୍ରୀମତୀ ମାଳତୀ ଦେବୀ କଟକରେ କିଛିଦିନ ରହି ବର୍ତ୍ତମାନର ଜଗତସିଂହପୁର ଜିଲା ଅନ୍ତର୍ଗତ ଅଣଖୁଆ ଗ୍ରାମରେ ପୂର୍ବରୁ ନବ ବାବୁ ସ୍ଥାପନ କରିଥିବା କୃଷିଫାର୍ମରେ ଯାଇ ରହିଲେ । ଚାଷୀର ପୁଅ ଓ ବୋହୂ ଭଳି ସେମାନେ ଚାଷ କାମରେ ଲାଗିଲେ । ନବ ବାବୁ ସେହି କୃଷିଫାର୍ମରେ ଆଧୁନିକ ଧରଣର କୃଷିପଦ୍ଧତି ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କରି, ଉଚ୍ଚତ ଧରଣର ପନି ପରିବା ଓ ଫଳଗଛ ଉତାରିଲେ । ପଡ଼ୋଶୀ ଗାଁ ମାନଙ୍କରୁ ଲୋକମାନେ ଆସି ଆଗ୍ରହର ସହିତ ଏହି କୃଷି ପଦ୍ଧତି ଶିଖି ଯାଆନ୍ତି । ବିଶିଷ୍ଟ ଓକିଲ ଓ ଜମିଦାର ଗୋକୁଳାନନ୍ଦ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ସାନ ପୁଅ ବୋହୂ କେମିତି ଚାଷ କରୁଛନ୍ତି ତାହା ଦେଖିବାକୁ ଗାଁମାନଙ୍କରୁ ବହୁ ଲୋକ ଚାଲିଆନ୍ତି । ନବ ବାବୁ ନିଜେ ହଳ କରନ୍ତି, ଧାନ ବୁଣନ୍ତି, ବାଲୁଙ୍ଗା ବାଛନ୍ତି, ବେଉଷଣ କରନ୍ତି ଓ ଧାନ କାଟନ୍ତି । ସେ ନିଜେ ପନିପରିବା ଗଛ ଲଗାନ୍ତି ଓ ତାକୁ ପାଣିଦେଇ ବଢ଼ାନ୍ତି । ଏହା ପଡ଼ୋଶୀ ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶିକ୍ଷଣୀୟ ହୋଇଥିଲା ।

କୃଷିପାର୍ମରେ କୃଷକଭଳି କାମ କରିବା ବ୍ୟତୀତ ଅବସର ସମୟରେ ନବ ବାବୁ ଓ ମାଳତୀ ଦେବୀ ଆଖପାଖ ଗାଁମାନଙ୍କୁ ଯାଇ ଖଦି ଲୁଗା ବିକ୍ରି କରନ୍ତି ଓ ସ୍ଵାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମର ବାର୍ତ୍ତା ପ୍ରଚାର କରନ୍ତି । ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଆଆନ୍ତି ବାଗଲପୁର ଗ୍ରାମର ସ୍ଵାଧୀନତାସଂଗ୍ରାମୀ ନିଷ୍ଠାପର କର୍ମୀ ଗୌରାଙ୍ଗ ଚରଣ ଦାସ । ଗୌରାଙ୍ଗ ବାବୁଙ୍କ ପ୍ରେରଣାରେ ବାଗଲପୁର ଗ୍ରାମ ସ୍ଵାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମର ଏକ ପୀଠରେ ପରିଣତ ହୋଇଥିଲା । ଗାଁର ସାଆନ୍ତମାନେ ହରିଜନଙ୍କ ଉପରେ ଉତ୍ତସିପ୍ତ ହୋଇ ସେମାନଙ୍କ ଘର ପୋଡ଼ି ଦେଇଥିଲେ । ଶ୍ରୀମତୀ ମାଳତୀ ଦେବୀ ଓ ଗୌରାଙ୍ଗ ବାବୁ ଗାଁ ଗାଁ ବୁଲି ଚାନ୍ଦା ଆଦାୟକରି ଆଣି ସେମାନଙ୍କପାଇଁ ଘର ତୋଳି ଦେଇଥିଲେ । ମାଳତୀ ଦେବୀ ହରିଜନ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ପଢ଼ାଉଥିଲେ ଓ ହରିଜନ ବସ୍ତ୍ର ସଫା କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ମୁଖ୍ୟତଃ ଚାନ୍ଦା ଆଦାୟ କରିବା ଦାୟିତ୍ଵ ତାଙ୍କ ଉପରେ ଥାଏ ।

୧୯୨୮ ମସିହାରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରଥମ ସନ୍ତାନ ଉତ୍ତରା (ବୁବୁ)ର ଜନ୍ମ

ଦୁଇ ମନୀଷୀଙ୍କ ମନ୍ତ୍ର ଭବିଷ୍ୟତ ଜୀବନର ପାଥେୟ

ସ୍ଵାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମର ପ୍ରଥମ ପର୍ଯ୍ୟାୟ ପରେ ଯୁବ ସ୍ଵାଧୀନତାସଂଗ୍ରାମୀ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ଭାରତର ଦୁଇ ଜଣ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମନୀଷୀ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀ ଓ ବିଶ୍ଵକର୍ମି ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ଠାକୁରଙ୍କ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସି ଯେଉଁ ଦୁଇଟି ମନ୍ତ୍ର ଶିଖିଥିଲେ ତାହା ତାଙ୍କ ଭବିଷ୍ୟତ ଜୀବନର ପାଥେୟ ହେଲା ଏବଂ ସେ ସେହି ଦୁଇଟି ମନ୍ତ୍ରକୁ ମନେରଖି ସାରା ଜୀବନ ତାଙ୍କ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିଥିଲେ । ସ୍ଵାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମର ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ନେତୃତ୍ଵ ଉପରେ ତାଙ୍କର ଅଟଳ ବିଶ୍ଵାସ ଥିଲା । ସେ ସମାଜବାଦ ଚିନ୍ତାଧାରାରେ ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଉପରେ ତାଙ୍କର ଅଟଳ ବିଶ୍ଵାସ ତୁଟି ନ ଥିଲା । କାରଣ ତାଙ୍କର ହୃଦ୍‌ବୋଧ ହୋଇଥିଲା ଯେ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀ ଭାରତବର୍ଷର ଲୋକଙ୍କୁ ଠିକ୍ ଭାବରେ ଚିହ୍ନିଛନ୍ତି । ତେଣୁ ସ୍ଵାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମପାଇଁ ସେ ହିଁ କେବଳ ନେତୃତ୍ଵ ଦେଇପାରିବେ । ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଆଦର୍ଶକୁ ସେ ତାଙ୍କ ଭବିଷ୍ୟତ ଜୀବନର ପାଥେୟ କରି ନେଇଥିଲେ । ଗାନ୍ଧିଜୀ କହୁଥିଲେ - “ଯେତେବେଳେ ସଂଶୟ ବା ସ୍ଵାର୍ଥ ଚିନ୍ତାରେ ଅଭିଭୂତ ହୋଇ ତୁମେ କୌଣସି ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିପାରୁ ନାହିଁ, ସେତେବେଳେ ତୁମେ ପୂର୍ବରୁ ଦେଖିଥିବା ଦରିଦ୍ରତମ ଅଥବା ଦୁର୍ବଳତମ ଲୋକଟିକୁ ସ୍ମରଣ କର ଏବଂ ନିଜକୁ ନିଜେ ପଚାର ତୁମେ ଯେଉଁ ପଦକ୍ଷେପ ନେବାକୁ ଯାଉଛ ତାହା ଏହି ଲୋକର କାମରେ ଲାଗିବ କି ନାହିଁ? ଏହାଦ୍ଵାରା ତା’ର କିଛି ଲାଭ ହେବ କି? ମୋଟାମୋଟି ଭାବରେ ଏହା କୋଟି କୋଟି ଅନାହାରକୁଣ୍ଠି ଏବଂ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ

ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଜନତାଙ୍କୁ ସ୍ଵରାଜ ପଥରେ ଆଗେଇ ନେବ ତ ? ତା'ହେଲେ ତୁମ ସଂଶୟ ଓ ସବୁ ମୋହ ଆପେ ଆପେ ଉଠେଇ ଯିବ ।”

ସେହିପରି ଭାରତର ଅନ୍ୟତମ ମନୀଷୀ ବିଶ୍ଵକବି ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ଠାକୁରଙ୍କଠାରୁ ଆଉ ଏକ ଭବିଷ୍ୟତ ପାଥେୟ ସଂଗ୍ରହ କରି ତାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ନବ ବାବୁ ଜୀବନର ବ୍ରତ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ତାଙ୍କର ଅମୂଲ୍ୟ କବିତାଗ୍ରନ୍ଥ “ଗୀତାଞ୍ଜଳି”ରେ କହିଛନ୍ତି ତୁମେ ମନ୍ଦିରର ରୁଦ୍ଧ ଦ୍ଵାର ଭିତରେ ଅନ୍ଧକାରରେ କାହାକୁ ମନେମନେ ପୂଜା କରୁଛ ! ଆଖି ଖୋଲି ଦେଖ, ଦେବତା ସେଠି ନାହାନ୍ତି । ଯେଉଁଠି ଚଷା ମାଟି ହାଣି ଧୁଳିଧୂସର ହୋଇ ଚାଷ କରୁଛି ଓ ମୂଲିଆ କଠିନ ପଥର ହାଣୁଛି ଦେବତା ସେଇଠିକି ଯାଇଛନ୍ତି । ତୁମେ ଶୁଚି ବସନ ଛାଡ଼ି ସେଇଠିକି ଗଲେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଦେଖି ପାରିବ ।

ଜଣେ ରାଜନୀତିଜ୍ଞ ଓ ଆଉ ଜଣେ କବି । ଉଭୟଙ୍କ କଥାରେ କି ଅପୂର୍ବ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ! ଉଭୟେ ଗୋଟିଏ କଥାକୁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଭାଷାରେ ହିଁ କହିଛନ୍ତି । ଦରିଦ୍ର, ଅସହାୟ, ଅବହେଳିତ ଓ ଦଳିତ ଚାଷୀ ମୂଲିଆର ସେବା ହିଁ ଜୀବନର ଲକ୍ଷ୍ୟ ହେଉ । ଏ ଦୁଇ ମନୀଷୀଙ୍କ ବାଣୀକୁ ଭବିଷ୍ୟତ ଜୀବନର ପାଥେୟକରି ସ୍ଵାଧୀନତାସଂଗ୍ରାମୀ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ଆଗେଇ ଚାଲିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଥିଲେ ତାଙ୍କ ସହଧର୍ମିଣୀ ଜୀବନ ସଂଗ୍ରାମର ସାଥୀ ଶ୍ରୀମତୀ ମାଳତୀ ଦେବୀ । କାଗଜ ପତ୍ରରେ ଶ୍ରୀମତୀ ମାଳତୀ ଚୌଧୁରୀ ବୋଲି ଲେଖା ଯାଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ଶ୍ରୀମତୀ ମାଳତୀ ଦେବୀ ନାମରେ ତାଙ୍କ ସ୍ଵାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମର ସାଥୀ ତଥା ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ଭିତରେ ପରିଚିତ । ତାଙ୍କ ପିଲାମାନେ ପିଲାଦିନୁ ତାଙ୍କୁ ନୁମା ବୋଲି ଡାକିଲେ ଏବଂ ସେହି ଡାକରେ ସେ ତାଙ୍କ ଆତ୍ମା ଓ ବିଶ୍ଵସ୍ତ କର୍ମାମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ପରିଚିତ ।

ଲବଣ ସତ୍ୟାଗ୍ରହୀ ନବ ବାବୁ ଓ ମାଳତୀ ଦେବୀ

ଅଣଖିଆ କୃଷି ପାର୍ମରେ କୃଷକ ଦମ୍ଭରି ଭଳି ଦୁଇ ବର୍ଷ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ଓ ଶ୍ରୀମତୀ ମାଳତୀ ଦେବୀ ଜୀବନ ଯାପନ କରି ଆଖପାଖ ଗାଁ ଗହଳରେ ବୁଲି ସ୍ଵାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମର ବାର୍ତ୍ତା ପ୍ରଚାର କଲାପରେ ଭାରତରେ ସ୍ଵାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମର ଦ୍ଵିତୀୟ ପର୍ଯ୍ୟାୟପାଇଁ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ନେତୃତ୍ଵରେ ପ୍ରସ୍ତୁତି ଚାଲିଲା । ସ୍ଵାଧୀନତା ଘୋଷଣା କରିବାପାଇଁ ଜାତୀୟ କଂଗ୍ରେସ ପକ୍ଷରୁ ବ୍ରିଟିଶ ସରକାରଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଚରମପଦ ଦିଆଯାଇଥିଲା ତାର ସମୟ ପୂରି ଯିବାରୁ ୧୯୨୯ ଡିସେମ୍ବର ମାସ ଶେଷ ଦିନ ଜାତୀୟ କଂଗ୍ରେସ ପକ୍ଷରୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଵାଧୀନତା ଘୋଷଣା କରାଗଲା ଏବଂ ବ୍ରିଟିଶ ଶାସନ ସହିତ ସମ୍ପର୍କ ଛିନ କରିବାପାଇଁ ଦେଶବାସୀଙ୍କୁ ଆହ୍ଵାନ କରାଗଲା । ସ୍ଵାଧୀନତା ଘୋଷଣାରେ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ଭଳି ଯୁବ ସ୍ଵାଧୀନତାସଂଗ୍ରାମୀମାନଙ୍କ ମନରେ

ଅପୂର୍ବ ଉତ୍ସାହ ଓ ଉନ୍ମାଦନା ଖେଳିଗଲା । ଦ୍ଵିତୀୟ ପର୍ଯ୍ୟାୟ ସ୍ଵାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମ ଲବଣ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ଆକାରରେ ଆରମ୍ଭ ହେବ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସ୍ଥାନ ଭିତରେ ବାଲେଶ୍ଵର ସମୁଦ୍ରକୂଳ ଇଞ୍ଚୁଡ଼ିଠାରେ ଲବଣ ଆଇନ ଭଙ୍ଗ କରାଯିବ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରାଯିବାପରେ ଓଡ଼ିଶାର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅଗଣିତ ସ୍ଵାଧୀନତାସଂଗ୍ରାମୀଙ୍କ ଭଳି ନବ ବାବୁ ଓ ମାଳତୀ ଦେବୀଙ୍କ ଉତ୍ସାହ ଓ ଆନନ୍ଦର ସୀମା ନ ଥିଲା ।

ଲବଣ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କର ଏକ ସୁପରିକଳ୍ପିତ ଅଭିନବ ପରିକଳ୍ପନା । ଭାରତରେ ବିରାଟ ସମୁଦ୍ର ଉପକୂଳରେ ଲୁଣ ମାରି ଦେଶର ଲୋକେ ଖାଉଥିଲେ ଓ ବହୁ ଲୋକ କାମ ପାଇଥିଲେ । ମାତ୍ର ବ୍ରିଟିଶ ସରକାର ଭାରତବାସୀଙ୍କୁ ଲୁଣ ମାରିବାକୁ ନିଷେଧ କରି ଦେଇ ଯେଉଁ ଅନ୍ୟାୟ ଆଇନ ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କରିଥିଲେ ତାକୁ ଅମାନ୍ୟ କରି ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ନେତୃତ୍ଵରେ ଲବଣ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଲୁଣ ଗୋଟିଏ ସାମାନ୍ୟ ଜିନିଷ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଏହା ସମସ୍ତଙ୍କର ଦରକାର । ତେଣୁ ଏହି ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ସମଗ୍ର ଦେଶବାସୀଙ୍କ ହୃଦୟକୁ ସ୍ପର୍ଶ କଲା । ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀ ସାବରମତି ଆଶ୍ରମରୁ ବାହାରି ଗୁଜରାଟ ସମୁଦ୍ରକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଦାଣ୍ଡିଠାରେ ପଦଯାତ୍ରାଙ୍କ ସହ ୧୯୩୦ ଏପ୍ରିଲ ୬ ତାରିଖରେ ଲବଣ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ସେହିଦିନ ପୂଜ୍ୟ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ନେତୃତ୍ଵରେ ବାଲେଶ୍ଵର ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଇଞ୍ଚୁଡ଼ିଠାରେ ଲବଣ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ କରିବାପାଇଁ ପ୍ରଥମ ଦଳ ସତ୍ୟାଗ୍ରହୀ କଟକଠାରୁ ପଦଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ କଲେ । ବାଟରେ ପୂଜ୍ୟ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଚୌଧୁରୀ ଗିରଫ ହୋଇଯିବାରୁ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ହରିହର ସତ୍ୟାଗ୍ରହୀ ଦଳର ନେତୃତ୍ଵ ନେଇଥିଲେ । ସତ୍ୟାଗ୍ରହୀମାନେ ଏପ୍ରିଲ ୧୩ ତାରିଖରେ ଇଞ୍ଚୁଡ଼ିଠାରେ ପହଞ୍ଚି ଲବଣ ଆଇନ ଭଙ୍ଗ କରି ଲୁଣ ମାରିଥିଲେ । ସ୍ଵାଧୀନତାସଂଗ୍ରାମୀ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ଓ ଶ୍ରୀମତୀ ମାଳତୀ ଦେବୀ ଲବଣ ସତ୍ୟାଗ୍ରହର ବାର୍ତ୍ତା ପ୍ରଚାର କରିବାରେ ସକ୍ରିୟ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ କଲେ । ଶ୍ରୀମତୀ ମାଳତୀ ଦେବୀ ଶ୍ରୀମତୀ ରମା ଦେବୀଙ୍କ ସହିତ ଜଗତସିଂହପୁର, ତିର୍ତ୍ତୋଲ ଓ କୁଜଙ୍ଗ ପ୍ରଭୃତି ଅଞ୍ଚଳରେ ଗାଁ ଗାଁରେ ବୁଲି ଲବଣ ସତ୍ୟାଗ୍ରହପାଇଁ ସତ୍ୟାଗ୍ରହୀ ସଂଗ୍ରହ କରିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ସାହସ, ନିଷ୍ଠା ଓ ତ୍ୟାଗରେ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ଗାଁ ଗହଳିର ବହୁ ଝିଅ ବୋହୂ ବାହାରି ଆସି ଲବଣ ସତ୍ୟାଗ୍ରହରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ ।

ବର୍ଷାଯୋଗୁ ଲବଣ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ବନ୍ଦ ଥିଲାବେଳେ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ନେତୃତ୍ଵରେ ସ୍ଵାଧୀନତାସଂଗ୍ରାମୀମାନେ ଇଞ୍ଚୁଡ଼ି ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଶ୍ରୀଜଙ୍ଗ ଓ ଆଖପାଖ ଗ୍ରାମମାନଙ୍କରେ ଚୌକିଦାରୀ ଟିକସ ନ ଦେବାପାଇଁ ଏବଂ ଚୌକିଦାର ଓ ଦଫାଦାରମାନଙ୍କୁ ଚାକିରି ଛାଡ଼ି ଦେବାପାଇଁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇ ସେଥିପାଇଁ ସଂଗଠିତ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ଚଳେଇଥିଲେ । ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନ ଫଳରେ ଅନେକ ଚୌକିଦାର ଓ ଦଫାଦାର ଚାକିରି ଛାଡ଼ି ଦେଇଥିଲେ ଓ ବହୁ ଲୋକ ଚୌକିଦାରୀ ଟିକସ ଦେଇ ନ ଥିଲେ । ଏଥିରେ ଆତଙ୍କିତ ହୋଇ

ବ୍ରିଟିଶ ସରକାର ଲୋକଙ୍କ ଉପରେ ଜୋରକୁଳମ କରି ଚୌକିଦାରୀ ଟିକସ ଆଦାୟ କଲେ ଓ ଟିକସ ନ ଦେଲେ ଜମିବାଡ଼ି ନିଲାମ କରାଇଲେ । ଶ୍ରୀଜଙ୍ଗ ଅତ୍ୟାଚାରକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି ଯେତେବେଳେ ଜାତୀୟ କବି ବାଞ୍ଛାନିଧି ମହାନ୍ତି ଲେଖୁଥିଲେ

ଦୁଃସ୍ୱନ ଉଠିଲେ ଶ୍ରୀଜଙ୍ଗ କାହାଣୀ

ପ୍ରତି ପ୍ରାଣେ ଦେଲା କି ସନ୍ଧ୍ୟାପ ଆଣି

ପ୍ରତି ଲୋପକୃପ ଶିହରୀ ଉଠିଲା

ଜାଣେ ଯେ ମନକୁ ଆଣିଛି ଗୋ,

କାଢ଼ିନେଲେ ଘରୁ ସିନ୍ଦୂକ କବାଟ

ତଡ଼ିଦେଲେ ଖଣ୍ଡ ମାରି ବେତଛାଟ

ରୋହି ନେଲେ ଖାଲି କରି ଅମାରକୁ

(ସତେ) ବାପା ଅଜା ପରା କିଣିଛି ଗୋ ।

ଶ୍ରୀଜଙ୍ଗ ଆନ୍ଦୋଳନର ନେତା ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀଙ୍କୁ ବ୍ରିଟିଶ ସରକାର ଗିରଫ କରିନେଇ କଟକ କନରେ ରଖୁଥିଲେ । ଏହି ଜେଲରେ ଥିବା କର୍ମୀମାନଙ୍କୁ ତାଲିମ ଦେବା କାର୍ଯ୍ୟରେ ନବ ବାବୁ ଲାଗିଗଲେ । ଜେଲ ଭିତରେ ଅଧାରେ ପାଠ ଛାଡ଼ିଥିବା କର୍ମୀମାନଙ୍କୁ ପାଠ ପଢ଼େଇବା, ବିଭିନ୍ନ ରାଜନୈତିକ ମତବାଦ ସମ୍ପର୍କରେ ବୁଝାଇବାରେ ତାଙ୍କର ଅଧିକାଂଶ ସମୟ ଯାଉଥିଲା । ଜେଲ ବରଣ କରିଥିବା ସ୍ୱାଧୀନତାସଂଗ୍ରାମୀ କିଶୋର ଓ ଯୁବକମାନେ ଯେପରି ହତୋସାହ ହୋଇ ନ ପଡ଼ନ୍ତି ସେଥିପାଇଁ ସେ ସେମାନଙ୍କୁ ଖେଳ, କସରତ ଓ ନାନାପ୍ରକାର ମନୋରଞ୍ଜନ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାଇ ରଖୁଥିଲେ ।

୧୯୩୧ ମସିହା ନଭେମ୍ବର ମାସରେ ତାଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ପୁତ୍ର ବିନାୟକ (କାଲୁ)ର ଜନ୍ମ ।

ପୁରୀ କଂଗ୍ରେସ ଅଧିବେଶନପାଇଁ ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବକଙ୍କୁ ତାଲିମ

୧୯୩୦ ନଭେମ୍ବର ୮ ତାରିଖରେ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ଜେଲରୁ ଖଲାସ ହେଲେ । ୧୯୩୧ ମସିହାରେ ଗାନ୍ଧୀ-ଇଉଭନ ଚୁକ୍ତି ପରେ କଂଗ୍ରେସ କର୍ମୀମାନେ ଖଲାସ ହେଲେ । ୧୯୩୨ ମସିହାରେ ପୁରୀଠାରେ ଜାତୀୟ କଂଗ୍ରେସର ବାର୍ଷିକ ଅଧିବେଶନ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେବାର ନିଷ୍ପତ୍ତି ହେଲା । ଏହି ନିଷ୍ପତ୍ତିରେ ସମଗ୍ର ଓଡ଼ିଆଭାଷୀ ଅଞ୍ଚଳରେ ଉପାହ ଖେଳି ଯାଇଥିଲା । ଜାତୀୟ କଂଗ୍ରେସର ଏହି ଅଧିବେଶନ ପୂର୍ବରୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ହୋଇ ନ ଥିଲା । ଏହି ଅଧିବେଶନପାଇଁ ଦରକାର ଥିବା ବହୁ ସଂଖ୍ୟକ ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବକ ଓ ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବିକାମାନଙ୍କୁ ତାଲିମ ଦେବା ଦାୟିତ୍ୱ ମୁଖ୍ୟତଃ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ଓ ଶ୍ରୀମତୀ ମାଳତୀ ଦେବୀ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବକମାନଙ୍କୁ

ଦ୍ରିଲ, ଲାଠିଖେଳ, ଛୁରିଖେଳ ଆଦି ଶିକ୍ଷା ଦେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବିଭିନ୍ନ ଦେଶର ସ୍ବାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମର ଇତିହାସ ଇତ୍ୟାଦି ବିଷୟରେ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଉଥିଲା ।

ଅଧିବେଶନପାଇଁ ଜୋରସୋରରେ ପ୍ରସ୍ତୁତି ଚାଲିଥିବାବେଳେ ବ୍ରିଟିଶ ସରକାର କଂଗ୍ରେସ ଅନୁଷ୍ଠାନ ବିରୁଦ୍ଧରେ ପୁଣି ଦମନ ଲାଳା ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ । କଂଗ୍ରେସ ଅନୁଷ୍ଠାନ ବେଆଇନ ଘୋଷିତ ହେଲା । ପୁରୀ କଂଗ୍ରେସ ଅଧିବେଶନ ଅଫିସରେ ତାଲା ପଡ଼ିଲା । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କର୍ମୀଙ୍କ ସହିତ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ଗିରଫ ହୋଇ ବିହାରର ହଜାରୀବାଗ ଜେଲରେ ରହିଲେ ।

ସମାଜବାଦୀ ଚିନ୍ତାଧାରାର ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ

୧୯୩୩ ମସିହା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ହଜାରୀବାଗ ଜେଲରେ ରହିଥିବାବେଳେ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀ ସ୍ବାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମ ସ୍ଥଗିତ ରଖିଦେଲେ । ଅନ୍ୟ ସ୍ବାଧୀନତାସଂଗ୍ରାମୀଙ୍କ ସହିତ ସେ ଖଲାସ ହେଲେ । ସେତେବେଳକୁ ସେ ମାର୍କ୍ସବାଦ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏବଂ ସୋଭିଏଟ ରୁଷରେ ଯେଉଁ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଶାସନ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା ତାହା ଅଧ୍ୟୟନ କରିସାରିଥିଲେ । ସେହି ସମୟରେ ପଣ୍ଡିତ ଜବାହରଲାଲ ନେହେରୁ, ଜୟପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣ, ଅରୁଣା ଆସଫ ଅଲି, ରାମମନୋହର ଲୋହିଆ, ଅଶୋକ ମେହେଟ୍ଟା ପ୍ରମୁଖ ସମାଜବାଦ ଚିନ୍ତାଧାରା ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲେ । ସେମାନେ କଂଗ୍ରେସ ଭିତରେ ସମାଜବାଦୀ ଚିନ୍ତାଧାରା ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କରିବାକୁ ଚାହିଁଥିଲେ । ମାତ୍ର ସେମାନେ ରୁଷର ଏକଦଳୀୟ ଶାସନ ଏବଂ ଅଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ବଳପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ବାରା କୌଣସି ପ୍ରକାର ଶାସନ ଲୋକଙ୍କ ଉପରେ ଲଦି ଦେବାର ବିରୋଧୀ ଥିଲେ । ସେମାନେ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ଉପାୟରେ ସମାଜବାଦ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲେ । ସେହି ଚିନ୍ତାଧାରା ଅନୁଯାୟୀ ଭାରତୀୟ ସମ୍ବିଧାନରେ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ସମାଜବାଦ ଏବଂ ସମାଜବାଦ ତାହାର ସମାଜ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କଥା ସ୍ଥାନ ପାଇଥିଲା । ସେହି ଚିନ୍ତାଧାରା ଅନୁସରଣରେ ରୁଷରେ ଅର୍ଥନୈତିକ ପ୍ରଗତିପାଇଁ ଯେଉଁ ପଞ୍ଚବାର୍ଷିକ ଯୋଜନା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଉଥିଲା, ସେହି ଅନୁସାରେ ଭାରତରେ ଯୋଜନାବଦ୍ଧ ଅର୍ଥନୀତି ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କରାଗଲା ।

ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ନେତୃତ୍ବରେ ୧୯୩୩ ମସିହାରେ ଓଡ଼ିଶା କଂଗ୍ରେସ ଭିତରେ ଦେଶରେ ସର୍ବପ୍ରଥମେ କଂଗ୍ରେସ ସମାଜବାଦୀ କର୍ମୀ ସଂଘ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେଲା । ପରେ ଏହା କଂଗ୍ରେସ ସମାଜବାଦୀ ଦଳଭାବରେ ନାମିତ ହେଲା । ଏହି ସଂଗଠନରେ ସେତେବେଳେ ଶ୍ରୀମତୀ ମାଳତୀ ଦେବୀ, ସୁରେନ୍ଦ୍ରନାଥ ଦ୍ବିବେଦୀ, ଗୌରାଙ୍ଗ ଚରଣ ଦାସ ଓ ପ୍ରାଣନାଥ ପଟ୍ଟନାୟକ ପ୍ରମୁଖ ଡାକର ବିଶ୍ବସ୍ତ ସହଯୋଗୀମାନେ ଥିଲେ । ସଂଗଠନ ପକ୍ଷରୁ “ସାରଥୀ” ନାମରେ ଏକ ସାମୟିକ ପତ୍ରିକା ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା । ଶ୍ରୀମତୀ ମାଳତୀ ଦେବୀ ତାଙ୍କ ଅଳଙ୍କାରରୁ କିଛି ବିକ୍ରି କରି ଏଥିପାଇଁ ପ୍ରାରମ୍ଭିକ

ଖର୍ଚ୍ଚ ଯୋଗାଇ ଦେଇଥିଲେ । ସେତେବେଳେ କଂଗ୍ରେସ ସାମ୍ୟବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ଶିକ୍ଷିତ ଯୁବକମାନଙ୍କୁ ଆକୃଷ୍ଟ କରିଥିଲା । ମାତ୍ର କଂଗ୍ରେସ ସାମ୍ୟବାଦୀ ଦଳ ଯେତେବେଳେ କଂଗ୍ରେସ ଦଳରୁ ଅଲଗା ହୋଇଯାଇ ସାମାଜବାଦୀ ଦଳ ଗଠନ କଲେ, ନବକୃଷ୍ଟ ଚୌଧୁରୀ କଂଗ୍ରେସ ଦଳ ଛାଡ଼ି ନ ଥିଲେ । କାରଣ ତାଙ୍କର ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱ ଉପରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ୱାସ ଥିଲା ଏବଂ କେବଳ ଗାନ୍ଧିଜୀ ହିଁ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମପାଇଁ ନେତୃତ୍ୱ ଦେଇ ପାରିବେ ବୋଲି ତାଙ୍କର ହୃଦ୍‌ବୋଧ ହୋଇଥିଲା । ପଣ୍ଡିତ ନେହେରୁଙ୍କର ସମାଜବାଦରେ ବିଶ୍ୱାସ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ କଂଗ୍ରେସ ଛାଡ଼ି ନ ଥିଲେ । ୧୯୫୬ ଅକ୍ଟୋବର ମାସରେ ଶ୍ରୀ ଚୌଧୁରୀ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ପଦରୁ ଇସ୍ତଫା ଦେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କଂଗ୍ରେସ ଦଳରୁ ମଧ୍ୟ ଇସ୍ତଫା ଦେଇଥିଲେ ।

କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ନେତୃତ୍ୱ

ସମାଜବାଦର ମୂଳନୀତି ତଥା ଆଗରୁ କୁହାଯାଇଥିବା ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ନୀତି ଅନୁସରଣରେ ନବକୃଷ୍ଟ ଚୌଧୁରୀ ସମାଜର ସର୍ବନିମ୍ନ ସ୍ତରରେ ରହିଥିବା କୃଷକ ଶ୍ରେଣୀକୁ ସଂଗଠିତ କରି ସେମାନଙ୍କର ସାମାଜିକ ଛିତିକୁ ବଦଳାଇବା ତଥା ସେମାନଙ୍କୁ ସର୍ବନିମ୍ନ ସୁବିଧା ଓ ସୁଯୋଗ ଦେବାନିମନ୍ତେ ଆନ୍ଦୋଳନ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ୧୯୩୪ ମସିହାଠାରୁ ଏହି କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ଏହି ସଂଗ୍ରାମରେ ତାଙ୍କର ସମାଜବାଦୀ ସାଥୀ ଶ୍ରାମତୀ ମାଳତୀ ଦେବୀ, ଗୌରାଙ୍ଗ ଚରଣ ଦାସ, ସୁରେନ୍ଦ୍ରନାଥ ତ୍ରିବେଦୀ, ପ୍ରାଣନାଥ ପଟ୍ଟନାୟକ ଓ ମୋହନ ଦାସ ପ୍ରମୁଖ ବିଶ୍ୱସ୍ତ ସହଯୋଗୀମାନେ ଥିଲେ ।

ସେତେବେଳକୁ ଜମିଦାରୀ ଉଚ୍ଛେଦପାଇଁ ଆହୁର କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ଥିଲା । ଜମିଦାରୀ ଉଚ୍ଛେଦ ନ ହେଲେ କୃଷକମାନଙ୍କର ମୌଳିକ ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ ବୋଲି ସେ ଜାଣିଥିଲେ । ମାତ୍ର ସେତେବେଳେ କୃଷକମାନେ ଯେପରି ଅବହେଳିତ, ଦରିଦ୍ର ଓ ହିନିମାନ ଅବସ୍ଥାରେ ଥିଲେ ସେଥିପ୍ରତି ସେମାନଙ୍କୁ ସଚେତନ କରାଇ ସଂଗଠନ କରିବା ଥିଲା ଜରୁରୀ କାର୍ଯ୍ୟ । ସେତେବେଳର ଛୋଟ ଛୋଟ ଚାଷୀ, ଭାଗଚାଷୀ ଓ କୃଷିଶ୍ରମିକମାନଙ୍କର ଅବସ୍ଥା ବର୍ତ୍ତମାନ କଳ୍ପନା କରିହେବ ନାହିଁ । ଚାଷୀମାନଙ୍କର ଆର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥା ଥିଲା ଶୋଚନୀୟ । ସେମାନେ ଠିକ୍ ସମୟରେ ଖଜଣା ଦେଇ ନ ପାରିବାରୁ ଜମିଦାରମାନେ ତାଙ୍କ ଜମିକୁ ନିଲାମ କରି ନେଇଯାଉଥିଲେ । ତେଣୁ ସେମାନେ ଜମିଦାର ଓ ଜମିମାଲିକଙ୍କୁ ସବୁବେଳେ ଭୟ କରୁଥିଲେ । ସେମାନେ ନିଜ ପୋଖରୀରୁ ମାଛ ମାରିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କ ବାରି ଗଛରେ ଫଳ ହେଲେ ଆଗ ଜମିଦାରଙ୍କ ଘରେ ନେଇ ଦେଇ ଆସୁଥିଲେ । କରକ ସୁଝି ନ ପାରି ଜମି ଛାଡ଼ି ଦେବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଉଥିଲେ । ଚାଷୀମାନେ ମହାଜନ, ଜମିଦାର ଓ ମଠ

ମହନ୍ତଙ୍କ ଗୋଡ଼ିଭଳି କାମ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଉଥିଲେ । ଦାଣ୍ଡରେ ଜମିଦାର,
ମହାଜନ ବା ମଠମହନ୍ତ ବସିଥିବାବେଳେ ଚାଷୀମାନେ ଜୋଡ଼ା ପିନ୍ଧି ଓ ଛତାଧରି
ଯାଇ ପାରୁ ନ ଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କୁ ଠାକୁରଙ୍କପରି ମୁଣ୍ଡନୁଆଁ ନମସ୍କାର କରିବାକୁ
ବାଧ୍ୟ ହେଉଥିଲେ । ଚାଷୀ ଓ ମୂଲିଆମାନଙ୍କର ଏହି ହିନିମାନ ଅବସ୍ଥା ବଦଳାଇବାକୁ
ବିପ୍ଳବୀ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ପଣକରି କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନ ଚଳେଇଲେ ।

ସେତେବେଳର ଚାଷୀ ଓ ମୂଲିଆମାନଙ୍କ ଶୋଚନୀୟ ଅବସ୍ଥାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି
ଜାତୀୟ କବି ବାଞ୍ଛାନିଧି ମହାନ୍ତି ଲେଖିଥିଲେ -

କି ହେବ ସେ ସ୍ଵରାଜ ଘେନି ଯେତେ ମୋର ନ ପୁରେ ପେଟ
ଖଟିଖଟି ମଲେଣି ମୂଲିଆ ଚାଷୀକୁ କାମ କନା ନିଅନ୍ତୁ
ଅଧ ମାଣେ ଜମି ଜଣକ
କୋରଖରେ ସେ ପୁଣି ଟିକା
ଗାଁରେ ସଜିଏଁ କରଜ କରନ୍ତି ଜଣେ ଦୁଇ ଜଣ ବଢ଼େଇ ସେଠା ।

ଜାତୀୟ କବି ବୀରକିଶୋର ଲେଖିଲେ -

ରଜତ ପାଖରେ ନାହିଁ ପଇସା
ଜମିଦାରଙ୍କର ଉଡ଼ଇ ହଂସା
ମହାଜନଙ୍କର ଖାତା ପିଚୁ ନାହିଁ
ଚମିଦାରି କିଏ ବନ୍ଧା ରଖୁବ ?
ଜମି ପାଞ୍ଚମାଣ ଗୋଟିଏ ହଳ
ମୂଲିଆ ମଜୁରି ହିସାବ କର
କର ପଥକର କଷିଲା ବେଳକୁ
ଓଲଟି ହାତରୁ କିଛି ପଡ଼ିବ ।

ଏହି ଦୁଇ ଜଣ ଜାତୀୟ କବିଙ୍କ ପୂର୍ବରୁ “ବନ୍ଦୀର ଆତ୍ମକଥା”ରେ ଉତ୍କଳମଣି
ଗୋପବନ୍ଧୁ ଲେଖିଥିଲେ -

କେତେ କେତେ ଉଲ୍ଲଭଲ ଲୋକ
ନ ପାନ୍ତି ଦି'ବେଳା ପେଟ ପୁରା ଡୋକ
ଦୁଷ୍ଟ ମହାଜନ ଗ୍ରାମ କଟୁଆଳ
ପ୍ରଜାରକ୍ତ ଶୋଷି କେତେ ଜମିଦାର
ହରନ୍ତି ସର୍ବସ୍ୱ ବଜାଇ ପାହାର

ଏ ସବୁ ଜାତୀୟ ସମ୍ମାନ କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନବେଳେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ସଭା ଆଦିରେ
ବୋଲା ଯାଉଥିଲା ।

କୃଷକ ସଭାର ପ୍ରଥମ ପ୍ରସ୍ତାବ

ନବକୃଷ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନ ଆରମ୍ଭ ହେଲାବେଳେ ପ୍ରଥମେ କୃଷକମାନଙ୍କୁ ହିନିମାନ ଅବସ୍ଥାରୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବାପାଇଁ ଓ ସେମାନଙ୍କର ଆତ୍ମସମ୍ମାନ ଫେରାଇ ଆଣିବା ଉପରେ ଅଧିକ ଜୋର ଦିଆଯାଇଥିଲା । ୧୯୩୪ ମସିହାରେ ବର୍ତ୍ତମାନର ଜଟତସିଂହପୁର ଜିଲା ଅନ୍ତର୍ଗତ ବାଗଲପୁର ଗ୍ରାମରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ପ୍ରଥମ କୃଷକ ସଭାରେ ନିଜେ ନବକୃଷ ଚୌଧୁରୀ ପ୍ରସ୍ତାବ ଆଣିଥିଲେ ଯେ କୌଣସି ଚାଷୀ କୌଣସି ଜମିଦାର ବା ମହାଜନଙ୍କୁ ମୁଣ୍ଡିଆ ମାରିବେ ନାହିଁ କିମ୍ବା ସାଷାଙ୍ଗ ପ୍ରଣିପାତ କରିବେ ନାହିଁ । ସିଧା ସଳଖ ଛିଡ଼ାହୋଇ ସମାଜର ଲୋକଙ୍କ ପରି ତାଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡବଦ୍ଧ କରିବେ । ଏହିସବୁ କୃଷକସଭାମାନଙ୍କରେ ଗଛ ମାଛ ଉପରେ ଅଧିକାର, ଦାଖଲ ଖାରଜ ରୋସମ ଛାଡ଼ି, ଜମିଦାର ଓ ମହତ୍ତଙ୍କ ଜୁଲମ ବିରୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରସ୍ତାବମାନ ଗୃହୀତ ହୋଇ ଚାଷୀମାନଙ୍କୁ ସଚେତନ ଓ ସଂଗଠିତ କରାଯାଇଥିଲା ।

ଏହି କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନ ଚାଲିଥିଲାବେଳେ ସେତେବେଳର ପ୍ରଦେଶ କଂଗ୍ରେସର ସଭାପତି ଏହିଭଳି ଆନ୍ଦୋଳନର ସମାଲୋଚନା କରିଥିଲେ । ସେ ଯୁକ୍ତି ଦର୍ଶାଇଥିଲେ ଯେ ଜାତୀୟ କଂଗ୍ରେସ କୃଷକମାନଙ୍କର ଅନୁଷ୍ଠାନ, କୃଷକମାନେ ଏହାର ପ୍ରଧାନ ଶକ୍ତି । ତେଣୁ କଂଗ୍ରେସ ପକ୍ଷରୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବରେ କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ନବକୃଷ ଚୌଧୁରୀ କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ଦୃଢ଼ଭାବରେ ସମର୍ଥନ କରି କହିଥିଲେ ଯେ କଂଗ୍ରେସ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଭିତରେ ସବୁ ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକ ଅଛନ୍ତି । କୃଷକମାନେ ସମାଜରେ ସର୍ବାପେକ୍ଷା ଦରିଦ୍ର ଓ ଅବହେଳିତ ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକ । ସେମାନଙ୍କର ବହୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସମସ୍ୟା ରହିଛି । ତେଣୁ ସେମାନଙ୍କୁ ସଂଗଠିତ କରି ସଚେତନ କରାଇବାକୁ ହେବ । କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନ ଓଡ଼ିଶାର ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ଜୋରସୋରରେ ଚାଲିଥିଲା । ଜମିଦାରୀ ତତ୍ତ୍ୱେତ ପୂର୍ବରୁ କୃଷକଙ୍କର ମୌଳିକ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ହୋଇ ପାରନ୍ତା ନାହିଁ । ମାତ୍ର ସେମାନେ ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନ ଦ୍ୱାରା ସଂଗଠିତ ଓ ଜାଗ୍ରତ ହେବା ଫଳରେ ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସ ଫେରିପାଇଥିଲେ ।

ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭାର ସଭ୍ୟ

କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନ ଚାଲିଥିଲାବେଳେ ୧୯୩୬ ମସିହା ଏପ୍ରିଲ ପହିଲା ଦିନ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶ ଗଠିତ ହେଲା । ବହୁ ଖାଣ୍ଡି ଓଡ଼ିଆଭାଷୀ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଧ୍ୟାତବେଳେ ଯେଉଁ କ୍ଷୁଦ୍ର ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶଟି ଗଠିତ ହେଲା ସେଥିରେ ନବକୃଷ ଚୌଧୁରୀ ତଥା ଅନ୍ୟ କଂଗ୍ରେସ ନେତାମାନେ ସବୁଷ୍ଟ ହୋଇ ନ ଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ମତରେ

ଖାଣ୍ଡି ଓଡ଼ିଆ ଅଞ୍ଚଳଗୁଡ଼ିକୁ ଛାଡ଼ି ଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରଦେଶଟି ଗଠିତ ହେବା ଫଳରେ ଓଡ଼ିଶାବାସୀଙ୍କ ଅବସ୍ଥାରେ କିଛି ଉନ୍ନତି ସାଧିତ ହେବ ନାହିଁ । ତେଣୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶ ଆନ୍ଦୋଳନ ସ୍ୱାଧୀନତା ପରେ କରାଯିବା ଉଚିତ ହୋଇଥାନ୍ତା ବୋଲି ସେମାନଙ୍କର ମତ ଥିଲା । ଯାହାହେଉ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରଦେଶ ଗଢ଼ଜାତଗୁଡ଼ିକୁ ଛାଡ଼ି ଛ'ଟି ଜିଲ୍ଲାକୁ ଘେନି ଗଠିତ ହେଲା ଏବଂ ୧୯୩୭ ମସିହା ଜାନୁଆରୀ ମାସରେ ନୂତନ ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶର ବିଧାନସଭାପାଇଁ ପ୍ରଥମ ନିର୍ବାଚନ ହେଲା । ୧୯୩୫ ମସିହା ଭାରତ ଶାସନ ଆଇନ ଅନୁସାରେ ଏହି ନିର୍ବାଚନ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା । ଯେଉଁ ଲୋକେ ଚଉକିଦାରୀ ଟିକସ ଦେଉଥିଲେ, ସେହିମାନଙ୍କର ଭୋଟ ଦେବାର କ୍ଷମତା ଥିଲା ।

ଏହି ନିର୍ବାଚନବେଳକୁ ଭାରତୀୟ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମର ଦ୍ୱିତୀୟ ପର୍ଯ୍ୟାୟ ଶେଷ ହୋଇଥିଲା । ତେଣୁ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମର ନେତୃତ୍ୱ ନେଇ କଂଗ୍ରେସ ଦଳ ସର୍ବତ୍ର ଲୋକପ୍ରିୟ ହୋଇଥିଲେ । ନିର୍ବାଚନରେ କଂଗ୍ରେସ ମୋଟ ୫୬ଟି ନିର୍ବାଚନମଣ୍ଡଳି ଭିତରୁ ୩୬ଟି ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରି ସଂଖ୍ୟାଧିକ ଦଳହୋଇ ଶେଷରେ ବିଶ୍ୱନାଥ ଦାସଙ୍କ ଅଧ୍ୟକ୍ଷତାରେ ମନ୍ତ୍ରିମଣ୍ଡଳ ଗଠନ କରିଥିଲେ । ଏହି ନିର୍ବାଚନରେ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ଡିଭୋଲ-ଏରସମା ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନମଣ୍ଡଳିରୁ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲେ । ସେ ମନ୍ତ୍ରିମଣ୍ଡଳରେ ନ ରହି ଜଣେ ସାଧାରଣ ସଭ୍ୟ ଭାବରେ ରହି କୃଷକମାନଙ୍କର ନିମ୍ନତମ ଦାବି ପୂରଣପାଇଁ ବିଧାନସଭାରେ ଦୃଢ଼ ଯୁକ୍ତି ଉପସ୍ଥାପିତ କରିଥିଲେ । କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ତାଙ୍କର ସାଥୀ ପ୍ରାଣନାଥ ପଟ୍ଟନାୟକ ଓ ମୋହନ ଦାସ ପ୍ରମୁଖ ତାଙ୍କୁ ଦୃଢ଼ଭାବରେ ସମର୍ଥନ କରିଥିଲେ । ଏହି ସବୁ ଦାବି ଭିତରୁ ଗଛ ମାଛ ଉପରେ ଚାଷୀଙ୍କର ଅଧିକାର ସାବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଥିଲା, ଦାଖଲ ଖାରଜ ରୋସମ ଛାଡ଼ି ହୋଇଥିଲା । ମଠ ମହନ୍ତଙ୍କ ଅଧିକାର ଉପରେ କଟକଣା ଜାରି କରାଯାଇଥିଲା । କଂଗ୍ରେସ ମନ୍ତ୍ରିମଣ୍ଡଳ ଦୁଇ ବର୍ଷରୁ ଅଧିକ କାଳ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାପରେ ୧୯୩୯ ସେପ୍ଟେମ୍ବର ମାସରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧ ଆରମ୍ଭ ହେବା ଫଳରେ କଂଗ୍ରେସର ଉଚ୍ଚ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ୍ରମେ ଇସ୍ତଫା ଦେଇଥିଲେ ।

ଗଢ଼ଜାତ ପ୍ରଜା ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଅଗ୍ରଣୀ

ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶ ଗଠିତ ହୋଇ କଂଗ୍ରେସ ମନ୍ତ୍ରିମଣ୍ଡଳ ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ଲୋକହିତକର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଗ୍ରହଣ କରିବାପରେ ପଡ଼ୋଶୀ ଗଢ଼ଜାତ ଅଞ୍ଚଳର ଲୋକମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଉତ୍ସାହ ଖେଳିଯାଇଥିଲା । ସେତେବେଳର ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳ କର୍ମୀମାନେ ବିଶେଷକରି ଢେଙ୍କାନାଳ ଓ ତାଳଚେର ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳ କର୍ମୀମାନେ ବିପ୍ଳବୀ ଜନନାୟକ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ଓ ଶ୍ରୀମତୀ ମାଳତୀ ଦେବୀଙ୍କ ପରାମର୍ଶକ୍ରମେ ରାଜୁଡ଼ା ଶାସନ ବିରୁଦ୍ଧରେ

ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ସହକର୍ମୀ ଶ୍ରୀ ଗୌରାଙ୍ଗ ଚରଣ ଦାସଙ୍କ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରାବ୍ଧ ବାର୍ଷିକୀ
ଉପଲକ୍ଷେ ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ଉନ୍ମୋଚନ ଅବସରରେ ।

ଆନ୍ଦୋଳନ ଡେଇଁ ଯାଏନରେ ଚଳାଇବାପାଇଁ ନିଷ୍ପତ୍ତି ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ୧୯୩୮ ମସିହା ମଧ୍ୟଭାଗ ବେଳକୁ ଡେକାନାଲରେ ବ୍ରଜକିଶୋର ଧଳ, ମହମ୍ମଦ ସୁବ୍ବାହୁସିଂହ ଓ ବୈଷ୍ଣବ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ଏବଂ ତାଳଚେରର ପବିତ୍ରମୋହନ ପ୍ରଧାନଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳ ଆନ୍ଦୋଳନ ତୀବ୍ର ଆକାର ଧାରଣ କଲା । ୧୯୩୮ ମସିହା ଅଗଷ୍ଟ ମାସରେ ନବକୃଷ୍ଣ ଗୌଧୁରୀଙ୍କ ଲିଖିତ ଏକ ଦାବିପତ୍ର ଡେକାନାଲର ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳ କର୍ମୀମାନେ ଘୋଷଣା ସମଗ୍ର ଡେକାନାଲରେ ଦାଖିଲ କଲେ । ଏଥିରେ ସମଗ୍ର ଡେକାନାଲର ଲୋକଙ୍କ ଭିତରେ ଉତ୍ସାହ ଖେଳିଯାଇଥିଲା । ଏହାପରେ ୧୯୩୮ ମସିହା ସେପ୍ଟେମ୍ବର ମାସ ପହିଲା ଦିନ ସେତେବେଳେ କଟକ ଜିଲା ଅନ୍ତର୍ଗତ ଜେନାପୁର ଗ୍ରାମଠାରେ କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନର ନେତା ନବକୃଷ୍ଣ ଗୌଧୁରୀଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ଏକ ବିରାଟ କୃଷକସଭା ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା । ଏହି ସଭାରେ ହେଉଥିବା ଥିବା ୫୦ ହଜାର ଲୋକଙ୍କ ଭିତରୁ ଡେକାନାଲ ମାତ୍ରରେ ୧୦ ହଜାର ଲୋକ ଉପସ୍ଥିତ ଥିଲେ । ସେହିଦିନ ପ୍ରକୃତରେ ଡେକାନାଲ ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳ ଆନ୍ଦୋଳନ ସୁରୁଯାଏ ନେଇଥିଲା ।

ଏହା ପରେ ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ମାସଯାଏଁ ଡେକାନାଲ ରାଜୁଡ଼ା ଶାସନର ଅନ୍ୟାୟ, ଅତ୍ୟାଚାର, ଦୁରାମ, ବେଆଇନ କର ଧାର୍ଯ୍ୟ ଚିରୁଛନ୍ତି ଆନ୍ଦୋଳନ ଚାଲିଲା । ମାଲିକଦାର ଏଜେଣ୍ଟଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ଡେକାନାଲ ଶାସକ ବାହାରୁ ପୁଲିସ ଓ ସୈନ୍ୟ ମଦାଃ ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳର ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ଦମନ କରିବା ସହିତ ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳ କର୍ମୀ ଓ ଲୋକମାନଙ୍କ ଉପରେ ଅକଥନୀୟ ଅତ୍ୟାଚାର କରିଥିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳ କର୍ମୀମାନଙ୍କୁ ନୈତିକବଳ ଦେବା ନିମନ୍ତେ ନିଜେ ବିପ୍ଳବୀ ନବକୃଷ୍ଣ ଗୌଧୁରୀ ୧୯୩୮ ମସିହା ଡିସେମ୍ବର ୩ ତାରିଖ ଦିନ ବିଧାନସଭାକୁ ଉପସ୍ଥାପନ ଦେଇ ଦଳେ କର୍ମୀଙ୍କ ସହ ଡେକାନାଲରେ ପ୍ରବେଶ କରିଥିଲେ । ପ୍ରବେଶ କରିବା ଯୋଗୁଁ ତାଙ୍କୁ ଗିରଫ କରାଯାଇ ପରେ ଝଲାସ କରି ଦିଆଯାଇଥିଲା । ତାଙ୍କ ପରେ ଗୌରାଙ୍ଗ ଚରଣ ଦାସ, ଉତ୍ତରତୀ ପାଣିଗ୍ରାହୀ, ଅନନ୍ତ ପଟ୍ଟନାୟକ ଓ ରବି ଘୋଷ ପ୍ରମୁଖ ଅନ୍ୟ ସତ୍ୟାଗ୍ରହୀଙ୍କ ସହିତ ଡେକାନାଲ ପ୍ରବେଶକରି ଗିରଫ ହୋଇ ଡେକାନାଲ ଜେଲରେ ରହିଥିଲେ ।

୧୯୩୮ ମସିହାରେ ତାଳଚ ଡୂଆର ସନ୍ତାନ କୃଷା (ଡିକୁ)ର ଜନ୍ମ ।

ଉତ୍ତମଧାମେ ୧୯୩୮ ଅକ୍ଟୋବର ୧୧ ତାରିଖ ଦିନ ଡେକାନାଲରେ ବାର ଦଶର ବାଲକ ବାଳିକାଦେବେ ବ୍ରିଟିଶ ସୈନ୍ୟପାତ୍ରିକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ହତ୍ୟା ସମଗ୍ର ଦେଶରେ ଖାଞ୍ଜଲ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା । ନାଲକଣପୁରର ବାଲକ ବାଳିକାଦେବେ ଜଣା ପାର ହୋଇ ତାଙ୍କ ଗ୍ରାମକୁ ଯିବାପାଇଁ ବ୍ରିଟିଶ ସୈନ୍ୟଙ୍କୁ ଏ ଛାଡ଼ିବାରୁ ତାଙ୍କୁ ସେଠାରେ ସେମାନେ ଗୁଳିକରି ହତ୍ୟା କରିଥିଲେ । ଏହି ଲୋମହର୍ଷଣକାରୀ କାହାଣୀ ସମଗ୍ର ଓଡ଼ିଶାବାସୀଙ୍କୁ

ମର୍ମାହତ ଓ ଉତ୍ତ୍ୟକ୍ତ କରିଥିଲା । ବାଜିରାଉତ ସହ ସତର ଜଣ ଲୋକଙ୍କୁ ସେଠାରେ ହତ୍ୟା କରାଯାଇଥିଲା । ନିହତ ସହିଦମାନଙ୍କୁ ଆଣି କଟକରେ ଶୋଭାଯାତ୍ରା କରାଯାଇଥିଲା ।

ଏହି ସମୟରେ ଡେକାନାଲ ତାଳଚେର ଲୋକମାନେ ରାଜାଙ୍କ ଜୁଲମ ଓ ଅତ୍ୟାଚାରରେ ହତସନ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିବାରୁ ନବ ବାବୁ ଏବଂ ମାଳତୀ ଦେବୀଙ୍କ ପରାମର୍ଶକ୍ରମେ ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳ କର୍ମୀଙ୍କ ସହାୟତାରେ ଏ ଦୁଇ ପୂର୍ବତନ ରତ୍ନଜାତର ପ୍ରାୟ ପଚାଶ ହଜାର ଲୋକ ଘରଦ୍ବାର ଛାଡ଼ି ଅନୁଗୋଳ ଭିତରକୁ ଚାଲିଆସି ବିଭିନ୍ନ କ୍ୟାମ୍ପରେ ରହିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କୁ ଅଜ୍ଞାନ କରି ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଶ୍ରୀମତୀ ମାଳତୀ ଦେବୀଙ୍କ ତତ୍ତ୍ବାବଧାନରେ କରାଯାଇଥିଲା । ଶ୍ରୀମତୀ ମାଳତୀ ଦେବୀ ସେଠାରେ ରହି ଏହା କରିଥିଲେ ।

ଡେକାନାଲ ମୁକ୍ତିସଂଗ୍ରାମର ବୀର ସହିଦ ବାଜିରାଉତର ସ୍ମୃତିରକ୍ଷାପାଇଁ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ଓ ଶ୍ରୀମତୀ ମାଳତୀ ଦେବୀଙ୍କ ଅନୁଗୋଳଠାରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଛାତ୍ରାବାସର ଗାମ ବାଜିରାଉତ ଛାତ୍ରାବାସ ରଖାଯାଇଛି ।

ଉତ୍କଳ ପ୍ରଦେଶ କଂଗ୍ରେସ କମିଟିର ସାଧାରଣ ସମ୍ମାନ

ଦ୍ବିତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧ ଆରମ୍ଭପରେ କଂଗ୍ରେସ ଉତ୍ତ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ୍ରମେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ରାଜ୍ୟପରି ଓଡ଼ିଶାରେ କଂଗ୍ରେସ ମନ୍ତ୍ରିମଣ୍ଡଳ ଗଠନା ଦେଲେ । ଯୁଦ୍ଧରେ ଭାଗତୋଷାଙ୍କ ମତ ନ ନେଇ ଭାରତକୁ ମିତ୍ର ପକ୍ଷଙ୍କ ସହିତ ଯୁଦ୍ଧରେ ଭର୍ତ୍ତି କରି ଦେଇଥିବାରୁ ଜାତୀୟ କଂଗ୍ରେସ ତାର ଦୃଢ଼ ପ୍ରତିବାଦ କଲା ଏବଂ ଏହା ବିମୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରଚାର କରିବାପାଇଁ ୧୯୪୦ରେ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ନେତୃତ୍ବରେ “ବାଣୀ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ” ବା ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ଚାଲିଲା । ଏହା ଥିଲା ଏକ ପ୍ରତୀକ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ । ପୂର୍ବରୁ ଶାସନ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କୁ ଜଣାଇ ସତ୍ୟାଗ୍ରହମାନେ ଯୁଦ୍ଧ ବିରୋଧୀ ଧ୍ବନିଦେଇ ରିଚିତ ହେଉଥିଲେ । ଇତିମଧ୍ୟରେ ୧୯୪୦ରେ ପ୍ରଦେଶ କଂଗ୍ରେସ କମିଟିର ସଭାପତି ପଦପାଇଁ ପ୍ରତିଦ୍ବନ୍ଦିତା ହୋଇ କୋରାପୁଟର କଂଗ୍ରେସ ନେତା ରାଧାକୃଷ୍ଣ ବିଶ୍ବାସଙ୍କର ସଭାପତି ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲେ ଓ ସେ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀଙ୍କୁ ସାଧାରଣ ସମ୍ମାନ ରୂପେ ମନୋନୀତ କରିଥିଲେ । ନବ ବାବୁ କେବେହେଲେ ପ୍ରଦେଶ କଂଗ୍ରେସର କୌଣସି କର୍ମକର୍ତ୍ତାଭାବରେ ରହିବାକୁ ଚାହିଁ ନ ଥିଲେ । ଏହି ପଦବୀରେ ରହିବାପାଇଁ ତାଙ୍କୁ କୌଣସିମତେ ରାଜି କରାଯାଇଥିଲା ।

ଓଡ଼ିଶା ଉପକୂଳର ପ୍ରହରୀ

ଜାତୀୟ କଂଗ୍ରେସ ଭାରତର ସ୍ବାଧୀନତା ନିର୍ବାହପାଇଁ ଶେଷ ସଂଗ୍ରାମ କରିବା ନିମନ୍ତେ ହେଉଥିବା ମଧ୍ୟ ହଠାତ୍ ଚରମ ପଦକ୍ଷେପ ନେବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନ ଥିଲେ ।

ଇତିମଧ୍ୟରେ ୧୯୪୧ ମସିହା ବେଳକୁ ଯୁଦ୍ଧ ଭାରତ ପକ୍ଷରେ ବିପଜ୍ଜିତ ହୋଇଆସିଲା । ଜାପାନ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ହୋଇ ଦକ୍ଷିଣପୂର୍ବ ଏସିଆର ବହୁ ଦେଶକୁ ନୟା କରି ଚାଲିଲା । ଭାରତ ପ୍ରତି ଜାପାନ ପକ୍ଷରୁ ଆକ୍ରମଣର ଆଶଙ୍କା ଦେଖାଦେବାକୁ ଭାରତବାସୀ ବିଶେଷକରି ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଅଞ୍ଚଳର ଲୋକେ ଆତଙ୍କିତ ହୋଇପଡ଼ିଲେ । ସେତେବେଳେ ଆଶଙ୍କା ହେଲା ଯେ ଭାରତବାସୀ ଅତି ମାଦ୍ରାରେ ବ୍ରିଟିଶ ଶାସନର ବିରୋଧୀ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବାରୁ ଜାପାନ ଆକ୍ରମଣକୁ ସମର୍ଥନ କରିପାରନ୍ତି । ସରକାର ସେତେବେଳେ ଭୟରେ ଓଡ଼ିଶା ଉପକୂଳରୁ ସବୁ ତଜା ତଥା ଖାଦ୍ୟ ଜିନିଷ ଭିତରକୁ ନେଇ ଆସିଲେ । ଓଡ଼ିଶା ସେକ୍ରେଟେରୀଏଟ୍ ଅଫିସରୁଡ଼ିକୁ ସମ୍ବଲପୁରକୁ ଉଠାଇ ନିଆହେଲା । ଏଥିରେ ଲୋକେ ଯେପରି ହଇରାଣ ହେଲେ ସେହିପରି ଆତଙ୍କିତ ମଧ୍ୟ ହେଲେ । ଆମେ ଯେପରି ବ୍ରିଟିଶ ବିରୋଧୀ ସେହିପରି ମଧ୍ୟ ଜାପାନ ବିରୋଧୀ- ଏହି କଥା ଓଡ଼ିଶାର ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳର ଲୋକଙ୍କୁ ବୁଝାଇଦେବାପାଇଁ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀ ଚାହିଁଥିଲେ । ତେଣୁ ସେ ଶ୍ରୀମତୀ ମାରାବେନ୍‌ଙ୍କୁ ଓଡ଼ିଶାକୁ ପଠାଇଥିଲେ । ସେତିକିବେଳେ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ଓଡ଼ିଶାର ସ୍ୱଦେଶପ୍ରେମୀ ଯୁଦ୍ଧମାନଙ୍କୁ ସଂଗ୍ରହକରି ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳର ଲୋକଙ୍କୁ ବୁଝାଇବାପାଇଁ, ସେମାନଙ୍କ ନୈତିକ ଚକ୍ତି ବଢ଼େଇବାପାଇଁ ଦଳ ଦଳ କରି ପଠାଇଥିଲେ ।

ଦ୍ୱିତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧ ଭାରତପାଇଁ କ୍ରମଶଃ ଏକ ସଙ୍କଟଜନକ ଅବସ୍ଥାରେ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଯାଇଥିଲା । ଜାପାନୀ ସୈନ୍ୟବାହିନୀ ଜର୍ମାନୀ ଓ ଇଟାଲି ସପକ୍ଷରେ ଥାଇ ଭାରତ ମହାସାଗରରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲେ । ଓଡ଼ିଶା ଉପକୂଳରେ ଜାପାନ ଯୁଦ୍ଧ ଜାହାଜ ଇଂରେଜମାନଙ୍କର କେଡ଼େଗୁଡ଼ିଏ ଜାହାଜରୁ ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ ଦେଲେ । ବୁଡ଼ିଯାଇଥିବା ଏହି ଜାହାଜର ବହୁ ଲୋକ ଭାସିଆସି ଓଡ଼ିଶା ଉପକୂଳରେ ଲାଗିଲେ । ତେଣୁ ଓଡ଼ିଶା ଲୋକେ ଅଧିକ ଭୟଭୀତ ଓ ଆତଙ୍କିତ ହୋଇପଡ଼ିଥିଲେ । ଯେକୌଣସି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଜାପାନ ଭାରତ ଉପରେ ଆକ୍ରମଣ କରିବାର ଆଶଙ୍କା ଦେଖାଦେଇଥିଲା । ବ୍ରିଟିଶ ସରକାର ଜାପାନ ଆକ୍ରମଣ ବିରୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନ ହୋଇ ଏପରି କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ ଯେ ଲୋକେ ଅଧିକ ଆତଙ୍କିତ ହୋଇ ଜାପାନ ପକ୍ଷକୁ ଆଉଜି ଯିବେ ବୋଲି ଆଶଙ୍କା ହେଲା । ତଜା ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ ଜିନିଷ ଗୁଡ଼ିକୁ ବ୍ରିଟିଶ ସରକାର ଜବତ କରିନେବା ଫଳରେ ତାହା ଶତ୍ରୁପକ୍ଷକୁ ସାହାଯ୍ୟ କଲାଭଳି କାର୍ଯ୍ୟ ହେଲା ।

ଶେଷ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମରେ ଭୂମିକା

ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ଜାତୀୟ କଂଗ୍ରେସ ପରିଶେଷରେ ୧୯୪୨ରେ ଶେଷ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମପାଇଁ ଆହ୍ୱାନ ଦେଲେ । ଜାତୀୟ କଂଗ୍ରେସ ଶେଷ ପ୍ରସ୍ତାବ

ଦେଇଥିଲେ ଯେ ବ୍ରିଟିଶ ସରକାର ଭାରତକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱାଧୀନତା ଦେବେ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରନ୍ତୁ। ତା'ହେଲେ ଭାରତବାସୀ ଯୁଦ୍ଧରେ ବ୍ରିଟିଶ ସରକାରଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବେ। ମାତ୍ର ବ୍ରିଟିଶ ସରକାର ତାହା କଲେ ନାହିଁ। ଯେଉଁ ସବୁ ଘୋଷଣା କଲେ ସେଥିରେ ବରଂ ଭାରତବାସୀଙ୍କ ଭିତରେ ବିଭେଦ ସୃଷ୍ଟି କରିବାର କୌଶଳ ଥିଲା। ଡେରୁ ୧୯୪୨ ମସିହା ଅଗଷ୍ଟ ୮ ତାରିଖରେ ବମ୍ବେରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ନିଖୁଳ ଭାରତ କଂଗ୍ରେସ କମିଟି ଯୁବେଶନରେ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ “ଭାରତଛାଡ଼” ପ୍ରସ୍ତାବ ଘୋଷଣା କରାଗଲା। ଏଥିରେ ତୁରନ୍ତ ଭାରତ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯିବାକୁ ବ୍ରିଟିଶ ସରକାରଙ୍କୁ ନିହାନ୍ତଲା ଓ ବ୍ରିଟିଶ ସରକାର ନ ଗଲେ ଲୋକେ ଭାରତରେ ବ୍ରିଟିଶ ଶାସନକୁ ଅଟକ କରିଦେବାପାଇଁ ଆହ୍ୱାନ କରଗଲା। ଅଗଷ୍ଟ ୯ ତାରିଖ ସକାଳୁ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ସମ୍ମେଳନାରେ ଲେଖାମାନଙ୍କୁ ଗିରଫ କରି ନିଆଗଲା ଓ କଂଗ୍ରେସ ଆଞ୍ଚଳିକରେ ତାଲା ପଡ଼ିଲା।

ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ଗିରଫ ହୋଇଯିବା ମୁହୂର୍ତ୍ତ ତାଙ୍କର କେତେକ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସହଯୋଗୀଙ୍କ ନିକଟକୁ ଏକ ପତ୍ର ଲେଖି ଭାରତର ଶେଷ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମପାଇଁ କଂଗ୍ରେସର “ଭାରତଛାଡ଼” ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ଯତେନ୍ଦ୍ର ସମର୍ଥନ ଲୋକଙ୍କ ଭିତରେ ପ୍ରଚାର କରିବାପାଇଁ ପରାମର୍ଶ ଦେଇମାଇଥିଲେ। ସେ ଏହି ପତ୍ରରେ ଲେଖିଥିଲେ ଯେ ବ୍ରିଟିଶ ଶାସନକୁ ଏ ଦେଶକୁ ଲୋପ କରିବାପାଇଁ ଲୋକେ ଯାହା ଠିକ୍ ମନେ କରିବେ କରିଯିବେ। ବ୍ରିଟିଶ ଶାସକରଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ଆସ୍ଥାନଗୁଡ଼ିକୁ ଧ୍ୱଂସ କରିଦେବାପାଇଁ ଉଦ୍ୟମ କରିବାକୁ ହେବ। ଏହି ସହଯୋଗୀମାନେ ତାଙ୍କର ଏହି ପରାମର୍ଶକୁ ଲେଖି ଗୋପନୀୟ ଭାବରେ ସାଙ୍ଗକୁଣ୍ଠାକଳ କରି ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳରେ ଘାଟି ଦେଇଥିଲେ।

ଶେଷ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମରେ କାରାଜୀବନ

୧୯୪୨ ଅଗଷ୍ଟ ଆନ୍ଦୋଳନରେଳେ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀଙ୍କୁ ଗିରଫ କରିନେଇ ପ୍ରଥମେ ପୁରୀ ଜେଲରେ ରଖାଯାଇଥିଲା। ଏବଂ ପରେ ତାଙ୍କୁ ବ୍ରହ୍ମପୁର ଜେଲକୁ ନିଆଗଲା। ପୁରୀ ଜେଲରେ ରହିବା ସମୟରକ ଘଟଣାବହୁଳ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା। ସେହି ସମୟରେ ଥରେ ଶାଫତିନେ ଭାଗଣ ଝଡ଼ ତୋପାନ ହୋଇ ବର୍ଷା ହେଲା। ଜେଲରକ୍ଷୀମାନେ ନିଜ ଜୀବନକୁ ବଞ୍ଚାଇ ଯିବ ମୁଆଡ଼େ ରହିଗଲେ। ଅଟକବନ୍ଦୀମାନେ ଦିନେ ଦି'ଦିନ ଉପାସ ଭୋକରେ ରହିଲେ। ସେତେବେଳେ କେନ୍ଦ୍ରର ସହବନ୍ଦୀ ପାଟକ ଡେଇଁ ପଳାଇଯିବାକୁ ନବ ବାବୁଙ୍କୁ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଲେ। ମାତ୍ର ସେ ସେଥିରେ ରାଜି ହେଲେ ନାହିଁ ଏବଂ କହିଲେ ଯେ ଏହା ଏକ କାପୁରୁଷ କାର୍ଯ୍ୟଭଳି ହେବ। ମାତ୍ର ସେମାନେ ଯାଇ ଜେଲ ପାଟକ ଗୃହରେ ରହିବାପାଇଁ ସେମାନଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶ

ଦେଖିଥିଲେ । ପାଟକ ଗୁଡ଼କୁ ଯିବାପାଇଁ କାନ୍ଧ ପାଞ୍ଜିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ତେଣୁ ତାଙ୍କ ଉପସ୍ଥିତିରେ, ପାଟକ ପ୍ରତିହାରୀ ଓ ପଦ୍ମଚରଣ ସାମନ୍ତସିଂହାର ପ୍ରମୁଖ ସହକର୍ମୀମାନେ ଏହି ପାଟକ ପାଞ୍ଜିବା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗିଥିଲେ । ଏଥିପାଇଁ କୋର୍ଟରେ ବିଚାର ହେଲା । ସେମାନେ ପାଟକକୁ ଚାଲିଯିବାପାଇଁ କାନ୍ଧ ଭାଙ୍ଗୁଥିବା ବୋଲି ସେମାନଙ୍କ ନାଁରେ ଅଭିଯୋଗ ହୋଇଥିଲା । ନବ ବାବୁଙ୍କୁ କୋର୍ଟକୁ ଯୋଗଦେବାକୁ ଦେଖିବାପାଇଁ ପ୍ରବଳ ଚେଷ୍ଟାକ୍ରିୟା ହେଉଥିଲା । ଯାହା ହେଉ ସେମାନେ ଯେଉଁଠି ଯାଆନ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ଥିଲେ ତାହା ଦାହାରକୁ ଯିବା ବାଟ ନୁହେଁ, କେବଳ ପାଟକ ଗୁଡ଼କୁ ଯିବା ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହେବାରୁ ନବ ବାବୁ ତଥା ଅନ୍ୟ ବନ୍ଦୀମାନେ ଖଲାସ ହେଲେ ।

ବ୍ରହ୍ମପୁର ଜେଲ ଜୀବନ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କପାଇଁ ଘଟଣାବହୁଳ ଥିଲା । ସେତେବେଳକୁ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ମାକ୍‌ବ୍ୟାଦ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ତଥା ଭାରତର ଜମିଜମା ଆଇନ ବିଷୟରେ ଜଣେ ପ୍ରବୀଣ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ । ତେଣୁ ତାଙ୍କଠାରୁ ନୂଆଁ ଜମା ଓ ରାଜସ୍ୱ ପଦ୍ଧତି ସମ୍ପର୍କରେ ଜ୍ଞାନ ଲାଭ କରିବାପାଇଁ ବହୁ ଅଟକବନ୍ଦୀ ଆଗ୍ରହୀ ଥିଲେ । ସେ ରୀତିମତ ସମୟକରି ଏ ବିଷୟରେ ଆଗ୍ରହୀ ସହକର୍ମୀମାନଙ୍କୁ ବୁଝାଉଥିଲେ । ଜେଲ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ଘଟଣାରେ ତାଙ୍କର ସାହସ ସମସ୍ତ ରାଜବନ୍ଦୀ ତଥା ଜେଲ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କୁ ସ୍ତବ୍ଧ କରିଦେଇଥିଲା । ଥରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ଦିବସରେ ଅଟକବନ୍ଦୀମାନେ ବାହାରୁ ଗୋଟିଏ ଜାତୀୟ ପତାକା ଜେଲ ଭିତରକୁ କେଣସି ମନ୍ତେ ଆଣି ଉତ୍ତୋଳନ କରିଥିଲେ । ପ୍ରଥମରୁ ନବ ବାବୁ ସେଠାରେ ନ ଥିଲେ । ମାତ୍ର ଜେଲ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ରାଜବନ୍ଦୀଙ୍କର ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଅତି ଗର୍ହିତ ବେଆଇନ କାର୍ଯ୍ୟବୋଲି ବିଚାର କରି ଜିଲାମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟଙ୍କ ଉପସ୍ଥିତିରେ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ବେଆଇନ ଘୋଷଣା କରିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ପତାକା ଛଡ଼େଇ ନେବାପାଇଁ ବଳପ୍ରୟୋଗ କରିବା ସହ ଲାଠି ମାଡ଼ରେ କେତେଜଣଙ୍କୁ କ୍ଷତବିକ୍ଷତ କରିଦେଇଥିଲେ । ସବୁଠୁ ବେଶୀ ମାଡ଼ ଖାଇଥିଲେ ଗୌରାଙ୍ଗ ଚରଣ ଦାସ । ମାଡ଼ ଚାଲିଥିବାବେଳେ ନବ ବାବୁ ହଠାତ୍ ସେଠାରେ ଯାଇ ଛିଡ଼ାହୋଇ କୁର୍ମା ଖୋଲି ଛାତି ଦେଖାଇଦେଇ ପୂର୍ବସ୍ୱବାହିନୀଙ୍କୁ ଆହ୍ୱାନ ଦେଲେ ତୁମର କେତେ ଶକ୍ତି ଅଛି, ମାର । ସେତିକିରେ ମାଡ଼ ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ପୋଲିସ୍ ଜାତୀୟ ପତାକା ନ ନେଇ ଫେରିଯାଇଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଏଭଳି ପଦକ୍ଷେପ ଅନ୍ୟ ସହକର୍ମୀମାନଙ୍କୁ ଅଦମ୍ୟ ସାହସ ଓ ବଳ ଦେଇଥିଲା ।

ଜେଲରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇବାପରେ

ଦ୍ୱିତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧ ଶେଷରେ ୧୯୪୫ ମସିହାରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅଟକବନ୍ଦୀଙ୍କ ସହିତ ଜନନାୟକ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ଜେଲରୁ ଖଲାସ ହୋଇଆସିଲେ । ସେତେବେଳେ ସେ ଓଡ଼ିଶାର ଯୁବଶକ୍ତିଙ୍କ ନିକଟରେ ପ୍ରଗତିଶୀଳ ଶକ୍ତିର ପ୍ରତୀକ । ଓଡ଼ିଶା କଂଗ୍ରେସରେ

ସମାଜବାଦୀ ଚିନ୍ତାଧାରା ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କରି ସେ ବହୁ ପ୍ରଗତିଶୀଳ ଯୁବକଙ୍କୁ ଆକୃଷ୍ଟ କରିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କୁ ନେଇ ସେ ଓଡ଼ିଶାର ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳରେ କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନ ଚଳେଇଥିଲେ ଓ ପୂର୍ବତନ ଗଡ଼ଜାତମାନଙ୍କରେ ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳ ଆନ୍ଦୋଳନ ଚଳେଇବାପାଇଁ ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ଦେଇଥିଲେ । ସେତେବେଳକୁ ବ୍ରିଟିଶ ସରକାର କ୍ଷମତା ହସ୍ତାନ୍ତର କରି ଚାଲିଯିବେ ବୋଲି ସ୍ପଷ୍ଟ ସୂଚନା ମିଳିସାରିଥିଲା ଓ ପ୍ରଦେଶମାନଙ୍କରେ ନିର୍ବାଚନପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତି ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ଇତିମଧ୍ୟରେ ୧୯୪୬ ମସିହାରେ ପ୍ରଦେଶ କଂଗ୍ରେସ ସଭାପତି ପଦପାଇଁ ବିଶ୍ୱନାଥ ଦାସ ଓ ଶ୍ରୀମତୀ ମାଳତୀ ଦେବୀଙ୍କ ଭିତରେ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦିତା ହେଲା ଓ ସେଥିରେ ଶ୍ରୀମତୀ ମାଳତୀ ଦେବୀ ଜୟଯୁକ୍ତା ହେଲେ । ସେଥିରୁ ପ୍ରମାଣିତ ହେଲା ଯେ ନବ ବାବୁ ଓ ମାଳତୀ ଦେବୀଙ୍କ ପ୍ରତି ଓଡ଼ିଶା କଂଗ୍ରେସ କର୍ମୀଙ୍କ ଅଧିକ ସମର୍ଥନ ଥିଲା ।

ମାତ୍ର ଶ୍ରୀମତୀ ମାଳତୀ ଦେବୀ ପ୍ରାଦେଶିକ କ୍ଷମତା ରାଜନୀତିରେ ରହିବେ ନାହିଁ ବୋଲି ନିଷ୍ପତ୍ତି କଲେ । ସେ ପ୍ରାଦେଶିକ କଂଗ୍ରେସ ସଭାପତି ପଦରୁ ଇସ୍ତଫା ଦେଲେ ଓ ପରେ ସେ ଭାରତର ଶାସକ ବିଧାୟକ ପରିଷଦ ସଭ୍ୟ ପଦରୁ ମଧ୍ୟ ଇସ୍ତଫା ଦେଇ ଦରିଦ୍ର ଓ ଅବହେଳିତ ଶିଶୁ ଓ ମହିଳାଙ୍କ ସେବାରେ ନିଜକୁ ନିୟୋଜିତ କରିବେ ବୋଲି ମନସ୍ଥ କରି ଅନୁଗୁଳଠାରେ ବାଜିରାଉଡ଼ ଛାତ୍ରାବାସ ନିର୍ମାଣ କରି ରହିଲେ । ଆଜିପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେଠାରେ ହିଁ ସେ ରହିଛନ୍ତି । ସ୍ୱାଧୀନତାସଂଗ୍ରାମୀ ସ୍ୱର୍ଗତ ଗିରିଜାଭୂଷଣ ଦତ୍ତଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ କିଛି ଜମିରେ ତାଙ୍କ ଉଦ୍ୟମରେ ସେତେବେଳର ଦରିଦ୍ର ଓ ଅସହାୟ କଂଗ୍ରେସ କର୍ମୀଙ୍କ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ରଖି ଶିକ୍ଷା ଦେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେ ପ୍ରଥମେ ଏହି ଛାତ୍ରାବାସଟି ନିର୍ମାଣ କରିଥିଲେ ଓ ପରେ ଅବହେଳିତା ଓ ସ୍ୱାମୀ ପରିତ୍ୟକ୍ତା ମହିଳାଙ୍କର ତାଲିମ କେନ୍ଦ୍ର ଏଠାରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେଲା ।

ଓଡ଼ିଶାର ରାଜସ୍ୱ ମନ୍ତ୍ରୀ

୧୯୪୬ ମସିହା ଏପ୍ରିଲ ମାସରେ ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭାପାଇଁ ଦ୍ୱିତୀୟ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନ ହେଲା । ପୂର୍ବ ନିର୍ବାଚନ ପରି ଏହି ନିର୍ବାଚନ ମଧ୍ୟ ୧୯୩୫ ମସିହା ଭାରତ ଶାସନ ଆଇନ ଅନୁସାରେ ସୀମାବଦ୍ଧ ଭୋଟଦାନ କ୍ଷମତା ଥାଇ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା । ଏହି ନିର୍ବାଚନରେ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ଉତ୍ତର କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳିରୁ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲେ । ନିର୍ବାଚନ ପରେ ତତ୍କାଳୀନ ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଯେଉଁ କଂଗ୍ରେସ ମନ୍ତ୍ରିମଣ୍ଡଳ ଗଢ଼ା ହେଲା ସେଥିରେ ସେ ହେଲେ ରାଜସ୍ୱ, ଯୋଗାଣ ଓ ପରିବହନ ବିଭାଗର ମନ୍ତ୍ରୀ । ରାଜସ୍ୱ ପଦ୍ଧତି ଓ ଜମିଜମା ସଂବନ୍ଧରେ ସେ ଗଭୀର ଅଧ୍ୟୟନ କରିଥିଲେ ଏବଂ କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନ ବେଳେ କୃଷକମାନଙ୍କ ସମସ୍ୟା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭାବରେ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରିବାର ସୁଯୋଗ

ସେ ପାଇଥିଲେ । ଆଇନ କରିଆରେ କୃଷକମାନଙ୍କ ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ କରିପାରିବେ ବୋଲି ଆଶା କରି ସେ ଏହି ମନ୍ତ୍ରିମଣ୍ଡଳରେ ଯୋଗଦେଇଥିଲେ ।

ମନ୍ତ୍ରିମଣ୍ଡଳରେ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ଅଢ଼େଇ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହିଥିଲେ । ଏହି ଅଢ଼େଇ ବର୍ଷ ଥିଲା ଓଡ଼ିଶାର ଘଟଣାବହୁଳ ସମୟ । ୧୯୪୭ ମସିହା ଅଗଷ୍ଟ ୧୫ ତାରିଖରେ ଭାରତ ସ୍ୱାଧୀନ ହେବାପରେ ଓଡ଼ିଶାର ଐତିହାସିକ ଚିତ୍ର ବଦଳିଗଲା । ସର୍ବାପେକ୍ଷା ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଘଟଣା ହେଲା- ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶ ସହିତ ଓଡ଼ିଶା ଗଡ଼ଜାତ ଗୁଡ଼ିକର ମିଶ୍ରଣ । ଏହି ମିଶ୍ରଣରେ ବିପ୍ଳବୀ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ଅବଦାନ ବିଶେଷ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ । ପୂର୍ବତନ ଗଡ଼ଜାତମାନଙ୍କରେ ରାଜୁଡ଼ା ଶାସନର ଅତ୍ୟାଚାର ବିରୁଦ୍ଧରେ ତଥା ଓଡ଼ିଶା ସହିତ ଗଡ଼ଜାତମାନଙ୍କ ମିଶ୍ରଣ ସପକ୍ଷରେ ଯେଉଁ ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳ ଆନ୍ଦୋଳନ ତୀବ୍ର ଆକାର ଧାରଣ କରିଥିଲା ତାହା ନବ ବାବୁ ଓ ମାଳତୀ ଦେବୀଙ୍କ ପ୍ରେରଣାରେ ଚାଲିଥିଲା ଏବଂ ସ୍ୱାଧୀନତା ପରେ ଗଡ଼ଜାତଗୁଡ଼ିକର ଓଡ଼ିଶା ସହିତ ତୁରନ୍ତ ମିଶ୍ରଣପାଇଁ ସେହି ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳମାନେ ଦୃଢ଼ ଦାବି କଲେ । ସେମାନେ ପୁଣି ଗଣଆନ୍ଦୋଳନ ଚଳେଇବେ ବୋଲି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲେ । ସେତେବେଳେ ରାଜାମାନେ ପୂର୍ବାଞ୍ଚଳ ରାଜନ୍ୟମଣ୍ଡଳି ଗଠନ କରି ଏହି ମିଶ୍ରଣକୁ ଅଟକାଇବାପାଇଁ ଅପଚେଷ୍ଟା ଚଳେଇଥିଲେ । ଅପର ପକ୍ଷରେ କେତେକ ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳ ନେତା ଗଡ଼ଜାତରେ କିଛି କାଳପାଇଁ ପ୍ରତିନିଧିମୂଳକ ଶାସନ ଚଳେଇ ତା'ପରେ ଯାଇ ଓଡ଼ିଶା ସହିତ ମିଶ୍ରଣ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବା ସପକ୍ଷରେ ମତପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ସେତେବେଳେ କେତେକ ପୂର୍ବତନ ଗଡ଼ଜାତରେ ମଧ୍ୟ ଏହିପରି ଲୋକପ୍ରତିନିଧିମୂଳକ ଶାସନ ବ୍ୟବସ୍ଥା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇଥିଲା । ମାତ୍ର ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳର ମୁଖ୍ୟ ନେତାମାନଙ୍କ ସହିତ ଏହାର ତୀବ୍ର ବିରୋଧ କରିଥିଲେ ।

ଗଡ଼ଜାତ ମିଶ୍ରଣର ଏହି ସଙ୍କଟ ସମୟରେ ନୀଳଗିରି ଆନ୍ଦୋଳନ ବାଟ ଦେଖାଇଲା । ନୀଳଗିରି ରାଜ୍ୟରୁ ରାଜୁଡ଼ା ଶାସନ ଲୋପ କରି ଏହାକୁ ଓଡ଼ିଶା ସହିତ ମିଶାଇ ଦେବାକୁ ନୀଳଗିରି ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀ ବନମାଳି ଦାସ ଓ ଜୈଳାଶଚନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତିଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ଆନ୍ଦୋଳନ ଚଳେଇଥିଲେ । ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନ ତୀବ୍ର ଆକାର ଧାରଣ କରିବାପରେ ନୀଳଗିରି ରାଜା ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ପ୍ରତିହତ କରିବାପାଇଁ କେତେକ ଆଦିବାସୀଙ୍କୁ ହାତକରି ଅଣଆଦିବାସୀଙ୍କ ଉପରେ ଆକ୍ରମଣ କରିଥିଲେ । ଏହି ସଂଘର୍ଷ ବିପଜ୍ଜନକ ଅବସ୍ଥାକୁ ଆସିଯାଇଥିଲା । ଏକ ପକ୍ଷରେ ତୀର ଧନୁଶର ସହିତ ଆଦିବାସୀ ଓ ଅଣଆଦିବାସୀ ଏବଂ ଅପର ପକ୍ଷରେ ରଜାଙ୍କ ହାତବାରିସି ଆଦିବାସୀ । ଉଭୟଙ୍କ ଭିତରେ ରକ୍ତାନ୍ତ ସଂଘର୍ଷ ଲାଗିଯିବାର ଆଶଙ୍କା ଦେଖାଦେଇଥିବାବେଳେ ତା ଭିତରକୁ ନାରୀନେତ୍ରୀ ଶ୍ରୀମତୀ ମାଳତୀ ଦେବୀ ପଶିଯାଇ ଉଭୟ ପକ୍ଷକୁ ଅଲଗା କରିଦେଇଥିଲେ । ତାଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କେହି ଏହା କରି

ପାରି ନ ଥାନ୍ତେ । ଏହି ସଙ୍କଟଜନକ ଅବସ୍ଥା କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରଙ୍କ ସ୍ୱରାଷ୍ଟ୍ର ବିଭାଗକୁ ଓଡ଼ିଶା ସରକାର ଜଣାଇ ଦେବାପରେ ସ୍ୱରାଷ୍ଟ୍ର ବିଭାଗ ନୀଳଗିରିର ଶାସନ ହାତକୁ ନେଇଯିବାପାଇଁ ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଲେ । ଏହି ନିଷ୍ପତ୍ତି ରାଜସ୍ୱମନ୍ତ୍ରୀ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ନୀଳଗିରି ରାଜାଙ୍କୁ ଜଣାଇଦେଲେ । ନୀଳଗିରି ରାଜା ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଓଡ଼ିଶା ସହିତ ମିଶ୍ରଣପାଇଁ ରାଜିହେଲେ । ରାଜସ୍ୱ ମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଚୌଧୁରୀ ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କ ପ୍ରତିନିଧି ଭାବରେ ତାଙ୍କଠାରୁ ନୀଳଗିରି ଶାସନ କ୍ଷମତା ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଏହା ଥିଲା ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳର ପ୍ରଥମ ବିଜୟ । ଏଥିରେ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ଓ ଶ୍ରୀମତୀ ମାଳତୀ ଦେବୀଙ୍କ ଅବଦାନ ସର୍ବୋତ୍ତୋତ୍ତରରେ ସ୍ମୃତ ।

ନୀଳଗିରି ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳର ଏହି ବିଜୟ ପରେ ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳର ନୈତିକ ଶକ୍ତି ବୃଦ୍ଧି ପାଇଲା । ସେମାନେ ଓଡ଼ିଶା ସହିତ ସମସ୍ତ ଗଡ଼ଜାତର ମିଶ୍ରଣ ନିମନ୍ତେ ଶେଷ ସଂଗ୍ରାମପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲେ ଏବଂ ଏହି ମିଶ୍ରଣକୁ ଘୁଆଇ ଦେବାପାଇଁ ରାଜାମାନେ ପୂର୍ବୀକ୍ଷକ ରାଜନ୍ୟ ମଣ୍ଡଳି ଗଢ଼ି ନାନା ପ୍ରକାର ଅପରୋଷା ଚଳେଇଥିଲେ । ଶେଷରେ ୧୯୪୭ ଡିସେମ୍ବର ୧୫ ତାରିଖ ଦିନ ନିଜେ ସେତେବେଳର ସୌରାଷ୍ଟ୍ର ମନ୍ତ୍ରୀ ସର୍ବ୍ବର ବଲ୍ଲଭଭାଇ ପଟେଲ କଟକ ଆସିଲେ ଓ ତାଙ୍କ ଉପସ୍ଥିତିରେ ଗଡ଼ଜାତ ରାଜାମାନେ ବିନା ସର୍ତ୍ତରେ ଓଡ଼ିଶା ସହିତ ମିଶ୍ରଣପାଇଁ ଚୁକ୍ତିପତ୍ରରେ ସ୍ୱାକ୍ଷର କଲେ । ଏହି ମିଶ୍ରଣରେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଡକ୍ଟର ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ ଓ ରାଜସ୍ୱମନ୍ତ୍ରୀ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ଗଭୀର ଆନନ୍ଦ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ଏହି ମିଶ୍ରଣ ଭାରତର ୬୦୦ ଗଡ଼ଜାତର ମିଶ୍ରଣପାଇଁ ବୀଟ ପିଟାଇଲା । ଏଥିରେ ବୃହତ୍ତର ଓଡ଼ିଶା ଗଠନର ସ୍ୱପ୍ନ ସଫଳ ହେଲା ।

ଓଡ଼ିଶା ଜମିଜମା କମିଟିର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ

ଓଡ଼ିଶା ସହିତ ଗଡ଼ଜାତଗୁଡ଼ିକର ମିଶ୍ରଣ ପରେ ବିଭିନ୍ନ ଗଡ଼ଜାତରେ ଯେଉଁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ରାଜସ୍ୱ ପଦ୍ଧତି ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା ସେଗୁଡ଼ିକୁ ବଦଳାଇ ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କ ମୂଳ ରାଜସ୍ୱ ପଦ୍ଧତି ସହିତ ମିଶାଇ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାର ରାଜସ୍ୱ ଆଇନ ପ୍ରଚଳନ କରାଇବା ଦିଗରେ ରାଜସ୍ୱମନ୍ତ୍ରୀ ଭାବରେ ସେ ବିଭିନ୍ନ ପଦକ୍ଷେପ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଏହାପରେ ଭାରତ ସରକାର ସମଗ୍ର ଦେଶରେ ଜମିଦାରୀ ଇଲେନ୍ଦ ପାଇଁ ଘୋଷଣା କଲେ । ଓଡ଼ିଶା ସରକାର ଭାରତରେ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଏ ଦିଗରେ ପଦକ୍ଷେପ ନେଇଥିଲେ । ରାଜସ୍ୱମନ୍ତ୍ରୀ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ଅଧ୍ୟକ୍ଷତାରେ ୧୯୪୭ରେ ଓଡ଼ିଶା ଜମିଜମା କମିଟି ଗଠିତ ହେଲା । ଏହି କମିଟିରେ ସବୁ ଦଳ ଓ ସବୁ ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକଙ୍କ ପ୍ରତିନିଧି ରହିଲେ । ଜମିଦାରୀ ଇଲେନ୍ଦ, ମଧ୍ୟସ୍ୱାଧୀନତା ଇଲେନ୍ଦ, ମଧ୍ୟସ୍ୱାଧୀନତାକୁ କ୍ଷତିହୀନ ପ୍ରଦାନ ତଥା ଜମିଦାରୀ ଇଲେନ୍ଦ ପରେ ଜମିର

ମାଲିକାନା ଏବଂ ଶାସନ ଜାଣିରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ସମ୍ପର୍କରେ ସୁପାରିଶ କରିବା ଦ୍ଵାରିତ୍ଵ ଏହି କମିଟି ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ କରାଯାଇଥିଲା । ରାଜସ୍ଵ ପଦ୍ଧତି ସଂପର୍କରେ ତାଙ୍କର ଗଭୀର ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ଗବେଷଣା ଥିବାରୁ ନବ ବାବୁକୁ ଏହି କମିଟିର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ନିଯୁକ୍ତ କରାଯିବାରେ ସବୁ ମହଲରେ ସନ୍ତୋଷ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା । ୧୯୩୭-୩୯ ମସିହାରେ ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭାରେ ରାଜସ୍ଵ ପଦ୍ଧତିରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ତଥା ପ୍ରଜାମାନଙ୍କୁ ଅଧିକାର ପ୍ରଦାନ ଆଦି ପ୍ରବର୍ତ୍ତନବେଳେ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ପ୍ରମୁଖ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ୧୯୪୭ ମସିହାରେ ଏହି କମିଟି ଗଠିତ ହୋଇଥିଲା ଓ ୧୯୪୯ ମସିହାରେ ସେମାନେ ରିପୋର୍ଟ ଦେଲେ ।

ଓଡ଼ିଶା ଯୋଗାଣ ସଂସ୍ଥାରେ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା

ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କର ଯୋଗାଣ ବିଭାଗ ମନ୍ତ୍ରୀଭାବରେ ସେ ଅମଳାତାନ୍ତ୍ରିକ ବିଳମ୍ବ ଓ ଦୁର୍ନୀତିକୁ ସୁଧାରିବାପାଇଁ ଏକ ନୂତନ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ପଦ୍ଧତି ପ୍ରଚଳନ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ସହର ଓ ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳରେ ଲୋକପ୍ରିତିନିଧିମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଯୋଗାଣ କମିଟିମାନ ଗଠିତ ହୋଇଥିଲା ଓ ସେମାନଙ୍କ ସୁପାରିଶ ଅନୁଯାୟୀ ନିତ୍ୟ ବ୍ୟବହାରିକ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ପଦାର୍ଥଗୁଡ଼ିକ ବଣ୍ଟନ କରାଯାଇଥିଲା । ସମଗ୍ର ଦେଶରେ ଏପରି ବ୍ୟବସ୍ଥା ଥିଲା ସର୍ବପ୍ରଥମ ।

ଯାନବାହନ ଜାତୀୟକରଣପାଇଁ ପଦକ୍ଷେପ

୧୯୪୭-୪୮ ମସିହାରେ ଓଡ଼ିଶା ସହିତ ଗଡ଼ଜାତଗୁଡ଼ିକର ମିଶ୍ରଣପରେ ବିଭିନ୍ନ ଗଡ଼ଜାତରେ ଶାସକମାନେ ପ୍ରଚଳନ କରିଥିବା ପରିବହନ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଜାତୀୟକରଣପାଇଁ ସେ ପଦକ୍ଷେପ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ସେହିଦିନଠାରୁ ଓଡ଼ିଶାର ଯାତ୍ରୀ ପରିବହନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ତତ୍ତ୍ଵାବଧାନରେ ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟ ସଡ଼କ ପରିବହନ ନିଗମ କରିଆରେ ଚାଲିଛି ।

ପୁତ୍ରଶୋକ ଯୋଗୁଁ ମନ୍ତ୍ରିମଣ୍ଡଳରୁ ଇସ୍ତଫା

ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ହତ୍ୟାର ଅଳ୍ପ ଦିନ ପରେ ୧୯୪୮ ମସିହା ମାର୍ଚ୍ଚ ମାସ ୧୨ ତାରିଖ ଦିନ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ଓ ଶ୍ରୀମତୀ ମାଳତୀ ଦେବୀଙ୍କ ପ୍ରିୟତମ କିଶୋର ପୁତ୍ର ୧୭ ବର୍ଷ ବୟସ୍କ ବିନାୟକ (ବାଲୁ)ର ଆତ୍ମହତ୍ୟା ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଥିଲା ଅତ୍ୟନ୍ତ ମର୍ମହ୍ରଦ ଓ ନିଦାରୁଣ ଘଟଣା । ସେତେବେଳେ କିଶୋର ବିନାୟକ ଜଣେ କଲେଜ ଛାତ୍ର । ପିତାଙ୍କ ସମାଜସେବ ଆଦର୍ଶରେ ଅନୁପ୍ରାଣିତ ହୋଇ ସେ ତାଙ୍କ କର୍ମମୟ ଜୀବନ ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଇଥିଲେ । କଟକରେ ମେହେତର

ସଂଘର ସେ ଜଣେ ସଂଗଠକ ଥିଲେ ଓ ସମାଜବାଦ ଚିନ୍ତାଧାରାର ପ୍ରସାର ନିମନ୍ତେ ସେ ଛାତ୍ର ଓ ଯୁବକମାନଙ୍କ ଭିତରେ ‘କୃଷକ’ ଓ ସମାଜବାଦ ଚିନ୍ତାଧାରାର ପ୍ରଚାର ପତ୍ରମାନ ବନ୍ଧନ କରୁଥିଲେ । ପୁରୁର ଅକାଳ ବିୟୋଗକୁ ସେ ସହଜରେ ଭୁଲିପାରିଲେ ନାହିଁ । କୌଣସି କାମରେ ତାଙ୍କର ମନ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । କିଛି ଦିନ ପରେ ସେ ମନ୍ତ୍ରିମଣ୍ଡଳରୁ ତଥା ବିଧାନସଭା ସଭ୍ୟ ପଦରୁ ଇସ୍ତଫା ଦେଇ ଚାଲିଯାଇଥିଲେ । ମାତ୍ର ସେ ଓଡ଼ିଶା ଜମିଜମା କମିଟି ରିପୋର୍ଟକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ୧୯୪୯ରେ ସରକାରଙ୍କୁ ଦେଇଥିଲେ ।

ସରକାର ତାଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିଲେ ନାହିଁ

ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ମନ୍ତ୍ରିମଣ୍ଡଳରୁ ତଥା କ୍ଷମତା ରାଜନୀତିରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ଚାଲିଗଲେ ମଧ୍ୟ ସରକାର ତାଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିଲେ ନାହିଁ । ସେ ଆଠ ମାସରୁ ଅଧିକ କାଳ ବାହାରେ ରହିପାରି ନ ଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ଭାରତର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ରାଜ୍ୟପରି ଓଡ଼ିଶାରେ ମୌଳିକ ଶିକ୍ଷା ପଦ୍ଧତି ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କରାଯାଇଥିଲା । ନବ ବାବୁଙ୍କ ବନ୍ଧୁ ଆର୍ଯ୍ୟ ନାୟକମ୍ ଓ ଆଶା ଦେବୀ ସେତେବେଳେ ମୌଳିକ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରସାର ଦାୟିତ୍ବରେ ଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ପରାମର୍ଶ ତଥା ଓଡ଼ିଶାର ତତ୍କାଳୀନ ଶିକ୍ଷାମନ୍ତ୍ରୀ ପଣ୍ଡିତ ଲିଙ୍ଗରାଜ ମିଶ୍ରଙ୍କ ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷାକରି ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ଓଡ଼ିଶାର ମୌଳିକ ଶିକ୍ଷା ଅଫିସର ଦାୟିତ୍ବ ବହନ କଲେ । ସେତେବେଳେ ଅନେକ ବିସ୍ମିତ ହେଲେ ଯେ ସେ ଜଣେ ମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ, ପୁଣି କିପରି ସରକାରଙ୍କ ଅଧୀନରେ ସେ ଜଣେ ଅଫିସର ରୂପେ ଚାକିରି କଲେ ! ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ଏକ ବିବୃତି ଦେଇ ସେ ସେତେବେଳେ କହିଥିଲେ ଯେ ସ୍ବାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମବେଳେ ଆମେ ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କର ଲୋକଙ୍କ ସହିତ ସଂପର୍କ ନାହିଁ, ସେମାନେ ବ୍ରିଟିଶ୍ ସରକାରଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ସେମାନଙ୍କ ସ୍ବାର୍ଥସାଧନ ପାଇଁ କାମ କରୁଛନ୍ତି ବୋଲି କହୁଥିଲୁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସ୍ବାଧୀନ ଦେଶର କର୍ମଚାରୀମାନେ ଲୋକଙ୍କ ସ୍ବାର୍ଥସାଧନପାଇଁ କିପରି କାମ କରିପାରିବେ, ସ୍ବାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀମାନେ ତାହା ଦେଖାଇଦେବା ଉଚିତ । ମୌଳିକ ଶିକ୍ଷା ଅଫିସର ଭାବରେ ସେ ଓଡ଼ିଶାର ଚାରିଆଡ଼େ ଗସ୍ତ କରି ମୌଳିକ ଶିକ୍ଷାର କେତେକ ପରିବର୍ତ୍ତନପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତାବମାନ ଦେଇଥିଲେ ।

ଓଡ଼ିଶାର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ

ଜନନାୟକ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ପ୍ରାୟ ବର୍ଷେ ତିନି ମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଶା ମୌଳିକ ଶିକ୍ଷା ଅଫିସର ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟକାଳ ଶେଷ ଭାଗବେଳକୁ ୧୯୫୦ ମସିହା ପ୍ରଥମ ଭାଗରେ ସେତେବେଳର ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ପଣ୍ଡିତ

ଜବାହରଲାଲ ନେହେରୁ ଓଡ଼ିଶାର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଡକ୍ଟର ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବଙ୍କୁ କେନ୍ଦ୍ର ମନ୍ତ୍ରମଣ୍ଡଳରେ ଯୋଗ ଦେବାପାଇଁ ଜଣାଇଲେ । ତେଣୁ ସେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ପଦରୁ ଇସ୍ତଫା ଦେଇ ଗଲେ । ତାଙ୍କ ସ୍ଥାନରେ କିଏ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହେବେ ସେ ସଂପର୍କରେ ଆଲୋଚନା ଚାଲିଲା । ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭାର ଯୁବକଂଗ୍ରେସ ବିଧାୟକମାନେ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀଙ୍କୁ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଦାୟିତ୍ବ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବାପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଲେ । ମାତ୍ର ଆଉ କେତେକ ମତ ଦେଲେ ଯେ ନବ ବାବୁ ନିଜେ ଇସ୍ତଫାଦେଇ କ୍ଷମତା ରାଜିନୀତିରୁ ଓହରି ଯାଇଥିଲେ । ତେଣୁ ସେ ଆଉ କ୍ଷମତା ରାଜିନୀତିକୁ ଫେରିବାକୁ ରାଜି ହେବେ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ନାମ ସେମାନେ ସୂଚନା ଦେଲେ । ମାତ୍ର ଶେଷରେ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ପଣ୍ଡିତ ନେହେରୁ ପୁରୀ ସର୍କିଟ୍ ହାଉସ୍‌ଠାରେ ଅବସ୍ଥାନ କରିଥିବାବେଳେ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରଦେଶ କଂଗ୍ରେସ କମିଟି ସଭାପତି ତଥା ଅନ୍ୟ ବିଶିଷ୍ଟ ନେତୃସ୍ଥାନୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଅନୁରୋଧ କ୍ରମେ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀଙ୍କୁ ଡାକି, ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ପଦ ଗ୍ରହଣ କରିବାପାଇଁ ପରାମର୍ଶ ଦେଲେ ଓ ତାଙ୍କ ପରାମର୍ଶକ୍ରମେ ସେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଦାୟିତ୍ବ ଗ୍ରହଣ କଲେ ।

ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ୧୯୫୦ ଏପ୍ରିଲ ମାସରୁ ୧୯୫୬ ମସିହା ଅକ୍ଟୋବର ମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଶାର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଦାୟିତ୍ବରେ ରହିଥିଲେ । ସେ ତାଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରମଣ୍ଡଳରେ ଡକ୍ଟର ରାଧାନାଥ ରଥଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ଓ ଅର୍ଥ ବିଭାଗ, ବିଶିଷ୍ଟ ଆଇନଜୀବୀ ଦୀନବନ୍ଧୁ ସାହୁଙ୍କୁ ଶିଳ୍ପ ଓ କୃଷି, ସଦାଶିବ ତ୍ରିପାଠୀଙ୍କୁ ରାଜସ୍ୱ ବିଭାଗ ଦାୟିତ୍ବ ଦେଇଥିଲେ । ସେତେବେଳର ଉପମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରମଣ୍ଡଳରେ ଯୋଗଦେବାପାଇଁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ନେତୃତ୍ବରେ ଗଠିତ ଏହି ମନ୍ତ୍ରମଣ୍ଡଳର କାର୍ଯ୍ୟକାଳ ଭିତରେ ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଶା ନିର୍ମାଣର ଭିତ୍ତି ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିଲା, ଜମିଦାରୀ ଉଚ୍ଛେଦ ହୋଇଥିଲା, ଗ୍ରାମପଞ୍ଚାୟତ ଆଇନ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇଥିଲା, ଭାଗଚାଷୀଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରିବାପାଇଁ ଭାଗଚାଷ ଆଇନ ଓ ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିରର ସୁପରିଚାଳନା ସକାଶେ ଆଇନ ପ୍ରଣୟନ ଆଦି ବହୁ ପ୍ରଗତିଶୀଳ ଆଇନ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରାଯାଇଥିଲା ।

ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଶା ନିର୍ମାଣପାଇଁ ଭିତ୍ତିସ୍ଥାପନ

ଜନନାୟକ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରମଣ୍ଡଳ ଶାସନ କାଳରେ ୧୯୫୧-୫୨ ଠାରୁ ୧୯୫୫-୫୬ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଥମ ପଞ୍ଚବାର୍ଷିକ ଯୋଜନା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଲା । ଏହି ପଞ୍ଚବାର୍ଷିକ ଯୋଜନା କାଳରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଯେଉଁ ଯୋଜନାବଦ୍ଧ ଅର୍ଥନୀତି କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଲା ତଦ୍ୱାରା ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଶା ନିର୍ମାଣର ଭିତ୍ତି ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିଲା । ସେତେବେଳକୁ ଓଡ଼ିଶାର ଅର୍ଥନୈତିକ ଅବସ୍ଥା ଶୋଚନୀୟ ଥିଲା । କୃଷି ଓ ଇଞ୍ଜିନିୟରିଂରେ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷାପାଇଁ କଲେଜଟିଏ ନ ଥିଲା । ସରକାର କେତେକ ପିଲାଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ

ଦେଇ କୃଷି ଓ ଇଞ୍ଜିନିୟରିଂରେ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷାପାଇଁ ରାଜ୍ୟ ବାହାରକୁ ପଠାଉଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶା ଇଞ୍ଜିନିୟରିଂ ସ୍କୁଲ ଥିଲା ଇଞ୍ଜିନିଅରିଂ ଶିକ୍ଷାପାଇଁ ଏକମାତ୍ର ଅନୁଷ୍ଠାନ । ଓଡ଼ିଶା ମେଡିକାଲ କଲେଜର ପ୍ରଥମ ବ୍ୟାଚ୍ ଡାକ୍ତର ମଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯୋଗ ଦେଇ ନ ଥିଲେ । ଡାକ୍ତରଖାନାଟିଏ ଖୋଲିବାକୁ ଡାକ୍ତର ବା ନର୍ସ ନ ଥିଲେ । ତେଣୁ ପଶିମବଙ୍ଗକାରୁ ଡାକ୍ତର ଏବଂ କେରଳରୁ ନର୍ସ ଓ ଇଞ୍ଜିନିୟରକୁ ଆଣି ଡାକ୍ତରଖାନା ପ୍ରତିଷ୍ଠା ତଥା ରାସ୍ତା ଓ ଗୃହ ନିର୍ମାଣ କରାଯାଇଥିଲା । ଏହି ମନ୍ତ୍ରିମଣ୍ଡଳଙ୍କ ଶାସନର ଶେଷ ଭାଗରେ ଭୁବନେଶ୍ୱରଠାରେ ପ୍ରଥମ କୃଷି କଲେଜ ଓ ପ୍ରଥମ ପଶୁ ଚିକିତ୍ସା କଲେଜ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେଲା । ସେତେବେଳେ ଅର୍ଥାଭାବରୁ ତଥା ବୈଷୟିକ ଶିକ୍ଷା ଅଭାବରୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ମଧ୍ୟମ ଧରଣର ଶିକ୍ଷଟିଏ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବାକୁ ଶିକ୍ଷୋଦ୍ୟୋଗୀ ଆଗ୍ରହୀ ହେଉ ନ ଥିଲେ । ତେଣୁ ସରକାର ନିଜ ଉଦ୍ୟମରେ ଶିକ୍ଷୋପଯୋଗୀ ଗୃହନିର୍ମାଣ କରିଦେଇ ସେଠାରେ ଶିକ୍ଷା ସ୍ଥାପନ କରିବାପାଇଁ ଓଡ଼ିଶାର ଯୁବକମାନଙ୍କୁ ସୁଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । ଏଗୁଡ଼ିକୁ କୁହାଯାଉଥିଲା - ପାଇଲଟ୍ ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ ।

ହୀରାକୁଦ ବହୁମୁଖୀ ଯୋଜନା ଓ ରାଉରକେଲା ଇସ୍ଥାତ କାରଖାନା

ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ଶାସନକାଳରେ ହୀରାକୁଦ ବହୁମୁଖୀ ଯୋଜନା ତଥା ଭାରତର ପ୍ରଥମ ରାଷ୍ଟ୍ରଯତ୍ନ ଇସ୍ଥାତ୍ ଶିଳ୍ପ ଯୋଜନା ରାଉରକେଲା ଇସ୍ଥାତ କାରଖାନାର ନିର୍ମାଣ କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରାୟ ଶେଷ ହୋଇଥିଲା । ସେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଭାବରେ ଶାସନ ଦାୟିତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କଲାବେଳକୁ ହୀରାକୁଦ ବହୁମୁଖୀ ଯୋଜନାର ପ୍ରାଥମିକ କାର୍ଯ୍ୟ ହେଉଥିଲା । ୧୯୫୬ ମସିହା ଶେଷବେଳକୁ ହୀରାକୁଦ ବହୁମୁଖୀ ଯୋଜନାର ନିର୍ମାଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ ହୋଇ ଆସିଥିଲା । ସେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ପଦରୁ ଇସ୍ଥାତ ଦେଇ ଚାଲିଯିବାର ମାତ୍ର ଛ'ମାସ ପରେ ଏହି ଯୋଜନାର ପ୍ରଥମ ପର୍ଯ୍ୟାୟ କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରାୟ ଶେଷ ହୋଇ ଜଳସେଚନ ଓ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ସରବରାହ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଜନନାୟକ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ଉପରେ ତତ୍କାଳୀନ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ପ୍ରଗାଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ ଥିବାରୁ ଭାରତର ପ୍ରଥମ ରାଷ୍ଟ୍ରଯତ୍ନ ଇସ୍ଥାତ କାରଖାନା ଓଡ଼ିଶାର ରାଉରକେଲାଠାରେ ହିଁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା । ହୀରାକୁଦ ବହୁମୁଖୀ ଯୋଜନା ନିର୍ମାଣ ଫଳରେ ଯେଉଁ ୨୦୦ରୁ ଅଧିକ ଗ୍ରାମ ବୁଢ଼ିଗଲା, ସେହି ଗ୍ରାମର ଲୋକମାନଙ୍କୁ କ୍ଷତିପୂରଣ ଦେଇ ଅନ୍ୟତ୍ର ଅଭ୍ୟାସ କରିବା ଥିଲା ଅତ୍ୟନ୍ତ କଠିନ ଓ ଜଟିଳ କାମ । ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଚୌଧୁରୀ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଯୈର୍ଯ୍ୟ ଓ ସାହସର ସହିତ ବାସତ୍ୟତ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ବୁଝାଇ ସ୍ଥାନାନ୍ତର କରାଇଥିଲେ ଓ ସେମାନଙ୍କୁ କ୍ଷତିପୂରଣ ଦେବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଇଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ସେ ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭା ଭିତରେ ଓ ବାହାରେ ବୁଢ଼ି ଅଞ୍ଚଳର ଲୋକଙ୍କ ବିକ୍ଷୋଭର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଥିଲେ ।

ସେହିପରି ରାଉରକେଲା ଇସ୍ତାତ କାରଖାନାର ନିର୍ମାଣ କାର୍ଯ୍ୟ ତାଙ୍କ ଶାସନକାଳରେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ସେ ଗଲାବେଳକୁ ଏହାର ପ୍ରଥମ ପର୍ଯ୍ୟାୟ ନିର୍ମାଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ ହୋଇ ଆସିଥିଲା । ରାଉରକେଲା ଇସ୍ତାତ କାରଖାନା ନିର୍ମାଣବେଳେ ଦୁର୍ଗାପୁର ଓ ଭିଲାଇଠାରେ ମଧ୍ୟ ରାଷ୍ଟ୍ରାୟତ୍ତ ଇସ୍ତାତ କାରଖାନା ନିର୍ମାଣପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତାବ ରହିଥିଲା ଏବଂ ସେଠାରେ ପ୍ରଥମ ରାଷ୍ଟ୍ରାୟତ୍ତ କାରଖାନା ନିର୍ମାଣ ଆରମ୍ଭ କରିବାପାଇଁ ସେହି ରାଜ୍ୟର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ଅଫିସରମାନେ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ନେହେରୁ ଓ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରଙ୍କ ଉପରେ ଚାପ ପକାଇଥିଲେ । ମାତ୍ର ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଏ ସଂପର୍କୀୟ ବିଶେଷଜ୍ଞ କମିଟିଙ୍କ ସୁପାରିଶ ଅନୁଯାୟୀ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ଗ୍ରହଣ କଲେ ଓ ସେଥିପାଇଁ ରାଉରକେଲାଠାରେ ପ୍ରଥମ ରାଷ୍ଟ୍ରାୟତ୍ତ ଇସ୍ତାତ କାରଖାନା ନିର୍ମିତ ହେଲା ।

ଜମିଦାରୀ ଉଚ୍ଛେଦ ଓ ଭାଗଚାଷ ଆଇନ

ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ରାଜସ୍ୱ ମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲାବେଳେ ତାଙ୍କ ଅଧକ୍ଷତାରେ ନିଯୁକ୍ତ ଓଡ଼ିଶା ଜମିଜମା କମିଟି ୧୯୪୯ ମସିହାରେ ଯେଉଁ ସବୁ ସୁପାରିଶ କରିଥିଲେ ସେହି ଅନୁଯାୟୀ ଚୌଧୁରୀ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ଓଡ଼ିଶା ଜମିଦାରୀ ଉଚ୍ଛେଦ ଆଇନ ପ୍ରଣୟନ କରିଥିଲେ । ଏଥିରେ ଦକ୍ଷିଣ ଓଡ଼ିଶା, ଉତ୍ତର ଓଡ଼ିଶା ଓ ପଶ୍ଚିମ ଓଡ଼ିଶାର ସମସ୍ତ ଜମିଦାର ତଥା ମଧ୍ୟସ୍ୱଭାବୁକାରୀକୁ ଉଚ୍ଛେଦ କରାଯାଇ ସେମାନଙ୍କୁ ଉପଯୁକ୍ତ କ୍ଷତିପୂରଣ ଦେବାପାଇଁ ସୁପାରିଶ କରାଯାଇଥିଲା ଓ ତା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଚାଷୀମାନଙ୍କର ଅଧିକାର ମଧ୍ୟ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରାଯାଇଥିଲା । ଜମିଦାରୀ ଉଚ୍ଛେଦ ପରେ ଚାଷୀମାନେ ସରକାରଙ୍କ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଶାସନାଧୀନ ହେଲେ । ତେଣୁ ଶାସନ ବିକେନ୍ଦ୍ରୀକରଣ କରି ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳ ଲୋକଙ୍କ ହାତକୁ ଶାସନ କ୍ଷମତା ଦେବାପାଇଁ ଏହି କମିଟି ‘ଅଞ୍ଚଳ ଶାସନ’ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା ନିମନ୍ତେ ସୁପାରିଶ କରିଥିଲେ । ଏହି କମିଟିଙ୍କ ସୁପାରିଶ ଅନୁଯାୟୀ ସେତେବେଳେ ସରକାର ଆଇନ ପ୍ରଣୟନ କରି ଜମିଦାରୀ ଓ ମଧ୍ୟସ୍ୱଭାବୁକାରୀ ପ୍ରଥା ଲୋପ କଲେ ଏବଂ ଅଞ୍ଚଳ ଶାସନ ଆଇନ ପ୍ରଣୟନ କରିଥିଲେ । ଅଞ୍ଚଳ ଶାସନ ଆଇନ ଅନୁସାରେ ଓଡ଼ିଶାକୁ ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଞ୍ଚଳରେ ନିର୍ବାଚିତ ପ୍ରତିନିଧିଙ୍କୁ ନେଇ ଏକ ଅଞ୍ଚଳସଭା ଗଠିତ ହେବ ଏବଂ ସେମାନେ ଜଣେ ଅଞ୍ଚଳ ଅଧିକାରୀ ନିର୍ବାଚନ କରିବେ । ଏହି ଅଞ୍ଚଳସଭା ସେହି ଅଞ୍ଚଳର ବିଭିନ୍ନ ଉନ୍ନୟନ କାର୍ଯ୍ୟର ଦାୟିତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରିବେ । ସେମାନେ ଉକ୍ତ ଅଞ୍ଚଳର ରାଜସ୍ୱ ଆଦାୟକରି ଉନ୍ନୟନ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବିନିଯୋଗ କରିବେ ବୋଲି ବ୍ୟବସ୍ଥା ଥିଲା ।

୧୯୫୬ ମସିହାରେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ଇସ୍ତଫା ଦେଇ ଚାଲିଯିବାର ଅଳ୍ପ ଦିନ ପୂର୍ବରୁ ଏହି ଅଞ୍ଚଳ ଶାସନ ଆଇନ ଗୃହୀତ ହୋଇଥିଲା । ଭାରତୀୟ ସଂବିଧାନ ଅନୁଯାୟୀ ଶାସନ ବିକେନ୍ଦ୍ରୀକରଣପାଇଁ ଏହା ଥିଲା ସମଗ୍ର ଦେଶରେ

ପ୍ରଥମ ପଦକ୍ଷେପ । ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଚୌଧୁରୀ ଏହି ବିଲ୍‌ର ଯାଞ୍ଚ କମିଟି ଆଲୋଚନା ବେଳେ ସବୁ ଦଳ ଓ ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକଙ୍କୁ ବୁଝାଇ ଏକମତ କରାଇଥିଲେ । ମାତ୍ର ଅମଳାତନ୍ତର କାରସାଦି ଯୋଗୁଁ ଏହା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇପାରିଲା ନାହିଁ । ୧୯୫୮ ମସିହାରେ ଡକ୍ଟର ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବଙ୍କ ଶାସନକାଳରେ ନିଯୁକ୍ତ ରାଜ୍ୟ ପୁନର୍ଗଠନ କମିଟି ଏହାର ବିରୋଧ କଲେ । ସେମାନେ ଦର୍ଶାଇଲେ ଯେ ଅଞ୍ଚଳ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ଯଦି ରାଜସ୍ୱ ସଂଗ୍ରହର ଦାୟିତ୍ୱ ନେବେ ତେବେ ଜିଲ୍ଲା କଲେକ୍ଟର ଓ ରାଜସ୍ୱ କମିସନରଙ୍କର କିଛି କାମ ରହିବ ନାହିଁ । କାରଣ ରାଜସ୍ୱ ସଂଗ୍ରହ ଓ ପରିଚାଳନା ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରଧାନ କାର୍ଯ୍ୟ । ତା’ପରେ ସେମାନଙ୍କ ମତ ଥିଲା ଭାରତରେ ଅନ୍ୟତ୍ର ଏହା କରାଯାଇ ନ ଥିବାରୁ ଆମେ କାହିଁକି ତରବର ହୋଇ କରିବା ! ଅଞ୍ଚଳ ଶାସନ ଥିଲା ଭାରତରେ ଶାସନ ବିକେନ୍ଦ୍ରୀକରଣପାଇଁ ଏକ ବୈପ୍ଳବିକ ପଦକ୍ଷେପ । ଓଡ଼ିଶା ସରକାର ଏହାକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାର ଗୌରବ ଅର୍ଜନ କରିପାରିଲେ ନାହିଁ । ପରେ ୧୯୬୦ ମସିହାରେ ବଳବନ୍ତ ରାୟ ମେହେଟା କମିଟିଙ୍କ ସୁପାରିଶ ମତେ ଦ୍ୱିତୀୟ ଗ୍ରାମ ପଞ୍ଚାୟତ, ପଞ୍ଚାୟତ ସମିତି ଓ ଜିଲ୍ଲା ପରିଷଦ ଶାସନ ବିକେନ୍ଦ୍ରୀକରଣ ବ୍ୟବସ୍ଥା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଲା । ଅଞ୍ଚଳ ଶାସନର ଯେଉଁ କ୍ଷମତା ଥିଲା ତା ଅପେକ୍ଷା ଏହି ପଞ୍ଚାୟତ ସମିତିର କ୍ଷମତା ଥିଲା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୀମାବଦ୍ଧ । ଅମଳାତନ୍ତର ସମାଲୋଚନାକୁ ନିଜେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଚୌଧୁରୀ ବିରୋଧ କରିଥିଲେ । ମାତ୍ର ସେହିମାନେ ହିଁ ଏହି ବୈପ୍ଳବିକ ଆଇନକୁ ବିରୋଧ କଲେ ।

ଅଞ୍ଚଳ ଶାସନ ବିଲ୍ ଉପରେ ତାଙ୍କ ଭାଷଣର ସାରମର୍ମ

ଓଡ଼ିଶା ଜମିଜମା କମିଟିର ସୁପାରିଶ ଉପରେ ଭିତ୍ତିକରି ୧୯୫୫ ମସିହାରେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ଯେଉଁ ଅଞ୍ଚଳ ଶାସନ ବିଲ୍ ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭାରେ ଆଗତ କରିଥିଲେ ସେ ସଂପର୍କୀୟ ଆଲୋଚନାର ସେ ଦେଇଥିବା ଉତ୍ତର ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶିକ୍ଷଣୀୟ । ଆଜିର ପରିସ୍ଥିତିରେ ମଧ୍ୟ ସେଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ । ଶାସନ ବିକେନ୍ଦ୍ରୀକରଣ ପାଇଁ ଭାରତୀୟ ସଂବିଧାନରେ ଯେଉଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ରହିଛି ତାହାକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାପାଇଁ ସମଗ୍ର ଦେଶରେ ସେ ଏହିଭଳି ଏକ ବୈପ୍ଳବିକ ଆଇନର ପରିକଳ୍ପନା ସର୍ବପ୍ରଥମେ କରିଥିଲେ । ଏହି ବିଲ୍ ଆଲୋଚନା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଅଧିକ କ୍ଷମତା ଦିଆଯାଇଛି ବିଧାନସଭାରେ ସଭ୍ୟମାନେ ତା’ର ସମାଲୋଚନା କରିଥିଲେ । ସେ ତା’ର ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ ତଥା ଗଣତନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଦେଶର ଲୋକଙ୍କ ଆଶା ଆକାଞ୍ଛା କିପରି ପୂରଣ କରାଯାଇପାରିବ ତାହା ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିଥିଲେ । ଶେଷରେ ଜଣେ ଅଞ୍ଚଳ ଅଧିକାରୀଙ୍କୁ ଯେଉଁ କ୍ଷମତା ଦିଆଯାଇଛି ତାହା କିପରି ଲୋଭନୀୟ ସେ ସଂପର୍କରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଏହି ଐତିହାସିକ ଭାଷଣର କେତେକ ସାରଗର୍ଭକ ଅଂଶ ନିମ୍ନରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ହେଲା :

ଦେଶର ଶକ୍ତି, ସାମର୍ଥ୍ୟ ଓ ସମ୍ମାନ ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ହାତରେ

ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭାରେ ଅଞ୍ଚଳ ଶାସନ ବିଲର ଆଲୋଚନାବେଳେ ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଅଧିକ କ୍ଷମତା ଦିଆଯାଇଥିଲା ତା'ର ତାତ୍ତ୍ୱ ସମାଲୋଚନା କରାଯାଇଥିଲା । ତାର ଉତ୍ତର ଦେଇ ସେ କହିଥିଲେ ଯେ ଆମର କର୍ମଚାରୀ ଗୋଷ୍ଠୀ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ବିପରୀତ ପରମ୍ପରା ଭିତରେ କାର୍ଯ୍ୟକରି ମଧ୍ୟ ସ୍ୱାଧୀନତା ପରେ ନୂତନ ପରିସ୍ଥିତି ଭିତରେ, ବିଭିନ୍ନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେପରି ଭାବରେ କାମ କରୁଛନ୍ତି ଓ ଆମ ଦେଶର ସେବା କରିବାଲାଗି ନାନା ରକମ ପ୍ରଲୋଭନ ଭିତରେ ନିଷ୍ଠାର ସହିତ କାମ କରୁଛନ୍ତି ତାହା ସମସ୍ତେ ଦେଖୁଛନ୍ତି । ନ୍ୟସ୍ତସ୍ୱାର୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ନିଜ ସ୍ୱାର୍ଥରେ ବାଧା ଆସିଲେ କେତେ ରକମ ପ୍ରଲୋଭନ ଦେଖାଇ ପାରନ୍ତି । ସବୁ ପ୍ରଲୋଭନକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଆମ ଦେଶର କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କଯୋଗୁଁ ଦେଶର ବଡ଼ ବଡ଼ କାମ ହୋଇଛି । ଏ କଥାପ୍ରତି ଆଖି ବୁଜିଦେଲେ ଆମ ଉପରେ ଯେଉଁ ବିରାଟ ଦାୟିତ୍ୱ ରହିଛି ତାହା ଆମେ ତୁଳାଇ ପାରିବା ନାହିଁ । ଆମେ ପରାଧୀନ ଥିଲାବେଳେ ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀ ଗୋଷ୍ଠୀ ବିଦେଶୀ ଶାସକଙ୍କ ପାଖରେ ଦାୟା ଥିଲେ । ସେହି ସମୟର ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ପ୍ରତି ବିକୃତ ମନୋଭାବ ଆମକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିବାରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେବାର ନାହିଁ ।

ଆମେ ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ନେଇ କାମ କରିବା, ଯେଉଁମାନେ ଆମ ହାତ ବାରିସି, ଯେଉଁ ଇଞ୍ଜିନିୟର, ଡାକ୍ତର ଓ ଶାସକମାନଙ୍କୁ ଆମେ ହଜାର ହଜାର ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ତାଲିମ କରିଛୁ, ସେମାନଙ୍କୁ ଚାକିରିଆ ବୋଲି କହିବା ଏବଂ ଦେଶର ସବୁ ଅନିଷ୍ଟ ଚାକିରିପାଇଁ ହେଉଛି ବୋଲି କହିବା ଯଥାର୍ଥ ହେବ ନାହିଁ । ସେମାନେ ଆମ ହାତ ବାରିସି ଏବଂ ଦେଶର ଶକ୍ତି, ସାମର୍ଥ୍ୟ ଓ ସମସ୍ତ ମାନମର୍ଯ୍ୟାଦା ସେମାନଙ୍କ ହାତରେ ରହିଛି । ଏପରି ମନୋଭାବ ପୋଷଣ କଲେ ଆମେ କାହାକୁ ନେଇ ଦେଶ ଗଢ଼ିବା ଓ ଦୁନିଆ ଆଗରେ ଛିଡ଼ା ହେବା ? ଆମେ ଯଦି ସବୁବେଳେ ସେମାନଙ୍କୁ ସମାଲୋଚନା କରିବା ତା'ହେଲେ ନିଜ ବେକରେ ଛୁରୀମାରିବା ଭଳି ହେବ । ଆମ ଉନ୍ନତିମୂଳରେ ଆମେ କୁଠାରାଘାତ କରିବା ।

ଗଣତନ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା ଦେଶବାସୀଙ୍କ ଆଶା ଆକାଞ୍ଛା ପୂରଣ କରିବାକୁ ହେବ

ଅଞ୍ଚଳ ଶାସନ ବିଲର ପ୍ରାଥମିକ ଆଲୋଚନାର ଉତ୍ତର ଦେଇ ସେ କହିଥିଲେ ଯେ ଜନସାଧାରଣ ଖାଲି ନୀତିପାଇଁ ଯେ ଗଣତନ୍ତ୍ରକୁ ପସନ୍ଦ କରିବେ ତା ନୁହେଁ । ଲୋକଙ୍କ ଆଶା ଆକାଞ୍ଛା ଯଦି ଗଣତନ୍ତ୍ର ପୂରଣ ନ କରି ପାରିବ ତା'ହେଲେ

ସେମାନେ ଯେ ଖାଲି ଗଣତନ୍ତ୍ରକୁ ଛାଡ଼ିଦେବେ, ତା' ନୁହେଁ ଗଣତନ୍ତ୍ର ବିରୁଦ୍ଧରେ
 ମଧ୍ୟ ପଥ ଅନୁସରଣ କରିବେ। ତାର କ୍ଳଳନ୍ତ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଆମ ଆଗରେ ରହିଛି।
 ଗତ ପଚାଶ ବର୍ଷ ଭିତରେ ଆମ ଆଗରେ ପୃଥିବୀରେ ଯେଉଁ ଘଟଣା ଘଟିଯାଇଛି
 ତାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲେ ଆମେ ଜାଣିପାରିବା ଯେ ୧୯୨୭ ମସିହାରେ ଯେଉଁ ରୁଷ
 ବିପ୍ଳବ ହେଲା ସେଥିରେ ରୁଷ ଓ ଚୀନ ଦେଶର ଲୋକେ ଗଣତନ୍ତ୍ରକୁ ଜଳାଖିଲି
 ଦେଇ ଅତି ଆନନ୍ଦ ଓ ଆଗ୍ରହରେ ଗୋଟାଏ ନୂତନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଗ୍ରହଣ କଲେ।
 ଗଣତନ୍ତ୍ର ନାଁରେ ସେ ଦେଶରେ ଯେଉଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଚାଲିଥିଲା ସେଥିରେ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ
 ଆଶା ଆକାଞ୍ଛା, ଅର୍ଥନୈତିକ ଓ ସାମାଜିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେମାନଙ୍କ ମୁକ୍ତିର ଆକାଞ୍ଛା
 ପୂରଣ ନ ହେବାରୁ ଏହା ହେଲା। ତେଣୁ ଗଣତନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଆମେ କିପରି ସେହି
 ଆକାଞ୍ଛା ପୂରଣ କରିପାରିବା ତାହା ଦେଖିବାକୁ ହେବ। ଗଣତନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଆମେ
 ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ଉପକାର କରିବାପାଇଁ ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସଂଗଠନ କରିବାକୁ ହେବ,
 ଯୋଜନା କରିବାକୁ ହେବ ଏବଂ ସେ ଯୋଜନା ଗଣତନ୍ତ୍ର ଉପାୟରେ ଲୋକଙ୍କ
 ଦ୍ୱାରା ଗୃହୀତ କରାଇବାକୁ ହେବ। ଏଇଟା ସବୁଠୁ କଠିନ ସମସ୍ୟା। ଲୋକମାନେ
 ସ୍ୱାଧୀନ ରହିବେ, ପରସ୍ପର ମତପ୍ରକାଶ କରିବେ, ପରସ୍ପରଙ୍କ ମତକୁ ସମାଲୋଚନା
 କରିବେ, ବିରୋଧ କରିବେ ଏବଂ ଶେଷରେ ଯାହା ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ହେବ ସେହି ମତରେ
 ଚାଲିବେ। ଏହା ଏକ କଠିନ କଥା। ଏହା ଆମେ କରିପାରିବା କି ନାହିଁ ତାହା
 ପରୀକ୍ଷା କରାଯାଉଛି। ଭାରତ ଇତିହାସ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେଇ ଆମକୁ ସବୁବେଳେ
 ସଜାଗ ରହିବାକୁ ହେବ ଯେ ଗଣତନ୍ତ୍ର ନାଁରେ ଆମେ ଯେପରି ଭାରତକୁ ଖଣ୍ଡ
 ଖଣ୍ଡ ନ କରୁ। ଗଣତନ୍ତ୍ର ଅର୍ଥ ଏହା ନୁହେଁ ଯେ ଯେଉଁ ଗାଁ ବା ଅମୁକ ଯେଉଁ
 କଥା ଚାହିବେ ସେ କଥା ହେବ। ତା'ହେଲେ ଅତୀତରେ ରାଜା ମହାରାଜାମାନେ
 ଯାହା କରୁଥିଲେ ତା ଅପେକ୍ଷା ବ୍ୟାପକ ଭାବରେ ଗାଁ ଗାଁରେ ଲଢ଼େଇ ହେବ।
 ଲୋକଙ୍କୁ ରାଜନୈତିକ କ୍ଷମତା ଦେବାପରେ ଆମର କେଉଁଠି ଦୁର୍ଫଟି ରହିଛି ତାହା
 ଚିନ୍ତା କରିବା ଦରକାର। ଦଳର ନେତା ବା ରାଜନୈତିକ ଦଳର ନେତାମାନେ
 ସତର୍କ ନ ରହିଲେ ରାଜା ମହାରାଜା ଓ ସାମନ୍ତବାଦୀଙ୍କ ଅମଳରେ ଯେଉଁ ଭେଦଭାବ,
 ଜାତିଭେଦ ଏବଂ ବର୍ଣ୍ଣଭେଦ ତଥା ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାବ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା, ଦେଶ ଖଣ୍ଡ
 ଖଣ୍ଡ ହୋଇଥିଲା ତାହା ପୁଣି ଫେରି ଆସିବ। ସେଥିପାଇଁ ବହୁ କାଳ ପରେ
 ଯେଉଁ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ସରକାର ଭାରତରେ ଗଢ଼ାଯାଇଛି ତାହା ଯେପରି ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ରହେ
 ସେଥିପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେଇ ଅଞ୍ଚଳ ଶାସନ ଆଇନ ଅନୁଯାୟୀ ଆମେ ଯେଉଁ ଆଞ୍ଚଳିକ
 ଶାସନ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବାକୁ ଚାହୁଁ ତାହା କରିବା ଉଚିତ। ତା ନ ହେଲେ ଆମେ
 ବିପଦକୁ ଟାଣିଆଣିବା।

ଦୁଇଟି କାରଣପାଇଁ ଅଞ୍ଚଳ ଶାସନ ଦରକାର - ଗୋଟିଏ ହେଲା ବିଭିନ୍ନ
 କ୍ଷେତ୍ରରେ ଶାସନ ବିକେନ୍ଦ୍ରୀକରଣ କରିବା ଓ ଅନ୍ୟଟି ହେଲା ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ସହଯୋଗ

ଲାଭ କରିବା । ଆମର ଯେଉଁ କର୍ମଚାରୀମାନେ ରହିବେ ସେମାନଙ୍କର ବହୁତ କ୍ଷମତା ରହିବା ଦରକାର । ସେଥିପାଇଁ ଅଞ୍ଚଳ ଅଧିକାରୀଙ୍କର ବହୁତ କ୍ଷମତା ରହିଛି । ଜାଣି ଶୁଣି ତାଙ୍କୁ ଏ କ୍ଷମତା ଦିଆଯାଇଛି । କର୍ମଚାରୀଙ୍କୁ ଯେଉଁ କାମ ଦିଆଯିବ ତାହା ଯେପରି ଯଥା ସମୟରେ ସେମାନେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବେ ସେଥିପାଇଁ ସେମାନଙ୍କୁ କ୍ଷମତା ଦିଆଯିବା ଦରକାର ।

ଅଞ୍ଚଳ ଶାସନର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ନ ହେଲେ ମୋର ଆକାଂକ୍ଷା ଅପୂରଣ ରହିବ

ଅଞ୍ଚଳ ଶାସନ ବିଳମ୍ବ ଆଲୋଚନା ଶେଷରେ ୧୯୫୫ ଡିସେମ୍ବର ୧୨ ତାରିଖରେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଚୌଧୁରୀ ଆଲୋଚନାର ଉତ୍ତର ଦେଇ ଅଞ୍ଚଳ ଶାସନର ଜଣେ ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ହେଲେ ତାଙ୍କୁ ଲୋକଙ୍କ ସେବା କରିବାର ଯେଉଁ ଅପୂର୍ବ ସୁଯୋଗ ମିଳିବ ତାହା ଉତ୍ତାହର ସହିତ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଥିଲେ । କେତେକ ସଭ୍ୟ ମତ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ ଯେ ଏ ମନ୍ତ୍ରିମଣ୍ଡଳ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ଏହି ଆଇନଟି କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେବା ଉଚିତ୍ । ଏହା ଉଲ୍ଲେଖ କରି ସେ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ ଯେ, ଆମେ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ଯଦି ଏହା କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଏ ତା’ ହେଲେ ମୋ ଜୀବନରେ ଯେଉଁ ଆକାଂକ୍ଷା ରହିଛି ତାହା ପୂରଣ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ଏହା ପୂର୍ବରୁ ନିର୍ବାଚନ ହୋଇଗଲେ ମୁଁ ଭାବୁଛି କୌଣସି ଅଞ୍ଚଳରେ ମୁଁ ଚେଷ୍ଟା କରି ପଞ୍ଚାୟତ ସଭ୍ୟ ହେବି ଏବଂ ସେଠାରୁ ଅଞ୍ଚଳ ସଭାର ସଭ୍ୟ ହୋଇ ତେ ଆରମ୍ଭେ ବା ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ହେବି । ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହାକୁ ରଖି ଦିଆଯିବ ଯେତେବେଳେ କି ଆମ ଆଧୀନେ ମୁଁ ସେଠାକୁ ଯିବି । ତା ନ ହେଲେ ମୋର ଆକାଂକ୍ଷା ଅପୂରଣ ରହିଯିବ । ସେ ଯେଉଁ ସୁଯୋଗ ମିଳିବ ତାହା ଲୋଭନୀୟ ବୋଲି ମନେ ହେଉଛି । ମୁଁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ଭାବୁଛି ଯେ ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହେବାପରେ ଆଉ କି ପଦ ରହିଲା ଯେ ଜଣେ ସେଥିପାଇଁ ଆକାଂକ୍ଷା କରିବ । ଅଞ୍ଚଳ ସଭାର ଜଣେ ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ହୋଇପାରିଲେ ତାହା ପୂରଣ ହେବ ।

ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭାରେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ଏହି ଭାଷଣ ଦେବାର ପ୍ରାୟ ଦେଢ଼ ବର୍ଷ ପରେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ପଦରୁ ଓହରି ଗଲେ । ତାଙ୍କ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସରକାର ଅଞ୍ଚଳ ଶାସନ ଆଇନକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କଲେ ନାହିଁ । ପୂର୍ବରୁ ଏ ସଂପର୍କରେ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇଛି । ଯାହାହେଉ ତାଙ୍କର ଜୀବନର ଶେଷ ଆକାଂକ୍ଷା ଅପୂରଣୀୟ ହୋଇ ରହିଲା । ମାତ୍ର ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କୁ ଶାସନ କ୍ଷମତା ଦେଇ ଲୋକସେବା କରିବାପାଇଁ ତାଙ୍କର ଯେଉଁ ବ୍ୟାକୁଳତା ଥିଲା ତାହା ତାଙ୍କୁ ଇତିହାସରେ ଅମର କରି ରଖୁବ ।

ଗ୍ରାମପଞ୍ଚାୟତ ଆଇନ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଲା

୧୯୪୮ ମସିହାରେ ଗୃହୀତ ଗ୍ରାମ ପଞ୍ଚାୟତ ଆଇନ ୧୯୫୦-୫୧ ମସିହାରେ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଦାୟିତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରିବା ପରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଲା । ଗ୍ରାମପଞ୍ଚାୟତ ନିର୍ବାଚନ କରାଯାଇ ୨୩୪୪ଟି ଗ୍ରାମପଞ୍ଚାୟତ ଓ ୧୫୦ଟି ଅଦାଲତି ପଞ୍ଚାୟତ ଗଠିତ ହୋଇ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲା । ଅଦାଲତି ପଞ୍ଚାୟତମାନେ ନିଜ ଅଞ୍ଚଳର ଛୋଟ ଛୋଟ ବାଦ ବିବାଦକୁ ବିଚାର କରି ତୁଟାଇ ଦେବାପାଇଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଆଇନଗତ ଅଧିକାର ଦିଆଯାଇଥିଲା । ସେମାନେ ଯେପରି ନିଜ ନିଜ ଅଞ୍ଚଳର ଖାଦ୍ୟ ଶସ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରି ମହଜୁଦ କରି ରଖିବେ ସେ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଇଥିଲା । ଏଥିପାଇଁ ଶସ୍ୟଗୋଲାମାନ ସ୍ଥାପନ କରାଯାଇଥିଲା । ପଞ୍ଚାୟତମାନେ ନିଜ ନିଜ ଅଞ୍ଚଳର ଚାହିଦା ମେଣ୍ଟାଇ ଅବଶିଷ୍ଟ ଧାନକୁ ଚାଉଳ କରି ପଠାଉଥିଲେ । ତେଣୁ ଚାଷୀମାନେ ତାଙ୍କ ଖାଦ୍ୟ ଶସ୍ୟର ଉପଯୁକ୍ତ ମୂଲ୍ୟ ପାଉଥିଲେ । ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଚୌଧୁରୀ ଗନ୍ତରେ ଗଲାବେଳେ ଗାଁ ଗହଳରେ ଗ୍ରାମପଞ୍ଚାୟତ ଆଇନର ବ୍ୟବସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକ କିପରି କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଉଛି ତାହା ନିଜେ ତଦାରଖ କରୁଥିଲେ ଓ ସେ ସଂପର୍କରେ ମନ୍ତବ୍ୟ ଖାତାରେ ବିଷ୍ଣୁତ ଭାବରେ ତାଙ୍କ ମତାମତ ଲେଖିଦେଉଥିଲେ ।

ଭାଗଚାଷ ଆଇନ

୧୯୪୮ ମସିହାରେ ଶ୍ରୀ ଚୌଧୁରୀ ରାଜସ୍ୱମନ୍ତ୍ରୀ ଅଲାବେଳୁ ପ୍ରଥମେ ଭାଗଚାଷୀମାନଙ୍କୁ ଜମିରୁ ଉଚ୍ଛେଦ ବନ୍ଦ କରିବାପାଇଁ ଏକ ଅସ୍ଥାୟୀ ଭାଗଚାଷ ଆଇନ ପ୍ରଣୟନ କରାଇଥିଲେ । ଭୂସଂସ୍କାର ଫଳରେ ଭାଗଚାଷୀମାନଙ୍କୁ ଜମିଦାର ବା ଜମିମାଲିକମାନେ ଯେପରି ଭାବରେ ଚାଷ କରୁଥିବା ଜମିରୁ ଉଚ୍ଛେଦ କରି ନ ପାରିବେ ସେହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏହି ଆଇନ ପ୍ରଣୟନ କରାଯାଇଥିଲା । ଏହି ଆଇନରେ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଥିଲା ଯେ ୩୩ ଏକର ଓ ତହିଁରୁ ଅଧିକ ଜମି ଥିବା ଜମିମାଲିକମାନେ ଭାଗଚାଷୀଙ୍କୁ ଜମିରୁ ଉଚ୍ଛେଦ କରିପାରିବେ ନାହିଁ । ଭାଗଚାଷ କରୁଥିବା ଚାଷୀ ଜମି ମାଲିକଙ୍କୁ ରାଜସ୍ୱ ଭାବରେ ଜମିର ମୋଟ ଉତ୍ପାଦନର ଡିନି ଭାଗରୁ ଭାଗେଠାରୁ ଅଧିକ ଦେବାକୁ ବାଧ୍ୟ ନୁହନ୍ତି । ଗଞ୍ଜାମ ଓ କୋରାପୁଟରେ ଭାଗରେ ଚାଷ କରୁଥିବା ରୟତ ଜମିପାଇଁ ମୋଟ ଉତ୍ପାଦନର ଛଅ ଭାଗରୁ ଭାଗେରୁ ଅଧିକ ଦେବାକୁ ବାଧ୍ୟ ନୁହେଁ । ଏହି ଆଇନ ବର୍ଷକପାଇଁ ହୋଇଥିଲା । ମାତ୍ର ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହାର କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ବୃଦ୍ଧି କରାଗଲା । ୧୯୫୫ରେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଚୌଧୁରୀ ଏହି ଭାଗଚାଷ ଆଇନକୁ ସଂଶୋଧନ କରାଇଥିଲେ । ସଂଶୋଧିତ ଆଇନ ଅନୁସାରେ କୌଣସି ଚାଷୀକୁ ଜମି ମାଲିକ ତା ଜମିରୁ ଉଚ୍ଛେଦ କରିପାରିବେ ନାହିଁ । ଭାଗ

ଚାଷୀ ଜମିମାଲିକଙ୍କୁ ଜମିର ମୋଟ ଉତ୍ପାଦନର ଚାରି ଭାଗରୁ ଭାଗେ ବା ତାର ମୂଲ୍ୟ ଯାହା ହେବ ସେତିକି ଦେବ । ଓଡ଼ିଶା ଶାସନ ପୁନର୍ଗଠନ କମିଟିଙ୍କ ରିପୋର୍ଟ ଅନୁଯାୟୀ ୧୯୫୫-୫୬ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ଆଇନ ଅନୁଯାୟୀ ୪୬୧୨ଟି ମୋକଦ୍ଦମା ହୋଇଥିଲା । ଶତକଡ଼ା ୭୦ ଭାଗ ବିବାଦ ଆପୋଷ ମିଳାମିଶାରେ ତୁଟି ଯାଇଥିଲା । ଏହି ଆଇନ ଗୃହୀତ ହେବାପରେ ଚାଷୀଙ୍କ ଭିତରେ ଉତ୍ସାହ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା ।

କୃଷି ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ ଉଦ୍‌ଘାଟନ

୧୯୫୪ ମସିହା ଅଗଷ୍ଟମାସ ୨୩ ତାରିଖରେ ଭୁବନେଶ୍ୱରର କୃଷି ଫାର୍ମଠାରେ ଉତ୍କଳ କୃଷି ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ଉଦ୍‌ଘାଟନ କରିଥିଲେ । ସେ ତାଙ୍କର ସାରଗର୍ଭକ ଭାଷଣରେ ହାତରେ କାମ କରିବା ଉପରେ ଜୋରଦେଇ କହିଲେ ଯେ, ଆମେ ଗୋଟିଏ ମରହଟିଆ ସମାଜରେ ରହି ଆସିଥିବାରୁ ମୂଳରୁ ଗୋଟିଏ ଭୁଲ ହୋଇ ଆସିଛି । କେବଳ ଭାରତ ବର୍ଷରେ ନୁହେଁ, ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀରେ ଦିନେ ଏହିପରି ମରହଟିଆ ସମାଜ ଗଢ଼ିଉଠିଥିଲା । ଏହି ସମାଜରେ ଉଚ୍ଚ ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକେ ଚଉକିରେ ବସି ରହୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଦେହରେ ଧୂଳି ଲାଗୁ ନ ଥିଲା । ବେଠିଆମାନେ ତାଙ୍କରି ସବୁ କାମ କରୁଥିଲେ । ମାତ୍ର ପୃଥିବୀର ସବୁ ଦେଶ ଏହି ଅସଭ୍ୟତାକୁ ପାର ହୋଇଗଲେଣି । ବିଳାତ, ଆମେରିକା ତଥା ଜାପାନର ଖୁବ୍ ଧନୀଘରର ଲୋକେ ହାତରେ କାମ କରିବାକୁ ପିଲାଙ୍କୁ ଶିଖାନ୍ତି । କାରଣ ସେମାନେ ତାଙ୍କୁ ସଭ୍ୟତା ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି । ସେ ଦେଶରେ କିଛି ଅଭାବ ଅଛି ବୋଲି ଯେ, ସେମାନେ ପିଲାଙ୍କୁ କାମ କରିଶିଖାନ୍ତି ତା ନୁହେଁ । ପିଲାମାନେ ବଡ଼ ହେଲେ ବାପା ମା'ଙ୍କୁ ରୋଜଗାର କରି ପୋଷିବେ, ସେଥିପାଇଁ ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ । ସେମାନେ ଏହାକୁ ସଭ୍ୟତା ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି । ମାତ୍ର ଆମେ ଯେଉଁ ମରହଟିଆ ସମାଜରେ ରହିଛୁ ଏଠି ଯାହାର ଯେତେ ବେଶି ଚାକର ଓ ପୋଇଲି ରହିଛନ୍ତି ସିଏ ସେତେ ସଭ୍ୟ ବୋଲି ବିବେଚିତ ହେଉଛି । ଇଂରେଜମାନେ ଆମ ଦେଶରେ ଯେଉଁ ଜାତିଭେଦ ପ୍ରଥା ଥିଲା, ଛୁଆଁ ଅଛୁଆଁ ତଥା ଯାବତୀୟ ଅନ୍ୟାୟ ଅତ୍ୟାଚାରକୁ ଯେମିତି ସେମିତି ରଖିଦେଇ ଗଲେ । ଫଳରେ ଆମ ଦେଶ ଯାହା ମାଛପରି ହୋଇଥିଲା ଶୁଖୁଆ ହୋଇଗଲା ।

ସମସ୍ତେ ଶିକ୍ଷିତ ହୋଇଗଲେ ଚାଷ ବୁଢ଼ିଯିବ

ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକେ ହାତରେ କାମ କରିବାକୁ ଘୃଣା କରୁଥିବାରୁ ତାର ତୀବ୍ର ସମାଲୋଚନା କରି ସେ କହିଥିଲେ ଯେ, ଆମ ଦେଶରେ ଯେପରି ଶିକ୍ଷା ଚାଲିଛି

ଏବଂ ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକେ ହାତରେ କାମ କରିବାକୁ ଘୃଣା କରୁଛନ୍ତି, ସେଥିରେ ଅପର ଦୁଆରି ଯଦି ସମସ୍ତେ ଶିକ୍ଷା ପାଇ ଯାଆନ୍ତି ତା'ହେଲେ ଦେଶରେ ଚାଷ ବୁଝିଯିବ। ଅନେକ ଦେଶରେ ଶହେରୁ ଶହେ ଶିକ୍ଷିତ। ଆମ ଦେଶରେ ଇଂରାଜୀ ପଢ଼ା ହେଉଛି ବୋଲି ଯେ ଏମିତି ହେଉଛି ତା'ନୁହେଁ। ଇଂଲଣ୍ଡରେ ମଧ୍ୟ ଇଂରାଜୀ ପଢ଼ା ହୁଏ। ମାତ୍ର ଆମେ ଯାହାକୁ ଛୋଟ ଜାତିର କାମ ବୋଲି ଭାବୁ, ଘୃଣା କରୁ ସେମାନେ ସେହିପରି କାମ ଛେକି ମେଷା ଚରେଇବାଠୁ ଆରମ୍ଭ କରି ସବୁ କାମ ନିଜେ କରନ୍ତି ଓ ପିଲାଙ୍କୁ ଶିଖାନ୍ତି। ଏଇଟାକୁ ସଭ୍ୟତା ବୋଲି ସେମାନେ ମନେ କରନ୍ତି। କାରଣ ସୁସ୍ଥ ସବଳ ହୋଇ ରହିବାକୁ ଚାହିଁଲେ କାମ କରିବା ଦରକାର, ଦେହରେ ମାଟି ଲାଗିବା ଦରକାର। ମାତ୍ର ଆମେ ଏହାକୁ ଘୃଣା କରୁଛୁ। ଆମ ଦେଶରେ କୃଷି ବିଦ୍ୟାଳୟ ହେଉ ବା ଅନ୍ୟ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନ ହେଉ ସବୁଠି ହାତରେ କାମ କରିବାଟା ଗୋଟିଏ ଘୃଣାର କଥା ବୋଲି ବିବେଚିତ। ଯିଏ ଚାଷ କରୁଛି ତାକୁ ଆମେ କହୁଛୁ ଚମ୍ପଟାଏ, ଯିଏ ହାତରେ ଲୁଗା ବୁଣୁଛି ତାକୁ କହୁଛୁ ଚନ୍ଦ୍ରୀଟାଏ। ଆମେ ମନକୁମନ ଜଣେ ସାଆନ୍ତ ବାବୁ। ଆମ ଦେଶରେ ଏ ଯେଉଁ ଭୂତ ଲାଗିଛି ସେ ସାଆନ୍ତିଆ ଭୂତକୁ ଛଡ଼େଇବା ଜରୁରୀ ହୋଇ ପଡ଼ିଲାଣି। ଅନ୍ୟ ଦେଶରେ କାହାର ବାପା ଖଣିରେ କାମ କରୁଥିଲା ବା ସେହିପରି କିଛି କରୁଥିଲା ତାର ସେହି ଅବସ୍ଥାରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବା ପିଲା ବଡ଼ ବୈଜ୍ଞାନିକ ରାଜନୀତିଜ୍ଞ ହୋଇଛନ୍ତି। ଡେନମାର୍କ ଦେଶର ଲୋକେ ଆଠ ମାସ ଚାଷବାସ କରି ବାକି ଚାରି ମାସ ପାଠ ପଢ଼ନ୍ତି ଓ ସେମାନେ ଉଚ୍ଚବିଦ୍ୱାନ ହାସଲ କରନ୍ତି। ଯେଉଁ ଛାତ୍ରମାନେ ଏଠାରେ ବସିଛନ୍ତି ସେହିମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଭାରତର ଭବିଷ୍ୟତ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ବା ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ବାହାରି ପାରନ୍ତି। ଏହି କୃଷି ମହାବିଦ୍ୟାଳୟର ଛାତ୍ରମାନେ ମାଟିରେ ପଶି କାମ କରି ଭାରତର ନୂଆ ଭବିଷ୍ୟତ ସମାଜର ଅଗ୍ରଣୀ ହେବେ ବୋଲି ସେ ଆଶା ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ।

ଭାଗଚାଷୀଙ୍କ ବନ୍ଧୁ

୧୯୫୧ ମସିହା ଜାନୁଆରୀ ମାସ। ପ୍ରଥମ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନ ଶେଷ ହୋଇ ନିର୍ବାଚନ ପଦ ଘୋଷଣା ହୋଇ ସାରିଥାଏ। ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ସେତେବେଳର କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ବଡ଼ଚଣା ନିର୍ବାଚନମଣ୍ଡଳରୁ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥାନ୍ତି। ତାଙ୍କୁ ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧନା ଜଣାଇବାପାଇଁ ବଡ଼ଚଣା ଥାନା ପାଖ ଆୟତୋଟାରେ ସ୍ଥାନୀୟ ଅଧିବାସୀଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ବିରାଟ ଆୟୋଜନ କରାଯାଇଥାଏ। ବଡ଼ଚଣା ନିର୍ବାଚନମଣ୍ଡଳ ତଥା ଆଖପାଖ ଗ୍ରାମମାନଙ୍କରୁ ବହୁ ଲୋକ ଆସି ଜମା ହୋଇଥାନ୍ତି। ଏହି ସଭାରେ ପ୍ରଥମେ ଡାକ୍ତର ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧନା ଜଣାଇ ଏବେ ଅଭିନନ୍ଦନ ପତ୍ର ପଢ଼ାହେଲା। ଡାକ୍ତର ସେ ଭାଷଣ ଦେଲେ। ସେ ପ୍ରଥମେ କହିଲେ ଗୋଟିଏ ଭାଗଚାଷୀ ଆଇନ ସରକାର କରିଛନ୍ତି

ବୋଲି ଆପଣମାନେ ଜାଣିଥିବେ । ସେହି ଆଇନରେ ଭାଗଚାଷ କରାଯାଇଥିବା ଜମିରୁ ଜମି ମାଲିକ କେତେ ଭାଗ ପାଇବ ଓ ଚାଷୀ କେତେ ଭାଗ ପାଇବ ତାହା ଅନ୍ତତଃ ଜମି ମାଲିକମାନେ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଜାଣିଥିବେ । ଯେଉଁ ଜମି ମାଲିକ ଭାଗଚାଷପାଇଁ ଜମି ଦେଉଛନ୍ତି ସେମାନେ ନିଜେ ଯେତିକି ନେବା କଥା ସେତିକି ନେଉଛନ୍ତି କି ନାହିଁ ଏବଂ ଭାଗଚାଷୀମାନଙ୍କୁ ଆଇନ ଅନୁସାରେ ଯେତିକି ଭାଗ ଦେବା କଥା ତାହା ଦେଉଛନ୍ତି କି ନାହିଁ ? ଯେଉଁ ଜମି ମାଲିକମାନେ ଭାଗଚାଷ ଆଇନ ଅନୁସାରେ ଭାଗ ଦେଉ ନାହାନ୍ତି ସେମାନେ ଆଗ ଏ ସଭାରୁ ଉଠିଯାଆନ୍ତୁ । ତା ନ ହେଲେ ମୁଁ ଏଠାରୁ ଚାଲିଯିବି । ସେହି ସଭାରେ ବହୁ ଜମିମାଲିକ ଥିଲେ । ସେମାନେ କାବା ହୋଇ ବିଚଳିତ ହୋଇପଡ଼ିଲେ । ଶ୍ରୀ ଚୌଧୁରୀ ତାଙ୍କ ବକ୍ତୃତାରେ ସେଦିନ କେବଳ ଭାଗଚାଷ ବିଷୟରେ ଭାଷଣ ଦେଇ କହିଲେ, ଯେଉଁ ମାଲିକ ଭାଗଚାଷ ଆଇନକୁ ଲଘନ କରି ମତେ ଭୋଟ ଦେଇଛନ୍ତି ବା ମତେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଛନ୍ତି ତାର କିଛି ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ । ତାହା ମୋ ପାଇଁ ଅପମାନ ।

ତାଙ୍କ ଭାଷାରେ ସେ ଜଣେ କ୍ଷଣକାବୀ ନିର୍ବାଚନ ପ୍ରାର୍ଥୀ ଚ ଥିଲେ । ତାଙ୍କୁ ଭୋଟ ଦେଇ ଭାଗଚାଷ ଆଇନଭଙ୍ଗି ପ୍ରଗତିଶୀଳ ଆଇନ ବିରୋଧରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ସେ ତାତ୍ତ୍ୱ ବିରୋଧୀ ଥିଲେ ।

ସରକାରୀ ସ୍ତରରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ପ୍ରଚଳନ

ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଭାବରେ ଜନନାୟକ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ଦାୟିତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରିବା ପରେ ପରେ ସମସ୍ତ ସରକାରୀ ସ୍ତରରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ପ୍ରଚଳନପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ପ୍ରଥମେ କେବଳ ଇଂରାଜୀ ଭାଷା ମାଧ୍ୟମରେ ସରକାରୀ କାର୍ଯ୍ୟ ହେବ ବୋଲି ଯେଉଁ ଆଇନ ଥିଲା ୧୯୫୨ ମସିହାରେ ତାକୁ ବଦଳାଇ ଇଂରାଜୀ ଓ ଓଡ଼ିଆ ଉଭୟ ଭାଷା ମାଧ୍ୟମରେ ସରକାରୀ କାର୍ଯ୍ୟ ହେବ ବୋଲି ସେ ସଂଶୋଧିତ ଆଇନ ପ୍ରଣୟନ କରାଇଥିଲେ । ତା'ପରେ ଅଧ୍ୟାପକ ଆର୍ତ୍ତବଲ୍ଲଭ ମହାନ୍ତିଙ୍କ ଅଧ୍ୟକ୍ଷତାରେ ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରଶାସନିକ ଶବ୍ଦକୋଷ ପ୍ରଣୟନପାଇଁ ଏକ କମିଟି ଗଠନ କରିଥିଲେ । ଏହି କମିଟି ଅଳ୍ପ ଦିନ ଭିତରେ ଦୁଇ ଖଣ୍ଡରେ ବିଭକ୍ତ ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରଶାସନିକ ଶବ୍ଦକୋଷ ସଂକଳନ କରି ଦେଇଥିଲେ । ସେଥିରୁ ଗୋଟିଏ ସାଧାରଣ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ଓ ଅନ୍ୟଟି ବୈଷୟିକ ଶବ୍ଦକୋଷ । ଏହାପରେ ଗୋଟିଏ ଓଡ଼ିଆ ଟାଇପରାଇଟରପାଇଁ ଏକ ସଂଶୋଧିତ ଡି'ବୋର୍ଡ଼ ତିଆରି କରାଇଥିଲେ । ସେ ଲସ୍ତପା ଦେଇ ଟାଇପିବା ପୂର୍ବରୁ ନୂଆ ଓଡ଼ିଆ ଟାଇପ ରାଇଟର ତିଆରି କରିଦେବାପାଇଁ ଅର୍ଡ଼ର ଦେଇଯାଇଥିଲେ । ବହୁ ବ୍ୟାପାବିନ୍ଦ୍ର ଭିତରେ ସେ ଏହା କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇଥିଲେ । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ସରକାରୀ ସ୍ତରରେ ପ୍ରଚଳନପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ଆରମ୍ଭ କଲାବେଳେ ଉଚ୍ଚ ସରକାରୀ

କର୍ମକର୍ତ୍ତାମାନେ ଆପରି କରି ଯୁକ୍ତି ଦର୍ଶାଇଥିଲେ ଯେ ଏହାଦ୍ୱାରା କେନ୍ଦ୍ରସରକାରଙ୍କ ସହିତ ତଥା ଅଢ଼ିଶର ଜେନେରାଲ ଅଫିସ ସହିତ ଚିଠିପତ୍ର କାରବାରରେ ଅସୁବିଧା ହେବ ଏବଂ ଭାରତରେ ଅନ୍ୟତ୍ର ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷା ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇ ନ ଥିବା ସ୍ଥଳେ କାହିଁକି ତରତର ହୋଇ ଆମେ କରିବା ! ମାତ୍ର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଚୌଧୁରୀ ଦର୍ଶାଇଲେ ସଂବିଧାନର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅନୁଯାୟୀ ଆମକୁ ଦିନେ ଏହା କରିବାକୁ ହେବ । ତେଣୁ ଏବେ ଏହା ଆରମ୍ଭ କରି ଅସୁବିଧାକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟମ ନ କରିବା କାହିଁକି ?

ସରକାରୀ ସ୍ତରରେ ତଥା କୋର୍ଟ କଚେରିରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ପ୍ରଚଳନପାଇଁ ତାଙ୍କର ଆଗ୍ରହର କାରଣ ଥିଲା ଯେ ଓଡ଼ିଶାର ଜନସାଧାରଣ ସରକାରଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ସହିତ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭାବରେ ସମ୍ପୃକ୍ତ ହୋଇପାରିବେ । ଦେଶର ମୁଷିମେୟ ଲୋକ ଇଂରାଜୀ ଭାଷା ବୁଝନ୍ତି । ତେଣୁ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ ସରକାରୀ କାର୍ଯ୍ୟ କାହିଁକି ହେବ ? ଦେଶର ଜନସାଧାରଣ ଶାସନରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭାବରେ ଭାଗ ନେବାକୁ ହେଲେ ମାତୃଭାଷା ମାଧ୍ୟମରେ ହିଁ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ହେବା ଦରକାର । ସେ ବିଧାନସଭା ସଭ୍ୟ ତଥା ମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲାବେଳେ ବିଧାନସଭାରେ ସବୁବେଳେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଭାଷଣ ଦେଉଥିଲେ । ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଭାବରେ ଦାୟିତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରିବା ପରେ ସେ ୧୯୫୧-୫୨ ମସିହାର ବଜେଟ୍ ଭାଷଣ ଓଡ଼ିଆରେ ପଢ଼ିଥିଲେ । ଏହା ପୂର୍ବରୁ ବଜେଟ୍ ଭାଷଣ ଇଂରାଜୀରେ ପଢ଼ା ହେଉଥିଲା । ମାତ୍ର ଏହା ପରଠାରୁ ବଜେଟ୍ ଭାଷଣ ଓଡ଼ିଆରେ ପଢ଼ାଗଲା । ୧୯୫୪ ମସିହାରେ ଭୁବନେଶ୍ୱରଠାରେ କୃଷି ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ ଉଦ୍‌ଘାଟନ ଉତ୍ସବରେ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେଇ ଶ୍ରୀ ଚୌଧୁରୀ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଷୟ ଭିତରେ କୃଷି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ବହି ନ ଥିବାରୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଇଂରାଜୀ ଭାଷା ମାଧ୍ୟମରେ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯିବ ବୋଲି ନିଷ୍ପତ୍ତି ହୋଇଥିବା ବିଷୟ ଉଲ୍ଲେଖ କରି କହିଥିଲେ ଯେ ଓଡ଼ିଆରେ କୃଷି ବିଜ୍ଞାନ ବିଷୟରେ ବହି ନାହିଁ ବୋଲି ସେ ଦିଗରେ ଅଧିକ ଉଦ୍ୟମ ହେବା କଥା । ବିଜ୍ଞାନ ଛାତ୍ରମାନେ ଯାହା ପଢ଼ି ଆସୁଛନ୍ତି ତାହା ମାତୃଭାଷାରେ ପରିଣତ ହୋଇ ନ ଥିବାରୁ ଅନ୍ୟ ଲୋକକୁ ବୁଝାଇବା ତ ଦୂରର କଥା ନିଜର ସ୍ତ୍ରୀକୁ ମଧ୍ୟ ବୁଝାଇପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ଯେଉଁ ଜ୍ଞାନ ସେମାନେ ଶିଖି ଆସୁଛନ୍ତି ତାକୁ ଲୋକଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଭେଦେଇବା ହେଲା ଅସଲ କାମ । ଏହାକୁ କୁହାଯାଉଛି ସଂପ୍ରସାରଣ ।

ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରଶାସନିକ ଜାଆରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ

ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଭାବରେ ଶାସନ ଦାୟିତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରିବାପରେ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରଶାସନିକ ଜାଆରେ ଆତ୍ମକ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରାଇଥିଲେ । ସେତେବେଳକୁ ବ୍ରିଟିଶ ଶାସନ ବେଳର ପ୍ରଶାସନିକ ଜାଆରେ ଶାସନ କାର୍ଯ୍ୟ ଚାଲିଥିଲା । ରାଜ୍ୟରେ

ଶାନ୍ତିଶୃଙ୍ଖଳା ରକ୍ଷା କରିବା ଓ ରାଜସ୍ୱ ଆଦାୟକରି ସେଥିରେ ଉନ୍ନୟନମୂଳକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସାମାନ୍ୟ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବା ଥିଲା ପ୍ରଧାନ କାର୍ଯ୍ୟ। ସେଥିପାଇଁ ଜିଲ୍ଲା କଲେକ୍ଟର ଓ ରାଜସ୍ୱ କମିସନର ବୋଲି ସେମାନଙ୍କ ପଦବୀ ଥିଲା। ମାତ୍ର ଶ୍ରୀ ଚୌଧୁରୀ ଶାସନ ଦାୟିତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରିବାପରେ ପ୍ରଥମ ପଞ୍ଚବାର୍ଷିକ ଯୋଜନା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଲା ଏବଂ ଏହି ଯୋଜନାରେ ଉନ୍ନୟନମୂଳକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ହେଲା ସର୍ବାପେକ୍ଷା ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କାର୍ଯ୍ୟ। ତେଣୁ ରାଜ୍ୟର ପ୍ରଶାସନିକ ତାଆଁ ବଦଳାଇବାକୁ ହେଲା। ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗ କରିଆରେ ଉନ୍ନୟନମୂଳକ କାର୍ଯ୍ୟମାନ ହେଲା ଏବଂ ସେଥିପାଇଁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅଫିସରମାନ ନିଯୁକ୍ତ ହେଲେ। ସେ ସମସ୍ତଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସମନ୍ୱିତ କରିବାର ଦାୟିତ୍ୱ ଦିଆଗଲା ଜିଲ୍ଲା କଲେକ୍ଟରମାନଙ୍କୁ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ କରିବାର ଦାୟିତ୍ୱ ଦିଆଗଲା ରାଜସ୍ୱ କମିସନରଙ୍କୁ। ସରକାରୀ ସ୍ତରରେ ଉନ୍ନୟନ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସମନ୍ୱିତ କରିବାପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଅନ୍ତର୍ବିଭାଗୀୟ କମିଟି ଗଠିତ ହୋଇଥିଲା। ଏହି କମିଟିରେ ସବୁ ବିଭାଗର ସେକ୍ରେଟେରୀମାନେ ରହିଲେ ଓ ଏହି କମିଟି ଚିଫ୍ ସେକ୍ରେଟେରୀଙ୍କ ଅଧିକ୍ଷତାରେ ଗଠିତ ହେଲା। ସେତେବେଳେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଚୌଧୁରୀ ଆଶା କରିଥିଲେ ଯେ ପଞ୍ଚାୟତ ଓ ଆଞ୍ଚଳିକ ଶାସନ କରିଆରେ ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳରେ ସମସ୍ତ ଉନ୍ନୟନ କାର୍ଯ୍ୟ କରାଯିବ। ସେ ବଙ୍ଗଳା ପ୍ରଶାସନିକ ତଦନ୍ତ କମିଟି ରିପୋର୍ଟର ସୁପାରିଶ ଅନୁସରଣରେ ଉନ୍ନୟନ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ କରିବାପାଇଁ ତଥା ଶାସନକୁ ବିକେନ୍ଦ୍ରୀକରଣ କରିବାପାଇଁ ରାଜ୍ୟର ପ୍ରଶାସନିକ ତାଆଁରେ ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିଥିଲେ।

ହସ୍ତମୁଦି ମାହାଲ କମିଟିର ସୁପାରିଶ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଲା

ବ୍ରିଟିଶ୍ ଶାସନବେଳେ ସମ୍ବଲପୁର, ଅନୁଗୁଳ, କୋରାପୁଟ ଓ କନ୍ଧମାଳ ଜିଲ୍ଲାର କେତେକ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଆଂଶିକ ହସ୍ତମୁଦି ମାହାଲ (Partially excluded area) ବୋଲି ଘୋଷଣା କରାଯାଇ ଖାସ ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କ ଶାସନାଧୀନ କରି ରଖାଯାଇଥିଲା। ଏହି ଅଞ୍ଚଳର ଉନ୍ନତି ଓ ଏଠାରେ ଚାଲିଥିବା ଧନୀ ଓ ମହାଜନମାନଙ୍କ ଅନ୍ୟାୟ ଅତ୍ୟାଚାରରୁ ଲୋକଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରିବାପାଇଁ ସୁପାରିଶ କରିବାକୁ ବିଶିଷ୍ଟ ସମାଜସେବୀ ଠାକୁରବାପାଙ୍କ ଅଧିକ୍ଷତାରେ ୧୯୩୮ ମସିହାରେ ଓଡ଼ିଶାରେ କଂଗ୍ରେସ ମନ୍ତ୍ରିମଣ୍ଡଳ ଶାସନ ଦାୟିତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କଲାବେଳେ ଗୋଟିଏ କମିଟି ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲା। ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ଏହି କମିଟିର ସଭ୍ୟ ଥିଲେ। ଏହି କମିଟି ତାଙ୍କ ରିପୋର୍ଟରେ ଉକ୍ତ ଅଞ୍ଚଳରେ ମହାଜନ ଓ ଗ୍ରାମ ମୁଖ୍ୟମାନଙ୍କ ଅନ୍ୟାୟ ଅତ୍ୟାଚାରକୁ ଲୋକଲୋଚନକୁ ଆଣିଥିଲେ ଓ ଏହି ଅଞ୍ଚଳରୁ ବେଠି, ଭେଟି, ମାମୁଲି ତଥା ଗୋଡ଼ି ପ୍ରଥାକୁ ଉଠାଇ ଦେବା, ମୁଠାଦାରୀ ପ୍ରଥା ଉଠାଇ ଦେବାପାଇଁ ସୁପାରିସ କରିଥିଲେ। ଶ୍ରୀ ଚୌଧୁରୀ ରାଜସ୍ୱମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲାବେଳେ ଏହି ସୁପାରିସଗୁଡ଼ିକୁ କଢ଼ାକଢ଼ି ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିଥିଲେ। ବେଠିପ୍ରଥା ଓ ମୁଠାଦାରୀ ପ୍ରଥା ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଉଠାଇଦିଆଯାଇଥିଲା।

ପଞ୍ଚାୟତ ଅଞ୍ଚଳରେ ଶସ୍ୟଭଣ୍ଡାର ସ୍ଥାପନ

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଚୌଧୁରୀ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲାବେଳେ ଯେଉଁ ପଞ୍ଚାୟତ ଆଇନ ୧୯୫୦-୫୧ ମସିହାରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଲା ସେଥିରେ ଗ୍ରାମପଞ୍ଚାୟତମାନଙ୍କୁ ନିଜ ନିଜ ଅଞ୍ଚଳରେ ଖାଦ୍ୟଶସ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରି ନିଜ ଅଞ୍ଚଳର ଚାହିଦା ମେଣ୍ଟାଇବାପାଇଁ ଶସ୍ୟଗୋଲା ସ୍ଥାପନ କରିବା ସକାଶେ ଆଇନଗତ ଅଧିକାର ଦିଆଯାଇଥିଲା । ଏହା ଫଳରେ ଚାଷୀମାନେ ନିଜ ଫସଲର ଉପଯୁକ୍ତ ମୂଲ୍ୟ ପାଇ ପାରିବେ ଓ ଚାଷୀମାନଙ୍କୁ କୁଣ୍ଡା ମଧ୍ୟ ମିଳିବ ବୋଲି ଏହା କରା ଯାଇଥିଲା ।

କେନ୍ଦୁପତ୍ର କାରବାରକୁ ଅଧିକ ଲାଭପ୍ରଦ କରିବାପାଇଁ ଉଦ୍ୟମ

କେନ୍ଦୁପତ୍ର ମୁଖ୍ୟତଃ ପଶ୍ଚିମ ଓଡ଼ିଶାରେ ତଥା ଆଖପାଖ ଜିଲ୍ଲାମାନଙ୍କରେ ଉତ୍ପାଦନ କରାଯାଏ । ପୂର୍ବତନ ଗଡ଼ଜାତଗୁଡ଼ିକର ଓଡ଼ିଶା ସହିତ ମିଶ୍ରଣ ହେବାପରେ ସମସ୍ତ କେନ୍ଦୁପତ୍ର ଉତ୍ପାଦନ କରାଯାଉଥିବା ଅଞ୍ଚଳ ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କ ଅଧୀନକୁ ଆସିଥିଲା । ବ୍ୟବସାୟୀମାନେ ଏହି କେନ୍ଦୁପତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଲୋକ ଲଗାଇ ସଂଗ୍ରହ କରୁଥିଲେ ଓ ବାହାରେ ନେଇ ବିକ୍ରି କରୁଥିଲେ । ସେ ବାବଦକୁ ସାମାନ୍ୟ କିଛି ଅର୍ଥ ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କୁ ଦେଉଥିଲେ । ଶ୍ରୀ ଚୌଧୁରୀ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହେବାବେଳେ କେନ୍ଦୁପତ୍ର କାରବାରରୁ ଓଡ଼ିଶା ସରକାର ମୋଟେ ୩୦ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ପାଉଥିଲେ । କେନ୍ଦୁପତ୍ର ବ୍ୟବସାୟୀମାନେ ଜଙ୍ଗଲ ବିଭାଗ କର୍ମଚାରୀ ଓ ରାଜନୀତିଜ୍ଞମାନଙ୍କୁ କିଛି ଟଙ୍କା ଦେଇ ସେମାନଙ୍କୁ ହାତ କରି ନେଉଥିଲେ । ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଚୌଧୁରୀ କେନ୍ଦୁପତ୍ର କାରବାରକୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରି ସମସ୍ତ କେନ୍ଦୁପତ୍ର ନିର୍ଲାମ ତକାଇବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କଲେ ଏବଂ ସର୍ବାପେକ୍ଷା ଉଚ୍ଚମୂଲ୍ୟ ଦେବାପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ କେନ୍ଦୁପତ୍ର କାରବାରପାଇଁ ଅନୁମତି ଦିଆଯାଉଥିଲା । ପ୍ରଥମେ ଶାସକ କଂଗ୍ରେସ ଦଳର ଲୋକେ ଏହିଭଳି ବ୍ୟବସ୍ଥାର ବିରୋଧ କରୁଥିଲେ । ମାତ୍ର ଏହି ନୂତନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଫଳରେ କେନ୍ଦୁପତ୍ର ବ୍ୟବସାୟରୁ ଆୟର ପରିମାଣ ୯୦ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କାକୁ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଥିଲା ।

ଦୁର୍ନୀତି ବିରୁଦ୍ଧରେ ତାଙ୍କର ସଂଗ୍ରାମ

ଜନନାୟକ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ଯେ ଜଣେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୁର୍ନୀତିମୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ଥିଲେ ଏହା ସର୍ବୋତ୍ତୋତ୍ତରରେ ସ୍ୱୀକୃତ । ଯେଉଁମାନେ ତାଙ୍କର ଦୀର୍ଘ ସଂଗ୍ରାମୀ ଜୀବନ ଓ ଶାସକ ଭାବରେ ତାଙ୍କ ସଂସର୍ଗରେ ଆସିଛନ୍ତି ତଥା ତାଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପକୁ ଦୂରରୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଛନ୍ତି ସେମାନେ ଏହା ଅକୁଣ୍ଠିତ ଭାବରେ ସ୍ୱୀକାର କରିଛନ୍ତି । ତେଣୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ରାଜନୀତି କ୍ଷେତ୍ରରେ ତଥା ଶାସନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦୁର୍ନୀତି ବିରୁଦ୍ଧରେ

ସେ ଯେଉଁ ସଂଗ୍ରାମ ଚଳେଇଥିଲେ ସେଥିରେ ନିଷ୍ଠା ଥିଲା ଓ ଶକ୍ତି-ଥିଲା । କାରଣ ସେ ନିଜେ ନିଷ୍ଠଳଙ୍କ ଥିଲେ । ସେ ଦୁର୍ନୀତି ବିରୁଦ୍ଧରେ କହିଲାବେଳେ ଶ୍ରୀମଦ୍ ଭଗବତ୍ ଗୀତାର ପଂକ୍ତିଟି ଉଦ୍ଧାର କରି କହୁଥିଲେ “ଯଦ୍ ଯଦାଚ୍ଚରିତ ଶ୍ରେଷ୍ଠସ୍ବତତେ ଦେବେତରୋ ଜନଃ” ଅର୍ଥାତ୍ ସମାଜର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଲୋକେ ଯେଭଳି ଆଚରଣ କରିବେ, ଅନ୍ୟମାନେ ତାହା ହିଁ କରିବେ । ତେଣୁ ସାମାଜିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ, ରାଜନୀତି କ୍ଷେତ୍ରରେ ତଥା ଶାସନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଥିବା ଉଚ୍ଚ ପଦାଧିକାରୀମାନେ ଦୁର୍ନୀତିମୁକ୍ତ ହେଲେ ଅନ୍ୟମାନେ ସେହିଭଳି ଆଚରଣ କରିବେ । ନିଜେ ଦୁର୍ନୀତିମୁକ୍ତ ଥିବାରୁ ଅନ୍ୟମାନେ ସେହିଭଳି ହୁଅନ୍ତୁ ବୋଲି ସେ ଚାହୁଁଥିଲେ ।

ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲାବେଳେ ଓଡ଼ିଶାର ଦୁଇ ଜଣ ଉଚ୍ଚପାହିଆ ଅଫିସରଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଦୁର୍ନୀତି ଅଭିଯୋଗ ହୋଇ ସେମାନେ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ସସ୍ପେଣ୍ଡ ବା ସାମୟିକ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଅନ୍ତର ହୋଇଥିଲେ । ଏହି ଦୁଇ ଜଣ ସେତେବେଳେ ପ୍ରତାପଶାଳୀ ଅଫିସର ଥିଲେ । ଜଣେ ଥିଲେ ତାଙ୍କ ଆତ୍ମୀୟ ଓ ଆଉ ଜଣେ ତାଙ୍କୁ ନିର୍ବାଚନରେ ବହୁ ଭାବରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଜାମାତା । ଏ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କୁ ମୁକ୍ତ କରିଦେବାପାଇଁ ବହୁ ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି ତାଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରିଥିଲେ । ମାତ୍ର ସେ କାହାରି କଥା ଶୁଣିଲେ ନାହିଁ । ବିଚାରରେ ଜଣେ ଚାକିରି ହରାଇଲେ ଓ ଆଉ ଜଣଙ୍କର ପଦୋନ୍ନତି ବନ୍ଦ ହେଲା । କୋର୍ଟ ବିଚାରରେ ସେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରିବେ ନାହିଁ ବୋଲି ସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ କହିଥିଲେ ।

ନିର୍ବାଚନ ଖର୍ଚ୍ଚ ସଂପର୍କରେ ନେହେରୁଙ୍କୁ ପ୍ରସ୍ତାବ

୧୯୬୩ ଜୁଲାଇ ମାସରେ ବାଲେଶ୍ବରଠାରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଗାନ୍ଧିତତ୍ତ୍ବ ପ୍ରଚାର ସଭାରେ ସର୍ବସେବା ସଂଘର ସଭାପତି ଭାବରେ ଭାଷଣ ଦେଇ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ୧୯୫୫ ମସିହାରେ ବ୍ରହ୍ମପୁରଠାରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ନିଖୁଳ ଭାରତ କଂଗ୍ରେସ ଅଧିବେଶନବେଳେ ନିର୍ବାଚନ ଖର୍ଚ୍ଚ ହିସାବ ସଂପର୍କରେ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଜବାହରଲାଲ ନେହେରୁଙ୍କୁ ଯାହା କହିଥିଲେ ତାର ପୁନରାବୃତ୍ତି କରିଥିଲେ । ନିର୍ବାଚନ ଆଇନରେ ନିର୍ବାଚନ ଖର୍ଚ୍ଚ ହିସାବ ଦେବାପାଇଁ ଯେଉଁ ସୀମା ଧାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଇଛି ଓ ସେହି ଅନୁସାରେ ଯେଉଁ ହିସାବ ଦିଆଯାଉଛି ତାହା ଉଲ୍ଲେଖ କରି ସେ କହିଥିଲେ । ସେହି ସମୟରେ ବହୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବା ଦରକାର ହେଉଛି ଏବଂ ଏହାର ହିସାବ ଗୋଟିଏ ଅଲଗା ହିସାବ ଖାତାରେ ଟିପାଯାଉଛି । ଆଉ ଗୋଟିଏ ହିସାବ ଖାତାରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରାର୍ଥୀଙ୍କ ପାଇଁ ସୀମାଧାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଇଥିବା ୭୫୦୦ ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ ହିସାବ ରଖାଯାଉଛି । ତେଣୁ ସେ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଇଥିଲେ, ସରକାର ନିର୍ବାଚନ ଆଇନକୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରନ୍ତୁ

କିମ୍ବା ନିର୍ବାଚନ ନିମନ୍ତେ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପାଣ୍ଠି ଆଦାୟ କରି ରଖନ୍ତୁ । ପରିମବଜାଳାତ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ସ୍ୱର୍ଗତ ବିଧାନଚକ୍ର ରାୟ, ମୋରାରଜୀ ଦେଶାଇ ତଥା ଅନ୍ୟ ନେତାମାନେ ସେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ଥିଲେ । ସେମାନେ ଏ କଥାକୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ନ ଦେଇ କହିଲେ ଯେ ଏହା ପିଲାଳିଆ କଥା, ସ୍କୁଲ ପିଲାଙ୍କ ଭଳିଆ ମତ । ଏଥିରେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଚୌଧୁରୀ ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ଷୁଦ୍ର ହୋଇଥିବା ପରେ ପ୍ରକାଶ କଲେ । ଉପରୋକ୍ତ ସଭାରେ ସେ ପୁଣି କହିଥିଲେ ଯେ ନିର୍ବାଚନ ସମୟରେ ଖଣିମାଲିକ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିରୁଦ୍ଧାଳୀ ବ୍ୟବସାୟୀଙ୍କଠାରୁ ବହୁ ପରିମାଣ ଅର୍ଥ ସଂଗ୍ରହ କରାଯାଇଥାଏ । ମାତ୍ର ଏହାର କୌଣସି ଟିକ୍‌ନିକ୍ ହିସାବ ରଖାଯାଏ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଏହି ଅର୍ଥ ଆଦାୟ କରନ୍ତି ସେମାନେ ଏହି ଅର୍ଥର କିଛି ଅଂଶ ନିର୍ବାଚନରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରାର୍ଥୀଙ୍କୁ ଯୋଗାଇ ଦେଇଥାଆନ୍ତି, ନିଜର ଅନୁଷ୍ଠାନପାଇଁ କିଛି ଅଂଶ ରଖନ୍ତି ଏବଂ ନିଜେ କିଛି ରଖିନିଅନ୍ତି । ତେଣୁ ଏଥିପାଇଁ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପାଣ୍ଠି ଖୋଲାଯାଉ । କେବଳ କେତେକ ଦଳୀୟ ନେତାଙ୍କ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କେହି ଏହି ପାଣ୍ଠିସଂବନ୍ଧରେ ଟିକ୍‌ନିକ୍ ହିସାବ ରଖିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ନାହିଁ । ବ୍ୟବସାୟୀମାନଙ୍କୁ ଟିକସ ଦେବାକୁ ପଡୁଥିବାରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଏହି ହିସାବ ଆୟକର ବିଭାଗକୁ ଦେଖାଇବାକୁ ହେବ । ତେଣୁ ସେମାନେ ଏ ବାବଦ ଚାନ୍ଦାକୁ ତାଙ୍କ ଖାତାରେ ଲେଖନ୍ତି ନାହିଁ । ସେମାନେ ତାକୁ ତାଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ହିସାବ ଖାତାରେ ଚିପିରଖନ୍ତି । ବଡ଼ ବଡ଼ ମଠମାନଙ୍କ ଟ୍ରଷ୍ଟଭଳି ଏହା କରାଯାଏ ।

ଚାଳିଶ ବର୍ଷ ତଳେ ଶ୍ରୀ ଚୌଧୁରୀ ନିର୍ବାଚନ ସମ୍ପର୍କରେ ଯାହା କହିଥିଲେ ସେଥିପ୍ରତି ରାଜନୀତି ଓ ଶାସନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଲେ ନାହିଁ । ଯାହା ଫଳରେ ଏହାର ଆକାର ପ୍ରକାର ବୃଦ୍ଧିପାଇ ଏହି ନିର୍ବାଚନ ଖର୍ଚ୍ଚ ଓ ପାଣ୍ଠି ସଂଗ୍ରହ ଦେଶରେ ଦୁର୍ନୀତିର ମୂଳ କାରଣ ହୋଇଛି ଏବଂ ଏହାକୁ ଆଉ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିହେବ ନାହିଁ ବୋଲି ଧାରଣା ହେଉଛି । ବର୍ତ୍ତମାନର ନିର୍ବାଚନ କମିସନର ଏହି ନିର୍ବାଚନ ଖର୍ଚ୍ଚକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବାପାଇଁ ନାନା ଉପାୟ ଚିନ୍ତା କରୁଛନ୍ତି । ତେଣୁ ତାଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ ରାଜନୈତିକ ନେତାଙ୍କୁ ସୁହାଉ ନାହିଁ ।

ଉପରୋକ୍ତ ସଭାରେ ଶ୍ରୀ ଚୌଧୁରୀ ପୁଣି କହିଥିଲେ - ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ପଣ୍ଡିତ ନେହେରୁଙ୍କର ଅତି ବିଶ୍ୱସ୍ତ ସହଯୋଗୀ ରଫି ଅହମଦ କିଂସ୍କାଲ ନିର୍ବାଚନପାଇଁ ଏହିଭଳି ପାଣ୍ଠି ସଂଗ୍ରହ କରନ୍ତି । କଂଗ୍ରେସ ନିର୍ବାଚନ ପାଣ୍ଠିକୁ ସେମାନେ ଯେଉଁ ଚାହା ଦେବେ ସେ ବାବଦରେ ହେଉଥିବା କ୍ଷତି ସେମାନେ କିପରି ଭରିଣା କରିବେ ତାହା ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ବ୍ୟବସାୟୀଙ୍କୁ କହି ଦିଅନ୍ତି । ଏ କିଛି ନୂଆ କଥା ନ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରୀ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ପରି ରାଜନୀତି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ ଜନନାୟକ ଏହା ପ୍ରକାଶ୍ୟ ଭାବରେ କହିବା ପ୍ରଥମ । ବହୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଓ ବହୁ ଲେଖାରେ

ଅନୁଗୁଳ ବାଜିରାଉତ ଛାତ୍ରାବାସରେ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଏନ୍. ସଖୀବ ରେଡ୍ଡୀଙ୍କ
ସହିତ ନବବାବୁ, ମାଳତୀ ଦେବୀ ଓ ରାଜ୍ୟପାଳ ଗଗବତ୍ ଦୟାଲ ଶର୍ମା ।

ବ୍ରହ୍ମପୁର. କଂଗ୍ରେସ ଅଧିବେଶନରେ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ପଣ୍ଡିତ ନେହେରୁଙ୍କ
ସହିତ ଆଲୋଚନାରତ ।

ଏହି ବନ୍ଧୁତାର ବିଷୟବସ୍ତୁ ଉଦ୍ଧାର କରାଯାଇଛି ବୋଲି ଭାରତର ବିଶିଷ୍ଟ ସଂବାଦ ସେବା ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ନୁରାନି ତାଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ “ମିନିଷ୍ଟରସ୍ ମିସ୍କଣ୍ଡକୁ” ପୁସ୍ତକରେ ଲେଖିଛନ୍ତି ।

ସେ କାହିଁକି ଓ କାହାଠାରୁ ଟଙ୍କା ନିଅନ୍ତି

ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀଙ୍କର ଯେ ଟଙ୍କା ଦରକାର ହେଉନଥିଲା ଓ ସେ କାହାଠାରୁ ଟଙ୍କା ନେଉ ନଥିଲେ - ଏହା ନୁହେଁ । ଦରକାର ହେଲାବେଳେ ସେ ତାଙ୍କର କେତେକ ବନ୍ଧୁଙ୍କଠାରୁ ଟଙ୍କା କରୁଥିଲେ । ମାତ୍ର ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ନୀତି ଅନୁସରଣ କରି ସେ ଟଙ୍କା ନେଉଥିଲେ । ଏହିଭଳି ନୀତି ରାଜନୈତିକ ଦଳର ନେତାମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଶିକ୍ଷଣୀୟ ଓ ଅନୁସରଣୀୟ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଚୌଧୁରୀ ସେତେବେଳେ ସର୍ବସେବା ସଂଘର ସଭାପତି ଥିଲେ । ସେ ତାଙ୍କର ପୁତ୍ରତୁଲ୍ୟ ଓଡ଼ିଶାର ଅବସରପ୍ରାପ୍ତ ଜଳଚେଷନ ବିଭାଗ ଚିଫ୍ ଇଞ୍ଜିନିୟର ଶ୍ରୀ ଆର୍ତ୍ତବନ୍ଧୁ ଜେନାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଅନୁଗ୍ରହ ବାଜି ରାଉତ ଛାତ୍ରାବାସଠାରୁ ୧୯୬୦ ମସିହାରେ ଗୋଟିଏ ଚିଠିରେ କାହାଠାରୁ ସେ ଟଙ୍କା ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ତାହା ଜଣାଇଥିଲେ । ଏହି ଚିଠିରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଷୟ ଭିତରେ ସେ ଲେଖିଥିଲେ “ତୋ ଘରେ ରହି ମୋର ମନେ ହେଲା ଉଚ୍ଚ ଚାକିରିରେ ରହି ଓ ଇଞ୍ଜିନିୟର ହୋଇ ଯେଉଁ କେତେକ ମୁଷିମେୟ ସାଧୁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅଛନ୍ତି ତା ଭିତରୁ ତୁ ଜଣେ । ତୁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେବୁ ଯେ ମୁଁ ମାସିକ ଟ.୨୫/- ଭଡା ପାଏ ଓ ନୁମା ମଧ୍ୟ ଟ.୨୫/- ପାଆନ୍ତି । ଆମେ ବାକିରାଉତ ଛାତ୍ରାବାସରେ ସେହି ଟ.୫୦/-ରେ ଚଳିଯାଉ । ମୋର ଖରାପ ଅଭ୍ୟାସ ହେଉଛି ବହି ପଢ଼ିବା । କେବେ ବହି କିଣିବାପାଇଁ ଅର୍ଥ ଆବଶ୍ୟକ ହେଲେ ତୋତେ ଲେଖିବି । କାରଣ ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ହେଉଛି ତୋ ଟଙ୍କା ହେଉଛି ସ୍ୱପାର୍ଜିତ ଧନ । ଅନ୍ୟ କାହାକୁ ଟ.୫୦/- ମାଗିଲେ ସେ ଟ.୫୦୦୦/- ଦେଇପାରନ୍ତି । ମାତ୍ର ସେ ଧନ ପ୍ରକୃତରେ ତାଙ୍କ ପରିଶ୍ରମଲବ୍ଧ ଧନ ହୋଇ ନ ଥିବାରୁ ମୋ ବିବେକ ତାକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନୁହେଁ ।” ଜଣେ ଚିଫ୍ ଇଞ୍ଜିନିଅରଙ୍କ ସାଧୁତା ତଥା ନିଜର ସାଧୁତା ସଂପର୍କରେ ଜଣେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ଜନନାୟକଙ୍କର ଏହା ଏକ ନିର୍ଭୀକ ମତ ।

ଶ୍ରୀମତୀ ମାଳତୀ ଦେବୀ ଓ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଚୌଧୁରୀ ଅନୁଗ୍ରହଠାରେ ଯେଉଁ ବାଜି ରାଉତ ଛାତ୍ରାବାସ ଓ ମହିଳା ତାଲିମ କେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ଅନତିଦୂରରେ ଚମ୍ପତିମୁଣ୍ଡାଠାରେ ଉତ୍ତର ମୌଳିକ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନ ସ୍ଥାପନପାଇଁ ଯେଉଁ ପରିକଳ୍ପନା ସେ କରିଥିଲେ ସେହି ଅନୁଷ୍ଠାନଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ୱାବଲମ୍ବୀ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ପରିଣତ କରିବାପାଇଁ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଚୌଧୁରୀ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲାବେଳେ ଯଥେଷ୍ଟ ଅର୍ଥ ସଂଗ୍ରହ କରିପାରିଥାନ୍ତେ । ତାଙ୍କ ସାଧୁତା ଉପରେ କାହାରି ସନ୍ଦେହ ନ ଥିଲା । ମାତ୍ର ସେ ତାହା ଉପରୋକ୍ତ ନୀତି ଦୃଷ୍ଟିରୁ କଲେ ନାହିଁ । ପ୍ରଥମତଃ ସେ ଯାହାଙ୍କଠାରୁ ଟଙ୍କା ଆଣିବେ ଚାହା

ଦାତାଙ୍କର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅର୍ଥ ନ ହୋଇପାରେ ଏବଂ ଯେ ଟଙ୍କା ଦେବେ ସେ ତାଙ୍କଠାରୁ କିଛି ଫାଇଦା ଉଠାଇବାକୁ ଚାହଁବେ । ସେ ତାଙ୍କର ଏହି ସବୁ ଜାତୀୟ ଅନୁଷ୍ଠାନକୁ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ସଦିକ୍ଷ ଓ ସାହାଯ୍ୟ ଉପରେ ଛାଡ଼ିଦେଇଗଲେ । ଭାରତରେ ସାମାଜିକ ତଥା ରାଜନୀତି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏପରି କେତେ ବ୍ୟକ୍ତି ଅଛନ୍ତି ?

ତାଙ୍କର ଆଦର୍ଶ ତିନୋଟି ଏସ୍ (S)

ଶ୍ରୀ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ବିନୋବାଜୀଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଭୂଦାନ ପଦଯାତ୍ରା କରୁଥିବାବେଳେ ହୀରାକୁଦଠାରେ କିଛି ସମୟ ଅବସ୍ଥାନ କରିଥିଲେ । ସେହି ସମୟରେ ସେ ଓ ଆଉ କେତେକ ମୁଖ୍ୟ ଅବସରପ୍ରାପ୍ତ ଜଳସେଚନ ବିଭାଗ ଚିଫ୍ ଇଞ୍ଜିନିୟର ଶ୍ରୀ ଆର୍ତ୍ତବନ୍ଧୁ ଜେନାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ରହିଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ଶ୍ରୀ ଜେନା ହୀରାକୁଦ ଯୋଜନାର ଗବେଷଣା ଅନୁଷ୍ଠାନର ବାରିପଦରେ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଘରେ ବିଭିନ୍ନ ସମସ୍ୟା ସଂପର୍କରେ ଆଲୋଚନା ହେଲା । ଶ୍ରୀମୁଖ୍ୟ ଚୌଧୁରୀ ଆଲୋଚନା ବେଳେ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ ଯେ କାମରାଜ ଯୋଜନାରେ ଶ୍ରୀ ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକ ଚାଲିଯିବାପରେ ତାଙ୍କୁ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହେବାକୁ କୁହାଯାଇଥିଲା । ମାତ୍ର ସେ ସେଥିରେ ରାଜି ହେଲେ ନାହିଁ । କ୍ଷମତା ପଛରେ ଦୌଡ଼ିଲେ ଦେଶସେବା କରି ହୁଏ ନାହିଁ । ସେତେବେଳେ ସେ ତିନୋଟି କଥା ଛାଡ଼ିବାକୁ ଓ ଆଉ ତିନୋଟି କଥା ପାଳନ କରିବାପାଇଁ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥିଲେ ।

ଯେଉଁ ତିନୋଟି ପି. (P) ଛାଡ଼ିବ ସେ ହେଲା Power (କ୍ଷମତା), Profit- (ଲାଭ) ଓ Pleasure- (ଆମୋଦ ପ୍ରମୋଦ) । ଯେଉଁ ଣତି ଏସ୍ (S) ପାଳନ କରିବ ସେ ହେଲା Service (ସେବା) Sacrifice (ତ୍ୟାଗ) ଓ Self-discipline ଆତ୍ମସଂଯମ ।

୧୯୫୫ ମସିହାରେ ପ୍ରବଳ ବନ୍ୟାବେଳେ ରିଲିଫ୍ କାର୍ଯ୍ୟ

୧୯୫୫ ମସିହା ସେପ୍ଟେମ୍ବର ମାସରେ ଏକାବେଳେକେ ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରବଳ ବର୍ଷା ହୋଇ ମହାନଦୀ, ବ୍ରାହ୍ମଣୀ, ବୈତରଣୀ ଓ ତା'ର ଶାଖା ଓ ଉପନଦୀମାନଙ୍କରେ ପ୍ରବଳ ବନ୍ୟାଜଳ ମାଡ଼ି ଆସି କଟକ, ପୁରୀ, ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ଆଂଶିକ ଭାବରେ ଦେଢାମାଳ, କେନ୍ଦୁଝର, ଫୁଲବାଣୀ, ବନାଙ୍ଗାର ଓ ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲ୍ଲା ଜଳମଗ୍ନ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ଯୋତ୍ରାଠାରେ ମହାନଦୀର ବେଲଭିତ୍ତଠାରେ ୨୭.୮୦ ଫୁଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜଳପତନ ଉଠିଥିଲା । ଜଳପତନ ଏହା ପୂର୍ବରୁ କେବେ ଏତେ ଉପରକୁ ଉଠି ନ ଥିଲା । ଏହି ପ୍ରବଳ ଜଳପ୍ରବାହ ଯୋଗୁଁ କାଠଯୋଡ଼ି ନଦୀର ଉତ୍ତରକୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ ଦଳେଇଘାଟ ଭାଙ୍ଗିଯାଇ ସେତେବେଳର କଟକ ଜିଲ୍ଲାର

ଜଗତସିଂହପୁର ଓ ତିର୍ତ୍ତୋଲର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସୁରକ୍ଷିତ ଅଞ୍ଚଳ ଜଳମଗ୍ନ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ବିସ୍ତୃତ ପରିମାଣ ଚାଷ ଜମିର ପସଲ ନଷ୍ଟ ହେବା ସାଙ୍ଗକୁ ବହୁ ଘର ଭାଙ୍ଗିଯାଇଥିଲା ଓ ଗୋରୁ ଗାର ଚାସି ଯାଇଥିଲେ । ବନ୍ୟା ପରେ ଏହି ସୁରକ୍ଷିତ ଅଞ୍ଚଳରେ ଯେଉଁଠି ଲୋକ କେବେହେଲେ ବନ୍ୟାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇ ନ ଥିଲେ, ସେମାନେ ଆତଙ୍କିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ । ସେପ୍ଟେମ୍ବର ମାସ ପରେ ଅକ୍ଟୋବର ମାସରେ ପୁଣି ବନ୍ୟା ଆସି ଦଳେଇଘାଟରେ ଡିଆରି ହୋଇଥିଲା । ଗିଙ୍ଗବନ୍ଧକୁ ଭାଙ୍ଗିଦେଇ ଏହି ଅଞ୍ଚଳକୁ ଜଳମଗ୍ନ କରିଦେଇଥିଲା । କଟକ ଜିଲ୍ଲା ବ୍ୟତୀତ ପୁରୀ, ବାଲେଶ୍ଵର ଓ ଡେଞ୍ଜାନାଲ ଜିଲାର ବହୁ ଅଞ୍ଚଳ ମଧ୍ୟ ଏହି ବନ୍ୟାଦ୍ଵାରା କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇଥିଲା । ଏହି ସବୁ ଜିଲାର ୨୫୬୧ ବର୍ଗ ମାଇଲ ଅଞ୍ଚଳରେ ଯାହା ୧୨ ଲକ୍ଷରୁ ଅଧିକ ଲୋକ କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇଥିଲେ ଓ ୬୯ ଜଣଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିଥିଲା ।

କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ଏହି ସୁରକ୍ଷିତ ଅଞ୍ଚଳର ବନ୍ୟା ପ୍ରପାତିତ ଲୋକଙ୍କ ନିକଟରେ ତୁରନ୍ତ ରିଲିଫ ପହଞ୍ଚାଇବା ନିମନ୍ତେ ନିଜେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ପ୍ରତିଦିନ କଟକ କଲେକ୍ଟରଙ୍କ ଅଫିସରେ ବସି ରିଲିଫ କମିସନର, କଟକ କଲେକ୍ଟର ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅଫିସରଙ୍କ ସହିତ ଆଲୋଚନା କରି ତୁରନ୍ତ ରିଲିଫ ଯୋଗାଣ କାର୍ଯ୍ୟ ପରିଚାଳନା କରିଥିଲେ । ତତ୍କାଳୀନ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ପଣ୍ଡିତ ନେହେରୁ ବନ୍ୟାଗ୍ରସ୍ତ ଅଞ୍ଚଳ ଆକାଶମାର୍ଗରେ ବିମାନ ଯୋଗେ ବୁଲି ଦେଖିଥିଲେ । କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ଓଡ଼ିଶା ସରକାର ବନ୍ୟାପ୍ରପାତିତ ଲୋକଙ୍କୁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭାବରେ ମାଗଣା ଖାଦ୍ୟ ବଣ୍ଟନ, ଟେଷ୍ଟ ରିଲିଫ କାର୍ଯ୍ୟ, ରଣ, ଘର ତୋଳିବାପାଇଁ ସାହାଯ୍ୟ ଓ ବାଲିକତା ଏବଂ କୃଷିରଣ ବାବଦରେ ୧୨ କୋଟି ଟଙ୍କା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିଥିଲେ । ଏହା ଛଡ଼ା ବେସରକାରୀ ସ୍ଵେଚ୍ଛାସେବୀ ସଂସ୍ଥାମାନ ରିଲିଫ୍‌ଦେବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଥିଲେ ।

ସୀମା ଆନ୍ଦୋଳନରେ

ଓଡ଼ିଶା ସହିତ ପୂର୍ବତନ ଗଡ଼ଜାତଗୁଡ଼ିକର ମିଶ୍ରଣବେଳେ ୧୯୪୮ ମସିହାରେ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ସଢ଼େଇକଳା ଓ ଖରସୁଆଁ ରାଜ୍ୟ ଦୁଇଟିକୁ ବିହାରରୁ ଆଣି ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟ ସହିତ ମିଶାଇ ଦେଇଥିଲେ । ଏଥିରେ ଓଡ଼ିଶାବାସୀ ଆନନ୍ଦ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ମାତ୍ର ବିହାର ସରକାରଙ୍କ ପ୍ରରୋଚନାରେ ବିହାରୀମାନେ ଆଦିବାସୀ ‘ହୋ’ମାନଙ୍କୁ ହାତକରି ଏହି ମିଶ୍ରଣ ବିରୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରଚାର ତଳେଲେ ଓ ଓଡ଼ିଆ ଅଫିସରମାନଙ୍କ ଉପରେ ଜୁଲମ ଓ ଉତ୍ପୀଡ଼ନ କରିବା ଫଳରେ ସେଠାରେ ଶାନ୍ତିଶୃଙ୍ଖଳା ବିଫଳ ହୋଇପଡ଼ିଲା । ପ୍ରଥମାବସ୍ଥାରେ ନିଜେ ସଢ଼େଇକଳା ରାଜା ବିହାର ସହିତ ରହିବା ସପକ୍ଷରେ ମତ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ ଏବଂ ସେ ଦିଗରେ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଏଥିପାଇଁ ସେ ସଢ଼େଇକଳାର ଆଦିବାସୀ ‘ହୋ’ମାନଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟ ନେଇଥିଲେ ।

ପରେ ଅବଶ୍ୟ ସେ ତାଙ୍କ ମତ ବଦଳେଇଲେ ଓ ଓଡ଼ିଶା ସପକ୍ଷରେ ମତପ୍ରକାଶ କଲେ। ମାତ୍ର ହୋ ମାନଙ୍କ ମତ ବଦଳେଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ। ଶାନ୍ତିଶୃଙ୍ଖଳା ପରିଚ୍ଛତି ଅସମ୍ଭାଳ ହେବାରୁ ଓଡ଼ିଶାର ତତ୍କାଳୀନ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଡକ୍ଟର ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ ସଢ଼େଇକଳା ଓ ଖରସୁଆଁକୁ ପୁଣି ବିହାରକୁ ଫେରାଇ ଦେବାପାଇଁ ବିହାରର ତତ୍କାଳୀନ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ସହିତ ୧୯୪୮ ମସିହା ମଇ ମାସ ୧୭ ତାରିଖରେ ଚୁକ୍ତି କରିଦେଇଥିଲେ। ସେତେବେଳେ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ଓଡ଼ିଶା ମନ୍ତ୍ରିମଣ୍ଡଳରେ ନ ଥିଲେ। ୧୯୫୩ ମସିହାରେ ତାରତ ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ରାଜ୍ୟ ପୁନର୍ଗଠନ କମିଟି ଗଠିତ ହେଲା। ସେତେବେଳେ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ। ରାଜ୍ୟ ପୁନର୍ଗଠନ କମିସନଙ୍କ ନିକଟରେ ଓଡ଼ିଶାର ଦାବିଗୁଡ଼ିକୁ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିବାପାଇଁ ସେତେବେଳର ଅର୍ଥମନ୍ତ୍ରୀ ଡକ୍ଟର ରାଧାନାଥ ରଥଙ୍କ ଅଧକ୍ଷତାରେ ଗୋଟିଏ କମିଟି ଗଠିତ ହେଲା ଓ ଏହି କମିଟି ବିଭିନ୍ନ ଓଡ଼ିଆଭାଷୀ ଅଞ୍ଚଳ ବିଶେଷ କରି ସଢ଼େଇକଳା ଓ ଖରସୁଆଁର ଓଡ଼ିଶା ସହିତ ମିଶ୍ରଣର ଦାବିକୁ ଦୃଢ଼ ଯୁକ୍ତି ଓ ତଥ୍ୟ ସହ କମିସନଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିଥିଲେ। ମାତ୍ର ୧୯୫୫ ମସିହାରେ କମିସନ ତାଙ୍କ ରିପୋର୍ଟରେ ସଢ଼େଇକଳା ଓ ଖରସୁଆଁର ଓଡ଼ିଶା ସହିତ ମିଶ୍ରଣ ଦାବିକୁ ଗ୍ରହଣ କଲେ ନାହିଁ। କାରଣ ସ୍ଵରୂପ କମିସନ ଦର୍ଶାଇଲେ ଯେ ଛୋଟନାଗପୁର ଅଞ୍ଚଳ ବିହାର ସହିତ ରହିଥିବାରୁ ସଢ଼େଇକଳା ଓ ଖରସୁଆଁ ମଧ୍ୟ ବିହାର ସହିତ ରହିବା ଯଥାର୍ଥ ହେବ। ତା'ଛଡ଼ା କମିସନ ଦର୍ଶାଇଲେ ଯେ ମାନଭୂମିର ଗୋଟିଏ ଅଂଶକୁ ପରିମବଙ୍ଗକୁ ହସ୍ତାନ୍ତର କରି ଦିଆଯାଇଥିବାରୁ ସଢ଼େଇକଳା ଖରସୁଆଁକୁ ଓଡ଼ିଶା ସହିତ ମିଶାଇ ଦେଲେ ଧଳଭୂମି ସ୍ଵତନ୍ତ୍ରତା ସହିତ ସମ୍ପର୍କ ରହିବ ନାହିଁ। ଅର୍ଥାତ୍ ବିହାର ବାଟ ଦେଇ ଧଳଭୂମିକୁ ଯାଇ ହେବ ନାହିଁ। ତେଣୁ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରଙ୍କର ଏହି ନିଷ୍ପତ୍ତିର ସେମାନେ ପୁନର୍ବିଚାର କଲେ ନାହିଁ।

ଭାବପ୍ରବଣତାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଆନ୍ଦୋଳନ କରାଯାଉଛି

ରାଜ୍ୟ ପୁନର୍ଗଠନ କମିସନ ସଢ଼େଇକଳା ଓ ଖରସୁଆଁର ଓଡ଼ିଶା ସହିତ ମିଶ୍ରଣ ଦାବିକୁ ଗ୍ରହଣ ନ କରିବାରୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ତାର ତୀବ୍ର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଦେଖାଦେଲା। ଡକ୍ଟର ପ୍ରଦେଶ କଂଗ୍ରେସ କମିଟି ଏହି ନିଷ୍ପତ୍ତିର ଦୃଢ଼ ପ୍ରତିବାଦ କରି ଓଡ଼ିଶା ସହିତ ଏହି ଦୁଇଟି ରାଜ୍ୟକୁ ମିଶାଇ ଦେବାକୁ ଦାବିକରି ପ୍ରସ୍ତାବ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ। ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭାରେ ଏହି ମର୍ମରେ ଏକ ସର୍ବସମ୍ମତ ପ୍ରସ୍ତାବ ଗୃହୀତ ହୋଇଥିଲା ତଥା ଗଣତନ୍ତ୍ର ପରିଷଦ ଓ ଅନ୍ୟ ଦଳମାନେ ପୁନଃମିଶ୍ରଣ ଦାବି କରିଥିଲେ। ଏଥିପାଇଁ ସଭା, ଶୋଭାଯାତ୍ରା ଓ ବିରୋଧ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରାଯାଇଥିଲା। ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଚୌଧୁରୀ ଦିଲ୍ଲୀଯାଇ ଏ ସମ୍ପର୍କରେ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରଙ୍କ ସହିତ ଆଲୋଚନା କରିଥିଲେ। ମାତ୍ର ସେ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଫେରି ଆସିଲା ବେଳକୁ ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନ ହିଂସାମୂଳକ

ରୂପ ଧାରଣ କରିଥିଲା । ସେତେବେଳେ ଶାନ୍ତିଶୃଙ୍ଖଳା ରକ୍ଷା କରିବା ପ୍ରଧାନ ସମସ୍ୟା ହୋଇଯାଇଥିଲା । ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭାରେ ଆଲୋଚନା ହୋଇଥିଲା ଓ ଶ୍ରୀ ଚୌଧୁରୀ ତାର ଉତ୍ତର ଦେଇ କହିଥିଲେ ଯେ “ସଢ଼େଇକଳା ରକ୍ଷା ପ୍ରଥମେ ଓଡ଼ିଶା ସହିତ ମିଶ୍ରଣର ବିରୋଧ କରୁଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଆମାନେ ତାର ମଧ୍ୟ ବିରୋଧ କରୁଥିଲେ । ସେମାନେ ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ଏତେ ଦୂରକୁ ନେଲେ ଯେ ଯେପରି ସମଗ୍ର ଗଡ଼ଜାତ ମିଶ୍ରଣ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିବ । ସେମାନେ ସେତେବେଳେ ଆଦିବାସୀ ନେତା ଜୟପାଳ ସିଂହଙ୍କୁ ଆଦିବାସୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ମତେଇବାକୁ ଉତ୍ସାହିତ କଲେ । ଏହା ଫଳରେ ଅବସ୍ଥା ଅସମ୍ଭବ ହେବାରୁ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ଏ ଦୁଇଟି ରାଜ୍ୟ ଓଡ଼ିଶାରୁ ନେଇ ବିହାର ସହିତ ମିଶାଇ ଦେଲେ । ଆମେ ସବୁବେଳେ ଓଡ଼ିଶା ସହିତ ସିଂହଭୂମି ଜିଲ୍ଲାର ମିଶ୍ରଣ କଥା ନ କହି କେବଳ ସଢ଼େଇକଳା ଓ ଖରସୁଆଁର ମିଶ୍ରଣ କଥା କହୁଥିବାରୁ ଆମ ଦାବିର ଯଥାର୍ଥତା ପ୍ରତିପାଦିତ ହେଉ ନାହିଁ । କାରଣ ସିଂହଭୂମି ଜିଲ୍ଲାରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ଅଧିକ । ମାତ୍ର ସଢ଼େଇକଳା, ଖରସୁଆଁରେ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କଠାରୁ କମ୍ । ଯେଉଁମାନେ ଏହି ଦାବି କରୁଛନ୍ତି ସେମାନେ ଭାବପ୍ରବଣତାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ତାହା କରୁଛନ୍ତି ।”

ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ପଦରୁ ଓହରିଗଲେ

ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ସାତେ ଛ’ ବର୍ଷରୁ ଅଧିକ କାଳ ତାଙ୍କର ସୁଯୋଗ୍ୟ ସହଯୋଗୀମାନଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରଥମ ପଞ୍ଚବାର୍ଷିକ ଯୋଜନା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରି ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଶା ନିର୍ମାଣର ମୂଳଭିତ୍ତି ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ, ଓଡ଼ିଶା ଗ୍ରାମ ପଞ୍ଚାୟତ ଆଇନ, ଓଡ଼ିଶା ଜମିଦାରୀ ଉଚ୍ଛେଦ, ଭାଗଚାଷ ଆଇନ ଭଳି ପ୍ରଗତିଶୀଳ ଆଇନକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିଥିଲେ ଓ ଅଞ୍ଚଳ ଶାସନ ଭଳି ବୈପ୍ଳବିକ ଆଇନ ପ୍ରଣୟନ କରି ସେ ଓଡ଼ିଶାର ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ବିଶେଷତଃ ଯୁବକମାନଙ୍କର ଶ୍ରଦ୍ଧାଭାଜନ ହୋଇଥିବା ବେଳେ ୧୯୫୬ ମସିହା ଅକ୍ଟୋବର ମାସରେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ପଦରୁ ଇସ୍ତଫା ଦେଇ ଚାଲିଯାଇଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶାର ଜନସାଧାରଣ ତଥା ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭାର ସଭ୍ୟମାନଙ୍କର ତାଙ୍କ ଉପରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ୱାସ ଥିଲା । ବିଧାନସଭାର କଂଗ୍ରେସ ବିଧାୟକମାନେ ସର୍ବସମ୍ମତିକ୍ରମେ ତାଙ୍କ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ସ୍ଥାପନ କରି ପ୍ରସ୍ତାବ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ସର୍ବୋପରି ସେତେବେଳର ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ପଣ୍ଡିତ ନେହେରୁଙ୍କ ନିକଟକୁ ଇସ୍ତଫା ପତ୍ର ଲେଖି ଜଣେଇ ଦେଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ସେଥିରେ ରାଜି ନ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଭାବରେ ରହି କାର୍ଯ୍ୟ ଚଳେଇବାପାଇଁ ବାରମ୍ବାର ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥିଲେ । ତଥାପି ନବ ବାବୁ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ପଦରେ ରହିବାକୁ ଚାହଁଲେ ନାହିଁ ।

ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ନେହେରୁଙ୍କ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ତାଙ୍କ ଇସ୍ତଫାର କାରଣ ସ୍ୱରୂପ ଜଣାଇଥିଲେ ଯେ ତାଙ୍କ ପରିବାରର ସମସ୍ତେ ଭୂଦାନ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ସକ୍ରିୟ ଭାବରେ ଯୋଗଦେଇଥିବାରୁ ସେ ଅଲଗା ରହିବାକୁ ଚାହୁଁ ନାହାନ୍ତି । ପରବର୍ତ୍ତୀ ପତ୍ରରେ ସେ ଜଣାଇଥିଲେ ଯେ ଶାସନ ଯେପରି ଭାବରେ ସେ ଚାହୁଁଛନ୍ତି ସେପରି ଚାଲିପାରୁ ନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ଶାସନ ବାହାରେ ଜନଜାଗରଣପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଦରକାର । ମାତ୍ର ସେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ପଦରୁ ଓହରି ଯିବାର ମୁଖ୍ୟ କାରଣ ଥିଲା ଶାସକ କଂଗ୍ରେସ ଦଳର ଅସହଯୋଗ ଓ ଓଡ଼ିଶା କ୍ଷମତା ରାଜନୀତିକୁ ଫେରିବାପାଇଁ ଡକ୍ଟର ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବଙ୍କ ଆଗ୍ରହ ।

ଶାସକ ଦଳର ଅସହଯୋଗ ମତିଗତି

ଭାଗଚାଷ ଆଇନ ପ୍ରଣୟନ କଲାବେଳେ ସେ ଜାଣିଥିଲେ ଯେ ଏହି ଆଇନକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାରେ ଶାସକ କଂଗ୍ରେସ ଦଳଙ୍କଠାରୁ ସହଯୋଗ ମିଳିବ ନାହିଁ । ଜାତୀୟ କଂଗ୍ରେସ ନୀତି ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିଥିଲା ଯେ ଜମିରୁ ଯାହା ଉତ୍ପାଦନ ହେବ ତାର ଏକଷଷ୍ଟାଂଶ ଜମି ମାଲିକ ପାଇବ ଏବଂ ଅବଶିଷ୍ଟାଂଶ ଭାଗଚାଷୀ ପାଇବ । ମାତ୍ର ଓଡ଼ିଶାର କଂଗ୍ରେସ ଦଳ ସେଥିରେ ରାଜି ହେଲେ ନାହିଁ । କଂଗ୍ରେସ ଦଳର ବୈଠକରେ ନିଷ୍ପତ୍ତି ହେଲା ଯେ ଜମି ମାଲିକ ଉତ୍ପାଦନର ଏକ ଚତୁର୍ଥାଂଶରୁ ଅଧିକ ପାଇବେ ନାହିଁ । ସେହି ଅନୁସାରେ ଭାଗଚାଷ ଆଇନରେ ସଂଶୋଧନ ହୋଇଥିଲା । ସେଥିରେ ମଧ୍ୟ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ନ ହୋଇ ଭାଗଚାଷ ବିଲ୍ ଆଲୋଚନାବେଳେ କଂଗ୍ରେସ ଦଳର କେତେକ ସଭ୍ୟ ମତପ୍ରକାଶ କଲେ ଯେ ଏହି ବିଲ୍ ଆଇନରେ ପରିଣତ ହୋଇ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଲେ ଏମିତି ଅବସ୍ଥା ହେବ, ଗାଁରେ ଆମେ ଯାଇ ଯାହାଙ୍କ ଦାଣ୍ଡପିଣ୍ଡାରେ ବସୁଥିଲୁ, ସେମାନେ ଆଉ ପିଣ୍ଡାରେ ବସାଇ ଦେବେ ନାହିଁ । ଏହିଭଳି ମନ୍ତବ୍ୟରେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ନବ ବାବୁ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ ଯେ ଏବେ ଆମେ ଗାଁକୁ ଗଲେ କାହା ପିଣ୍ଡାରେ ବସିବା ସେଇଥିପାଇଁ ସବୁଠୁ ବେଶି ଚିନ୍ତା । ଗାଁର ପ୍ରକୃତ ଲୋକ ହେଲା ଚାଷୀ । ତାର ତ ପିଣ୍ଡା ନାହିଁ । ଆମେ ତା ପିଣ୍ଡାକୁ ଯାଉ ନ ଥିଲୁ । କଂଗ୍ରେସ ବାଲା, କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ବା ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀ ଯେ ଗଲେ ବଡ଼ ଜମିମାଲିକ ଓ ଧନୀଙ୍କ ପିଣ୍ଡାରେ ବସନ୍ତି । ସେମାନେ ତାଙ୍କୁ ଆଗ ହାତ କରି ନିଅନ୍ତି ଓ ନିଜ କାମ ହାସଲ କରନ୍ତି ।

ଭୋଟ ପ୍ରାର୍ଥୀମାନେ ସବୁଠୁ କ୍ଷଣକୀର୍ବୀ

ଭାଗଚାଷୀ ବିଲ୍ ଆଲୋଚନାରେ ଉତ୍ତର ଦେଇ ସେ କହିଥିଲେ “ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେଶରେ ଅବସ୍ଥା ଯାହା ସେଥିରେ ଭୋଟପ୍ରାର୍ଥୀ ରାଜନୀତିଜ୍ଞମାନେ ସବୁଠୁ କ୍ଷଣକୀର୍ବୀ ।

ବଡ଼ ବଡ଼ କଥା କୁହାଯାଉଛି । ମାତ୍ର କାମ କଲାବେଳକୁ ଆରଥର ଭୋଟବେଳେ
ଯାହାଙ୍କ ପିଣ୍ଡାରେ ବସିଥିଲୁ ତାଙ୍କ କଥା ଦେଖାଇ ଦିଆଯାଉଛି । କୌଣସି ନା
କୌଣସି ନୂଆ କଥା କଲାବେଳେ କେହିମେଲେ ଯତିଗ୍ରସ୍ତ ହେବେ । ପରିବର୍ତ୍ତନ
ଆଣିବାକୁ ହେଲେ ଆଉ ଟିକିଏ ଜୀର୍ଣ୍ଣକାରୀ ହେବା ଦରକାର । ମୁଁ କିପରି କ୍ଷୁଦ୍ରକାରୀ
ଅବସ୍ଥାରୁ ଚରିଯିବି, କିପରି ମୋର ବିରାଟ ଜୀବନ ହେବ ଏବଂ ମୁଁ କିପରି
ସାହସ କରି ବଡ଼ ବଡ଼ କଥା କରିପାରିବି ତାହା ହିଁ ମୁଁ ଭାବୁଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ
ଯେଉଁମାନେ ଭାବୁଛନ୍ତି ଯେ ଆମର କିଛି କରିବାର ଅଛି, ଭଗବାନ ଯେଉଁ ଶକ୍ତି
ଦେଇଛନ୍ତି ତାର ଉପଯୋଗପାଇଁ ପଡ଼ିରହିଥିବା ବିରାଟ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ସେମାନେ ଫେରିଯିବେ ।
ଏ ଯେଉଁ ଛୋଟ ଗଡ଼ିଆ ଭିତରେ ଆମେ ଉଭେଇ ଚୁଭେଇ ହେଉଛୁ ସେଥିରୁ
ଆମେ ଚରିଯିବା ଓ ନେତୃତ୍ୱ ଦେବା । ପରିବର୍ତ୍ତନରେ ପୂରାପୂରି ଭାଗନେବା ପାଇଁ
ମୁଁ ସ୍ଥିର କରିଛି ।

ରାଜନୈତିକ କାରଣ

ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଚୌଧୁରୀ ତାଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ଭିତରେ ଯେଉଁସବୁ ପ୍ରଗତିମୂଳକ
କାର୍ଯ୍ୟ ଶାସନ କରିଆଡ଼େ କରିପାରିବେ ବୋଲି ପରିକଳ୍ପନା କରିଥିଲେ ତାହା କରିବାରେ
ସେ ନିଜ ଦଳର ମଧ୍ୟ ସହଯୋଗ ପାଇଲେ ନାହିଁ, ବରଂ ବିରୋଧର ସମ୍ମୁଖୀନ
ହଲେ । ସେଥିରେ ସେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହୁଛନ୍ତି । ତା ସାଙ୍ଗକୁ କେତେକ ରାଜନୈତିକ
କାରଣ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ପଦରୁ ଓହରି ଯିବାକୁ ତାଙ୍କୁ ବାଧ୍ୟ କରିଥିଲା । ସେତେବେଳେ
ବମ୍ବେର ରାଜ୍ୟପାଳ ଭାବରେ ଅବସ୍ଥାପିତ ଡକ୍ଟର ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ ଓଡ଼ିଶାର
କ୍ଷମତା ରାଜନୀତିକୁ ଫେରି ଆସିବାପାଇଁ ବିଶେଷ ଆଗ୍ରହୀ ହେଲେ । ତେଣୁ ନବ
ବୀରୁ କିପରି ଶୀଘ୍ର ବିଦାୟ ନେଇ ଚାଲିଯିବେ ସେଥିପାଇଁ ପ୍ରତିକୂଳ ଅବସ୍ଥା ସୃଷ୍ଟି
କରିବାପାଇଁ ଡକ୍ଟର ମହତାବ କେତେକ କଂଗ୍ରେସ ସଭ୍ୟଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥିଲେ
ବୋଲି ସେତେବେଳର ସ୍ୱରାଷ୍ଟ୍ର ବିଭାଗ ଉପମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ନୀଳମଣି ରାଉତରାୟ ତାଙ୍କ
ଆତ୍ମଜୀବନୀରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି । ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଚୌଧୁରୀ ଏ କଥା ଜାଣିପାରି
ଓହରି ଯିବାର ନିଷ୍ପତ୍ତିକୁ ତୁରାନ୍ୱିତ କଲେ । ଓଡ଼ିଶାର ରାଜନୀତି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଡକ୍ଟର
ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ ଓ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ଏକ ସମୟରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମର
ପ୍ରଥମ ପର୍ଯ୍ୟାୟରୁ ସାଥୀ ହୋଇ ଘନିଷ୍ଠ ସମ୍ପର୍କ ଭିତରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଆସିଥିଲେ ।
ଉଭୟଙ୍କ ଭିତରେ ଆତ୍ମୀୟ ସମ୍ପର୍କ ରହିଥିଲା । ଡକ୍ଟର ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବଙ୍କ ସ୍ୱଭାବ
ଓ ମତିଗତି ବିଷୟରେ ତାଙ୍କର ସବୁ ଧାରଣା ଥିଲା । ଥରେ ଯାହା ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିବେ
ସେ ତାହା ଯେ କୌଣସି ଉପାୟରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବେ । ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ
ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଭାବରେ ରହିବାକୁ ଚାହଁଥିଲେ ତାଙ୍କୁ ଦଳ ଭିତରେ ତଥା ବାହାରେ

ସମର୍ଥନ ମିଳିଥାନ୍ତା, ମାତ୍ର ତଃ. ମହତାବଙ୍କ ସହିତ ସଂଘର୍ଷରତ ହୋଇ କାମ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥାନ୍ତା। ତାହା ସେ ଚାହିଁଲେ ନାହିଁ। ଡକ୍ଟର ମହତାବଙ୍କୁ ବାଟ ଛାଡ଼ି ଦେଇ ସେ ଚାଲିଯିବାକୁ ଚାହିଁଲେ। ତାଙ୍କର ବହୁ ବିଶ୍ୱସ୍ତ ସମର୍ଥକଙ୍କ ମତକୁ ଏଡ଼େଇ ସେ ଇଚ୍ଛୁପା ଦେଇ ଚାଲିଯାଇଥିଲେ।

ଜନନାୟକ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ଭଳି ଜଣେ ନିର୍ଭୀକ, ନିଷ୍ଠାପର, ନିଃସ୍ୱାର୍ଥପର ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ବ୍ୟକ୍ତି ଦେଶର ରାଜନୀତିରେ ବିରଳ। ବିଶ୍ୱକବି ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ଓ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ନୀତି ଅନୁସରଣ କରି ସେ ଶୁଚି ବ୍ୟବସ୍ଥା ଛାଡ଼ି ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସି ଧୂଳିଧୂସର ହୋଇ କାମ କରୁଥିବା ଚାଷୀ ଓ ମୂଲିଆଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇଥିଲେ। ସେମାନଙ୍କ ସେବାକରିବା ଥିଲା ତାଙ୍କ ଜୀବନର ବ୍ରତ। ତାଙ୍କପାଇଁ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଆସନ ବଡ଼ ନ ଥିଲା। ବଡ଼ ଥିଲା ଦୀନ ଦରିଦ୍ର, ଅବହେଳିତ ଓ ଦଳିତଙ୍କ ସେବା। ଯେଉଁଠି ଥିଲେ ସେ ସେହିମାନଙ୍କର ସେବାକରିବାପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବେ। ତାଙ୍କର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ପଦରୁ ଓହରି ଯିବା ନିଷ୍ପତ୍ତିକୁ ଭୂଦାନ ଆନ୍ଦୋଳନର ନେତା ସ୍ୱନାମଧନ୍ୟ ଗାନ୍ଧିବାଦୀ ବିନୋବା ଭାବେ ରାଜପୁତ୍ର ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କ ସିଂହାସନ ତ୍ୟାଗ ସହିତ ତୁଳନା କରିଥିଲେ। ରାଜନୈତିକ ନେତାମାନେ କ୍ଷମତାପାଇଁ ବ୍ୟାକୁଳ ହେଉଥିଲାବେଳେ ଜଣେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଭଳି ଉଚ୍ଚ ରାଜନୈତିକ ବ୍ୟକ୍ତି କ୍ଷମତାରୁ ଅକାତରରେ ଓହରିଯିବା ଏକ ଗୌରବମୟ ତ୍ୟାଗର ଐତିହାସିକ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ। ଏପରି ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦେଶରେ ବିରଳ। ଜଣେ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀ ଥିଲାବେଳେ ସେ ଯେପରି ସରଳ ଓ ନିରାତ୍ମକ ଜୀବନ ଯାପନ କରୁଥିଲେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହେଲାବେଳେ ତାଙ୍କ ଚଳଣି ଓ ଜୀବନ ଯାପନ ପ୍ରଣାଳିରେ କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟି ନ ଥିଲା। ତେଣୁ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ପଦରୁ ଓହରି ଗଲାପରେ ସାଧାରଣ କର୍ମୀମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମିଶି ଚଳିବାରେ ସେ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରିଥିଲେ। ପୁଣି ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ ପରି ନିଜର ଜିନିଷ ପତ୍ର ଧରି ଧାଡ଼ିରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ଟିକେଟ୍ କାଟି ରେଳଗାଡ଼ି ବା ବସରେ ଯିବା ଆସିବା କଲେ। ଦେଖାଇ ହେବା ପାଇଁ ନୁହେଁ, ସେହି ଶ୍ରେଣୀର ଜୀବନକୁ ସେ ଆଦରି ନେଇଥିଲେ।

ବିନୋବାଙ୍କ ସହିତ ଓଡ଼ିଶା ଭ୍ରମଣ

ଜନନାୟକ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲାବେଳେ ୧୯୫୫ ମସିହାରେ ବିନୋବା ଭୂଦାନ ଆନ୍ଦୋଳନ ବାର୍ତ୍ତା ପ୍ରସାର କରିବାପାଇଁ ଓଡ଼ିଶା ଆସିଥିଲେ। ଓଡ଼ିଶାରେ ଆସି ଲକ୍ଷ୍ମଣନାଥଠାରେ ପହଞ୍ଚିବାବେଳେ ସେ ବିନୋବାଙ୍କୁ ସ୍ୱାଗତ କରି ପାନ୍ଥୋଟି ଆଣିବାକୁ ଯାଇଥିଲେ ଓ ତାଙ୍କ ସହିତ ଅନେକ ଦିନ ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନ ଗସ୍ତ କରିଥିଲେ।

ଓଡ଼ିଶାରେ ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ପଦଯାତ୍ରାରେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ।

ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ଦୈନିକ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ସମୀକ୍ଷା ପଠନରେ ।

ସର୍ବସେବା ସଂଘର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ

କ୍ଷମତା ରାଜନୀତିରେ ଲୋକଶକ୍ତି ଜାଗ୍ରତ କରିହେବ ନାହିଁ। ଜନନାୟକ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ କ୍ଷମତା ରାଜନୀତିରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ସର୍ବୋଦୟ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ତାଙ୍କ ପରିବାରର ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ସକ୍ରିୟ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ କଲେ। ୧୯୫୭ ମସିହାଠାରୁ ୧୯୬୦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ସର୍ବସେବା ସଂଘର ଅଧ୍ୟକ୍ଷପଦ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ। ଏହି ସମୟରେ ସେ ଦେଶର ଅନେକ ସ୍ଥାନ ଭ୍ରମଣ କରି ସର୍ବୋଦୟ ଅନୁଷ୍ଠାନର ନୀତି ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେଇଥିଲେ। ଏହି ସମୟରେ ସେ ଜନଜାଗରଣର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଲୋକଙ୍କୁ ବୁଝାଇଥିଲେ। ସେ କହିଥିଲେ -- “ଭାରତରେ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ପ୍ରେରଣାରେ ଲୋକଶକ୍ତି ଜାଗ୍ରତ ହୋଇଥିଲା ଓ ସେହି ଶକ୍ତିବଳରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ଆସିଲା। କିନ୍ତୁ ସ୍ୱରାଜ୍ୟ ପରେ ସେହି ଶକ୍ତି ପୁଣି ଶୋଇ ପଡ଼ିଛି। କ୍ଷମତା ରାଜନୀତିରେ ରହି ଲୋକଶକ୍ତି ଜାଗ୍ରତ କରିହେବ ନାହିଁ। ଲୋକଶକ୍ତି ମୋଟେ ନାହିଁ ବୋଲି କହି ହେବ ନାହିଁ। ନିକଟରେ କଳାହାଣ୍ଡି ଜିଲ୍ଲାର ଜଣେ ଉଚ୍ଚପଦସ୍ଥ ଅଫିସରଙ୍କ ଚୋରି କାରବାର ଧରିବାପାଇଁ ଲୋକେ ଯେପରି ଲାଗିପଡ଼ିଲେ ଓ ତାଙ୍କୁ ଧରା ପକାଇ ଛାଡ଼ିଲେ ତାହା ଦେଖି ମୋ ଛାତି କୁଣ୍ଢେମୋଟ ହୋଇଗଲା। ଜନତାର ଏହି ଶକ୍ତିକୁ ଜାଗ୍ରତ କରିବା ହିଁ ପ୍ରକୃତ ରାଜନୀତି। ଯେ ଜନତାର ଏହି ସୁସ୍ଥ ଶକ୍ତିକୁ ଜାଗ୍ରତ କରିପାରିବ ତାକୁ ହିଁ କ୍ଷମତାରେ ଥିବା ଲୋକେ ଡରିବେ। ରୁଷିଆରେ ଏହି ଶକ୍ତିକୁ ଡରି ନୋବେଲ ପୁରସ୍କାର ବିଜେତା ରୁଷ ଲେଖକ ପାସ୍ତରନାକଙ୍କୁ ଫେରାଇ ଆଣିହେଲା। ଜନତାଠାରେ ଏ ଶକ୍ତି ଥିଲେ ଯାଇ ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର ଡିସି ରହିବ। ଜନତାଙ୍କୁ ତଳଆଡୁ ଛିଡ଼ା କରାଇବାକୁ ହେବ। ଆମେ ନୂଆ ଦୁନିଆ ଗଢ଼ିବୁ। ଶୋଷଣ ଓ ଅନ୍ୟାୟ ଲୋପ କରିବୁ। ଏହି ଟାଣପଣ ଲୋକଙ୍କ ଭିତରେ ଆଣିବାକୁ ହେବ।”

ସର୍ବୋଦୟର ଅର୍ଥନୈତିକ ପରିକଳ୍ପନାକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି ସେ ମତ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ - ଗଣତନ୍ତ୍ରକୁ ବଞ୍ଚାଇବାକୁ ହେଲେ ଲୋକଶକ୍ତି ଜାଗ୍ରତ କରିବାକୁ ହେବ, ଲୋକଙ୍କ ପ୍ରତି ଯେଉଁ ଅନ୍ୟାୟ ଓ ଶୋଷଣ ଚାଲିଛି, ଅସାମ୍ୟ ଓ ଅଶାନ୍ତି ରହିଛି ତାହା ଲୋପ କରିବାକୁ ହେବ।

ସେ କହିଥିଲେ ଯେ ଗ୍ରାମକୁ ଗ୍ରାମଦାନ ଦ୍ୱାରା ଏକ କରିବାକୁ ହେବ। କିଣିଖିଆ ଓ ବିକିଣିଆ ଭେଦଭାବ ଯୋଗୁଁ ଚାଷୀ ତା ଫସଲର ଉଚିତ ମୂଲ୍ୟ ପାଉ ନାହିଁ। କାରଖାନାର ମୂଲିଆ ସଂଗଠିତ ହୋଇଥିବାରୁ ସେମାନେ ଅଧିକ ଲାଭବାନ ହେଉଛନ୍ତି। ମାତ୍ର ଚାଷୀଙ୍କ ଭିତରେ ଜାତିଆଣଭାବ, ଧର୍ମଭାବ, ଭାଷାଭେଦ ଆଦି ରହିଛି। ସେମାନେ ସଂଗଠିତ ହୋଇପାରୁ ନାହାନ୍ତି। ସରକାର ଯେଉଁ ସାହାଯ୍ୟ ଦେଉଛନ୍ତି ତାହା ଭୂମିହୀନ ଚାଷୀଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚୁ ନାହିଁ। ତେଲିଆ ମୁଣ୍ଡରେ

ତେଲ ଢଳା ହଉଛି । ସାହାଯ୍ୟ ସବୁ ବଡ଼ଚାଷୀଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚୁଛି । ସେମାନେ କୃଷି ଉତ୍ପାଦନ ବଢ଼େଇବାପାଇଁ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରୁ ନାହାନ୍ତି । ଦେଶରେ ଖାଦ୍ୟ ଉତ୍ପାଦନ ଓ କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପ ଜରିଆରେ ଉତ୍ପାଦନ ନ ବଢ଼ିଲେ ପଞ୍ଚବାର୍ଷିକ ଯୋଜନା ସଫଳ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ ।

“ଜୟ ଜଗତ” ପରିକଳ୍ପନାର ରୂପରେଖ

ସର୍ବୋଦୟ ଆନ୍ଦୋଳନର “ଜୟ ଜଗତ” ଧ୍ବନିର ସାରମର୍ମ ବୁଝାଇ ସେ ସେତେବେଳେ କହିଥିଲେ ଯେ ଆଜି ଏ ଦୁନିଆରେ ଦେଶ, ଜାତି, ଧର୍ମ ଆଦି ବାଡ଼ ପକାଇ କୌଣସି ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ଆମ ଦେଶରେ ଯେଉଁ ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧ ହୋଇଥିଲା ତାହା ବିଫଳ ହୋଇଥିଲା । ଭ୍ରାତୃ ବିବାଦର ବିଫଳତା ହିଁ ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧର ସବୁଠୁ ବଡ଼ ଶିକ୍ଷା । ଅସ୍ତବଳରେ କୌଣସି ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହେଲାଣି । ଆଗେ ଦେଶ ଦେଶ ଭିତରେ ଯୁଦ୍ଧକୁ ଧର୍ମ ଯୁଦ୍ଧ ବୋଲି କୁହାଯାଉଥିଲା । ଯୁଦ୍ଧ କରିବାଟା ସ୍ୱଧର୍ମ ବୋଲି ବିବେଚିତ ହେଉଥିଲା । ଏବେ ସେ ଯୁଗ ଚାଲିଯାଇଛି । ପରମାଣୁ ବୋମାର ଅଧିକାରୀ ହେବା ଫଳରେ ପୃଥିବୀରୁ ଯୁଦ୍ଧର ଆଶଙ୍କା ଦୂର ହୋଇଛି । ଏବେ ଯେ ଯୁଦ୍ଧ କରିବ ସେ ମରିବ, ତେଣୁ କାଗଜପତ୍ରରେ ନ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଯୁଦ୍ଧ କାର୍ଯ୍ୟତଃ ବେଆଇନ ହୋଇଗଲାଣି । ଏ ପରିବର୍ତ୍ତନ କାହାରି ଯୋଗୁ ବା କୌଣସି ଘଟଣାଯୋଗୁ ହୋଇଛି ତା ନୁହେଁ । ମାନବ ଇତିହାସର ଏ ବିକାଶ ହୋଇ ଚାଲିଛି । ମଣିଷ କ୍ରମେ ଅଧିକ ସଭ୍ୟ ଓ ଅହିଂସ ହେଉଛି । ମଣିଷ ଅନ୍ତରର ବିଶ୍ୱାସ ଓ ବିବେକ ଜବାବ ଦେବ ଯେ ମଣିଷକୁ ଯେଉଁ ଚିନ୍ତା, ଭାବନା ଓ ଉଦ୍‌ଭାବନ ଶକ୍ତି ମିଳିଛି ତାହା ସର୍ବନାଶ କରିବାପାଇଁ ନୁହେଁ, ବିକାଶ ପାଇଁ ବିନିଯୋଗ କରିବାକୁ ମିଳିଛି । ମନୁଷ୍ୟ ଏ ଗ୍ରହରେ ଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାର ବିକାଶ ହେଉଥିବ । ମିଳିତ ରାଷ୍ଟ୍ରସଂଘର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସେହିଦିନ ସାଧିତ ହେବ ଯେଉଁଦିନ ଏକ ବିଶ୍ୱ ସରକାର ସ୍ଥାପିତ ହେବ ଓ ତାରି ଜରିଆରେ ଜଗତର ଶ୍ରେଷ୍ଠଜ୍ଞାନ ସାରା ପୃଥିବୀର ଦୁଃଖୀ ଓ ଦରିଦ୍ରଙ୍କ ସେବାରେ ଲାଗିବ ।

“ଜୟ ଜଗତ” ପରିକଳ୍ପନା କିପରି ବାସ୍ତବରୂପ ନେବାକୁ ଯାଉଛି ତାହା ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି ସେ ସୁନାମଧନ୍ୟ ସ୍ୱାଧୀନଚେତା ରୁଷ ଲେଖକ ଓ ନୋବେଲ ପୁରସ୍କାରପ୍ରାପ୍ତ ପାଷ୍ଟରନାକ୍ ଜିଭାଗୋଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ ପୁସ୍ତକର ସାରମର୍ମ ଉଲ୍ଲେଖ କରି କହିଥିଲେ ଯେ ଏବେ ସାରା ଦୁନିଆରେ ଗୋଟାଏ ବିପ୍ଳବ ଘଟିବାକୁ ଯାଉଛି ଏବଂ ତାହା କୌଣସି ସ୍ୱର ଶବ୍ଦ ନ କରି ନୀରବରେ ମଣିଷର ହୃଦୟ ଭିତରେ ଘଟିଯାଉଛି । ଏ ଧରଣର କଥା ଧର୍ମଗୁରୁମାନେ କହିଛନ୍ତି । ସେମାନେ କହିଛନ୍ତି ଯେ ମନୁଷ୍ୟର

ଆମ୍ଭ ଜାତି, ଧର୍ମ, ଦେଶ, କାଳ ସବୁ ବନ୍ଧନକୁ ଏଡ଼ାଇଦେଇ ଗଭୀର ସତ୍ୟକୁ ଉପଲବ୍ଧି କରିବା । ସେମାନେ କହିଥିଲେ “ଶୃଣୁ ବିଶ୍ୱେ ଅମୃତସ୍ୟ ପୁତ୍ରାଃ ।” ରୁଷର ଏହି ପ୍ରଖ୍ୟାତ ସାହିତ୍ୟିକ ମନୁଷ୍ୟର ଅନ୍ତରର ବିପ୍ଳବ କଥା କହିବାଟା, ସେହି ପୁରୁଣା କଥାପରି ଜଣା ପଡ଼ୁଛି । ପାଷ୍ଟରନାକଙ୍କ ଏହି ପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶ ପାଇବାର ଚାରି ମାସ ପରେ ଆନ୍ତର୍ଜାତୀୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବିପ୍ଳବକର ଘଟଣାମାନ ଘଟିଲା । ପୃଥିବୀର ଦୁଇ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ରାଷ୍ଟ୍ର ଆମେରିକା ଓ ରୁଷ ଭିତରେ ପୃଥିବୀରେ ପରମାଣୁ ଅସ୍ତ୍ର ନିୟନ୍ତ୍ରଣପାଇଁ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଲା । ରୁଷ ଦେଶର ସେତେବେଳର ସର୍ବଶକ୍ତିମାନ ନିକିତା କୃସ୍ଚେଭ ମିଳିତ ରାଷ୍ଟ୍ରସଂଘ ଅଧିବେଶନରେ ଘୋଷଣା କଲେ ଯେ ଚାରି ବର୍ଷ ଭିତରେ ନିରସ୍ତ୍ରୀକରଣ ପ୍ରସ୍ତାବ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରାଯାଉ । ଦେଶ ଦେଶ ଭିତରେ ବିବାଦ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଯୁଦ୍ଧ ନ ହେଉ । ଯୁଦ୍ଧ ବେଆଇନ ହେଉ । ତାଙ୍କର ଏହି ବିପ୍ଳବକର ଘୋଷଣାକୁ ପ୍ରଚାରମୂଳକ ଆଖ୍ୟା ଦେଇ ଉଡ଼ାଇ ଦିଆଯିବ ବୋଲି ମନେ ହେଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ତାହା ହେଲା ନାହିଁ । ଆମେରିକା ଓ ରୁଷ ଉଭୟ ଦେଶ ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଲେ । ତା’ପରେ ଆମେରିକା ଯୁକ୍ତରାଷ୍ଟ୍ର ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଆଇଜେନ୍ ହାୱାର୍ଡକୁ ଯେଉଁ ସମାଲୋଚନା ହେଲା ତାର ଉତ୍ତର ଦେଇ ସେ କହିଲେ “ଆଜି ମୋ ଆଗରେ ମୋ ନିଜର, ମୋ ଦଳର ଭବିଷ୍ୟତ ନାହିଁ । ମୋ ଆଗରେ ନଗ୍ନତାବରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଶ୍ନ ଛିଡ଼ା ହୋଇଛି । ମାନବ ଜାତି ରହିବ ନା ଧ୍ୱଂସ ପାଇବ ? ତେଣୁ ମୋ ନିଜ ଦଳର ବା ଦେଶର କଣ ହେବ ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ବିଚଳିତ ନୁହେଁ ।” ଏଥିରେ “ଜୟ ଜଗତ”ର ପରିକଳ୍ପନା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ରୂପରେଖ ନେବାକୁ ଯାଉଛି ବୋଲି ସେ ମତପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ ।

ବିନୋବାଙ୍କ ସହିତ କାଶ୍ମୀର ଓ ହିମାଳୟ ଭ୍ରମଣ

ଜନନାୟକ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ସର୍ବସେବା ସଂଘର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଦାୟିତ୍ୱରେ ଥିଲାବେଳେ ୧୯୫୭ ମସିହାରେ ପୂଜ୍ୟ ବିନୋବାଙ୍କ ପରମର୍ଶ କ୍ରମେ ତାଙ୍କ ସହିତ କାଶ୍ମୀର ଓ ହିମାଳୟର ପାଦଦେଶ ଅଞ୍ଚଳରେ ପଦଯାତ୍ରା କରିଥିଲେ । ସେହି ସମୟରେ ବିଶିଷ୍ଟ ସମାଜସେବୀ ଶ୍ରୀମତୀ ମୃଦୁଳା ସରାଭାଇ ଭାରତରେ ବିଶିଷ୍ଟ ସ୍ୱଦେଶପ୍ରେମୀ ନେତା ଶେଖ ଅବଦୁଲ୍ଲାଙ୍କ ମୁକ୍ତିପାଇଁ ଆନ୍ଦୋଳନ ଚଳେଇ ଆଆନ୍ତି । ତାଙ୍କ ମତରେ ଭାରତ ସରକାର ଶେଖ ଅବଦୁଲ୍ଲାଙ୍କୁ ମୁକ୍ତ କରିଦେଇ କାଶ୍ମୀର ସମସ୍ୟା ସମାଧାନପାଇଁ ତାଙ୍କ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରନ୍ତୁ । ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଶ୍ରୀ ଚୌଧୁରୀ ତାଙ୍କ ସହିତ ଏକମତ ହୋଇଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନ ଚଳେଇବାପାଇଁ ଶ୍ରୀମତୀ ସରାଭାଇଙ୍କର ଜଣେ ସହଯୋଗୀ ଅନୁଗୁଳ ବାଜିରାଉଡ଼ ଛାତ୍ରାବାସଘାଟେ ମାସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହି ତାଙ୍କ ସହିତ ପରାମର୍ଶ କରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ ।

ଗାନ୍ଧୀବିଦ୍ୟା ଅନୁଷ୍ଠାନର ଦାୟିତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ

୧୯୬୦ ମସିହାରେ ଲୋକନାୟକ ଜୟପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଚିନ୍ତାଧାରା ଓ ଆଦର୍ଶପ୍ରତି ଯୁବକମାନଙ୍କୁ ଆକୃଷ୍ଟ କରିବାପାଇଁ କାଶୀଠାରେ ଗାନ୍ଧୀବିଦ୍ୟା ସଂସ୍ଥାନାମରେ ଏକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ । ସେ ତାଙ୍କର ପୁରାତନ ବନ୍ଧୁ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀଙ୍କୁ ଏହି ସଂସ୍ଥାର ପରିଚାଳନା ଦାୟିତ୍ୱ ଅର୍ପଣ କଲେ । ସେଠାରେ ସେ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ସମସ୍ତ ଲେଖା ସଂଗ୍ରହ କରି ଏବଂ ଭାରତ ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା Collected Works of Mahatma Gandhi ନାମରେ ପ୍ରକାଶିତ ଗ୍ରନ୍ଥ ଗୁଡ଼ିକୁ ଅଧ୍ୟୟନ କରି ତିନୋଟି ପାଞ୍ଜଲରେ ସେଥିରୁ ନୋଟକରି ରଖିଥିଲେ । ସେଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରକାଶ କରିବାପାଇଁ ତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ଥିଲା ବୋଲି ସେ ୧୯୬୪ ମସିହାରେ ବାରିପଦା ଜେଲରେ ଥିଲାବେଳେ ତାଙ୍କର ଜଣେ ଆତ୍ମୀୟଙ୍କ ନିକଟକୁ ପତ୍ର ଲେଖିଥିଲେ ।

ଅଶାନ୍ତିବେଳେ ଶାନ୍ତି ପ୍ରତିଷ୍ଠାପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟ

୧୯୬୪ ମସିହାରେ ରାଉରକେଲାଠାରେ ଯେଉଁ ସାଂପ୍ରଦାୟିକ ସଂଘର୍ଷ ଓ ହାଣକାଟ ହେଲା ସେଥିରେ ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟଥିତ ହୋଇ ଦଳେ କର୍ମୀଙ୍କ ସହ ସେଠାକୁ ଯାଇ ଦୁର୍ବୃତ୍ତମାନଙ୍କର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଥିଲେ ଓ ସେଠାରେ ଶେଷପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହି ଶାନ୍ତି ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଥିଲେ । ସେଠାରେ ଆଜି ମଧ୍ୟ ଲୋକେ ତାଙ୍କୁ ମନେ ରଖୁଛନ୍ତି । ସେହି ବର୍ଷ ଆସାମରେ ଆସାମୀ ଓ ବଙ୍ଗାଳିଙ୍କ ଭିତରେ ଜାତିଗତ ବିଦ୍ରୋହ ଭୀଷଣ ଆକାର ଧାରଣ କଲା । ଶାନ୍ତି ମିଶନ ପକ୍ଷରୁ ନବ ବାବୁଙ୍କ ସେଠାକୁ ପଠାଯାଇଥିଲା । ସେ ସେଠାରେ ରହି ଉଭୟ ଭାଷାଭାଷୀଙ୍କ ଭିତରେ ଭ୍ରାତୃତ୍ୱ ଓ ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ ଫେରାଇ ଆଣିବା ଦିଗରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ ।

୧୯୬୫ ମସିହାରେ ବିନୋବାଜୀ ନାଗାମାନଙ୍କୁ ବୁଝାଇ ସେଠାରେ ଶାନ୍ତି ପ୍ରତିଷ୍ଠା ନିମନ୍ତେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାପାଇଁ ନବ ବାବୁଙ୍କୁ ପଠାଇଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ନାଗାମାନଙ୍କୁ ହିଂସ୍ରଜାତୀୟ ଲୋକ ବୋଲି ମନେ କରାଯାଉଥିଲା । ନାଗାମାନେ ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀ ତଥା ଅନ୍ୟ ଲୋକଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରୁଥିଲେ । ତେଣୁ ନାଗାମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଭୟରେ କେହି ଯାଉ ନ ଥିଲେ । ନବ ବାବୁ ସେତେବେଳେ ନିର୍ଭୟରେ ନାଗାମାନଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଇ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପ୍ରତି କାହିଁକି ସନ୍ଦେହ ରହିଛି ତାହା ସେ ନାଗାମାନଙ୍କ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରି ବୁଝିବାପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ ।

କଂଗ୍ରେସ ଶାସନ ବିରୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରଚାର

୧୯୬୪ ମସିହା ବେଳକୁ ଯେତେବେଳେ ନବ ବାବୁ ବିନୋବାଜୀଙ୍କ ପରାମର୍ଶ କ୍ରମେ ଯାଇ ନାଗାଲାଣ୍ଡରେ କୋହିମା ଶାନ୍ତି କେନ୍ଦ୍ରରେ ଥିଲେ, ସେତିକିବେଳେ ଏପ୍ରିଲ ୧୪ ତାରିଖରେ ସେଠାରୁ ସେ ଓଡ଼ିଶାର ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ ଶିକ୍ଷକ ତାଙ୍କର ପୁତ୍ରତୁଲ୍ୟ ଶ୍ରୀ କରୁଣାକର ପରିଡ଼ାଙ୍କୁ ଖଣ୍ଡିଏ ପତ୍ର ଲେଖିଥିଲେ । ସେଥିରେ ସେ ସେତେବେଳର କଂଗ୍ରେସ ଶାସନ ଉପରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ଷୁବ୍ଧ ଓ ବିରକ୍ତି ପ୍ରକାଶ କରିଥିବାର ସୂଚନା ମିଳିଥିଲା । ସେ ଲେଖିଥିଲେ “ସାରା ଜୀବନ କେତେ କଣ କଟନାରେ ମାତିଥିଲି । ଦେଶରେ ମସ୍ତବତ୍ ବିପ୍ଳବ ଆଣିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଛି ବୋଲି ଭାବୁଥିଲି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେଖୁଛି ଆଉ ଯେଉଁଠି ଯାହା ହେଉ ଆମ ଦେଶରେ ସେପରି ବିପ୍ଳବ ସୁଦୂର ପରାହତ ପରି ମନେ ହେଉଛି । ଯେଉଁ ଡାଳରେ ବସୁଛି ତାହା ଭାଙ୍ଗି ପଡୁଛି । କ୍ରୋଧରେ ମୋ ମନ ପୋଡ଼ି ପାଉଁଶ ହେବାକୁ ବସିଲାଣି ।” ସ୍ଵାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମର ସମସ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ସକ୍ରିୟ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରି ଏବଂ ସ୍ଵାଧୀନତା ପରେ ଦେଶର ଦରିଦ୍ର, ଶୋଷିତ ଓ ଅବହେଳିତଙ୍କପାଇଁ ଶାସନ ଭିତରେ ଓ ବାହାରେ ନିରବଚ୍ଛିନ୍ନ ଭାବରେ ଚାଲିଶ ବର୍ଷ ସଂଗ୍ରାମ କରିବାପରେ ଦେଶର ଭାଜନୈତିକ ଅବସ୍ଥାର ଅଧୋଗତିରେ କ୍ରୋଧାନ୍ବିତ ହେବା ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସ୍ଵାଭାବିକ । ଏହାର ଦୁଇ ବର୍ଷ ପରେ ୧୯୬୭ ମସିହାରେ ଯେଉଁ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନ ହେଲା ସେଥିରେ ସେ କଂଗ୍ରେସ ଶାସନ ବିରୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରଚାର କରିଥିଲେ । ସେ ପ୍ରକାଶ୍ୟ ଭାବରେ ଘୋଷଣା କରିଥିଲେ ଯେ କୌଣସି ଦଳ ସପକ୍ଷରେ ନୁହେଁ, କଂଗ୍ରେସ ବିରୁଦ୍ଧରେ ହିଁ ସେ ପ୍ରଚାର କରିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି । ତେଣୁ ଯେ କୌଣସି ଦଳ ତାଙ୍କୁ ଡାକିଲେ ସେ ଯାଇ ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ପ୍ରଚାର କରିବେ । ସେତେବେଳେ ସେ ବିଶିଷ୍ଟ ସମାଜବାଦୀ ନେତା ରାମମନୋହର କୋହିଆଙ୍କ “କଂଗ୍ରେସ ହଟାଅ” ଅଭିଯାନରେ ସକ୍ରିୟ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ସମଗ୍ର ଭାରତରେ ପଣ୍ଡିତ ନେହେରୁଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁପରେ କଂଗ୍ରେସ ଶାସନ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଜନମତ ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇଥିବା ଏହି ନିର୍ବାଚନ ପଳାଫଳରୁ ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଥିଲା । ଏହି ନିର୍ବାଚନରେ କଂଗ୍ରେସ ଦଳ ଶାସିତ ସାତଟି ରାଜ୍ୟରେ କଂଗ୍ରେସ ସଂଖ୍ୟାନ୍ୟୁନ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତନରେ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ସନ୍ତୋଷ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ ।

ଚମ୍ପତିମୁଣ୍ଡା ମୌଳିକ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଶିକ୍ଷକ

ଶ୍ରୀମତୀ ମାଳତୀ ଦେବୀ ଓ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ଉଦ୍ୟମରେ ଅନୁଗୁଳ ନିକଟସ୍ଥ ଚମ୍ପତିମୁଣ୍ଡା ଗ୍ରାମରେ ଯେଉଁ ମୌଳିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା ତାକୁ ଏକ ଆଦର୍ଶ ଉତ୍ତର ମୌଳିକ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପରିଣତ କରିବାପାଇଁ ନବ ବାବୁ ଚାହିଁଥିଲେ । ସେଠାରେ ମୌଳିକ ବିଜ୍ଞାନ ଶିକ୍ଷା ଦେବାପାଇଁ ସେ ଅନେକ

ଯନ୍ତ୍ରପାତି ଓ ସରଞ୍ଜାମ ଆଣି ରଖୁଥିଲେ । ୧୯୭୨ ମସିହାବେଳକୁ ସେଠାରେ ଓଡ଼ିଶା ସରକାର ସରକାରୀ ଅନୁଦାନ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ଚଳୁଥିବା ଆଦିବାସୀ ଓ ହରିଜନ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଅନୁଦାନ ବନ୍ଦ କରିଦେବାରୁ ନବ ବାବୁ ସେହି ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଶିକ୍ଷକତା କରିଥିଲେ । ରୁଷର ମନାଷୀ ଚଳଷ୍ଟୟଙ୍କ ବିଚାର ଅନୁସରଣରେ ସେ ନିଜେ ଶାରୀରିକ ପରିଶ୍ରମ କରି ଅର୍ଥ ଉପାର୍ଜନ କରି ଚଳିଥିଲେ ତଥା ପିଲାମାନଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ କୌଣସି ମତେ ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନକୁ ଚଳେଇ ରଖୁଥିଲେ । ସେ ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟର ହତା ଭିତରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଗାଈ ପାଳନ କରି ସେ ଗାଈ ଦୁଧକୁ ପିଲାଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ତିନି କିଲୋମିଟର ଦୂରକୁ ନେଇ ବିକ୍ରିକରି ସେଥିରେ ଅନ୍ତେବାସୀମାନଙ୍କୁ ଚଳାଉଥିଲେ । ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟଟିକୁ ବଞ୍ଚେଇ ରଖିବାପାଇଁ ସେ ସବୁମନ୍ତେ ଉଦ୍ୟମ କରିଥିଲେ ।

ନକ୍ସଲପନ୍ଥୀଙ୍କ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ସମ୍ମାନ

ଗଡ଼ଜାତ ପ୍ରଜା ଆନ୍ଦୋଳନବେଳେ ରଣପୁରଠାରେ ପଲିଟିକାଲ ଏଜେଣ୍ଟ ବେଜେଲଗେଟ୍ ହତ୍ୟା ଅଭିଯୋଗରେ ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳର ନେତା ରଘୁନାଥ ମହାନ୍ତି ଓ ଦିବାକର ପରିଡ଼ାଙ୍କୁ ଯେତେବେଳେ ଫାଶୀ ଦଣ୍ଡ ଆଦେଶ ହେଲା ସେତେବେଳେ ବିପ୍ଳବୀ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ତାଙ୍କ ମତ ପ୍ରକାଶ କରି କହିଥିଲେ ଯେ ସେ ହିଂସାମୁକ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସମର୍ଥନ କରୁ ନାହାନ୍ତି, ମାତ୍ର କେଉଁ ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ି ସେମାନେ ଏହା କରିଥିଲେ ତାହା ବିଚାର କରାଗଲା ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ସେ ଗଭୀର ଦୁଃଖ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ନକ୍ସଲପନ୍ଥୀଙ୍କ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ସେହିଭଳି ମତିଗତି ଥିଲା । ଯେଉଁ ଧନୀ, ଜମିଦାର ଓ ମହାଜନମାନେ ଦରିଦ୍ର ଲୋକଙ୍କୁ ଶୋଷଣ କରି ତଳିତଳାନ୍ତ କରିଦେଉଛନ୍ତି ନକ୍ସଲପନ୍ଥୀମାନେ ସେହିଭଳି ଦରିଦ୍ର ଓ ଅସହାୟ ଲୋକଙ୍କୁ ଧନୀ ଓ ମହାଜନଙ୍କ ଶୋଷଣ ଓ ଅତ୍ୟାଚାର ବିରୁଦ୍ଧରେ ସଂଗଠିତ କରୁଛନ୍ତି । ସମୟ ସମୟରେ ଏହିଭଳି ଶୋଷଣ ଓ ଅତ୍ୟାଚାର ଯେତେବେଳେ ଅତି ନିର୍ମମ ହୋଇଯାଏ, ସେତେବେଳେ ନକ୍ସଲପନ୍ଥୀମାନେ ତାହା ସହି ନ ପାରି ହିଂସାଚରଣ କରିଥାନ୍ତି । ହିଂସା ତାଙ୍କର ଲକ୍ଷ୍ୟ ନୁହେଁ, ତାଙ୍କର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଦରିଦ୍ର ଓ ଅସହାୟ ଲୋକଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରିବା । ଏହା କରିବାକୁ ଯାଇ ସେମାନେ ଅକାତରରେ ଜୀବନ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିଦେଇଥାନ୍ତି । ତେଣୁ ସେମାନେ ଆମଠାରୁ ଅଧିକ ଦେଶପ୍ରେମୀ ଏବଂ ସେଇଥିପାଇଁ ବିପ୍ଳବୀ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀଙ୍କର ନକ୍ସଲପନ୍ଥୀଙ୍କପ୍ରତି ସମ୍ମାନ ଓ ସହାନୁଭୂତି ।

ପ୍ରଖ୍ୟାତ ନକ୍ସଲପନ୍ଥୀ ନେତା ନାଗଭୂଷଣ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କୁ ଫାଶୀ ଦଣ୍ଡ ଆଦେଶ ଦେଲାବେଳେ ନବ ବାବୁ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ନିଜେ ସେତେବେଳର ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ କରି ତାଙ୍କୁ ଫାଶୀରୁ ମୁକୁଳାଇବାପାଇଁ ନିବେଦନ କରିଥିଲେ ଏବଂ

ଏଥିପାଇଁ ବହୁ ଲୋକଙ୍କ ଦସ୍ତଖତରେ ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କୁ ନିବେଦନ ପତ୍ର ପଠାଇଥିଲେ । ସେ ଜେଲ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତାକରି ଜେଲରେ ଥିବା ନବ୍ବଲପନ୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ଖବର କାଗଜ ଓ ବହି ପଠାଉଥିଲେ ।

ତାଙ୍କର ଶେଷ କାରାଜୀବନ

ସ୍ବାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମ ଶେଷ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଦୁର୍ଦ୍ଦର୍ଶ ସ୍ବାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ କାରାବରଣ ଶେଷ ହୋଇ ନ ଥିଲା । ସ୍ବାଧୀନତା ପ୍ରାପ୍ତିର ୨୮ ବର୍ଷ ପରେ ଆଉ ଥରେ ତାଙ୍କୁ କାରାଦଣ୍ଡ ଭୋଗିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ୧୯୭୫ ମସିହାରେ ଏଲାହାବାଦ ହାଇକୋର୍ଟ ତାଙ୍କ ନିର୍ବାଚନକୁ ଅସିଦ୍ଧ ଘୋଷଣା କରିବା ପରେ ତତ୍କାଳୀନ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀମତୀ ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀ ଇସ୍ତଫା ନ ଦେବାରୁ ଏହା ବିରୁଦ୍ଧରେ ଆନ୍ଦୋଳନ ଚଳାଇବାପାଇଁ ଲୋକନାୟକ ଜୟପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣଙ୍କ ନେତୃତ୍ବରେ ସମସ୍ତ ବିରୋଧୀଦଳ ଏକଜୁଟ ହୋଇଥିଲେ । ସେମାନେ ଆନ୍ଦୋଳନ ଆରମ୍ଭ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଶ୍ରୀମତୀ ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀ ସମଗ୍ର ଦେଶରେ ଜରୁରୀକାଳୀନ ଅବସ୍ଥା ଜାରି କରି ବିରୋଧୀଦଳ ନେତାମାନଙ୍କୁ ଗିରଫ କରିନେଲେ । ସମ୍ବିଧାନରେ ଜନସାଧାରଣଙ୍କୁ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସ୍ବାଧୀନତା ଦିଆଯାଇଥିଲା ତାକୁ ଲୋପ କରି ଦିଆହୋଇଥିଲା । ସେତିକିବେଳେ ଜୟପ୍ରକାଶଙ୍କ ଅନୁରୋଧକ୍ରମେ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ଓଡ଼ିଶାର ବିରୋଧୀ ଦଳଙ୍କ ନେତୃତ୍ବ ନେଇ ଜରୁରୀ ଅବସ୍ଥାର ପ୍ରତିବାଦ ଆନ୍ଦୋଳନ ଚଳେଇଲେ ଓ ଗିରଫ ହୋଇ ଜେଲ ବରଣ କଲେ । ସେ ବାରିପଦା ଜେଲରେ ଅଟକିବନ୍ଦୀ ହୋଇ ରହିଥିଲେ ।

ନବ ବାବୁ କାରାବରଣ କରି ଆଠ ମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବାରିପଦା ଜେଲ ଜୀବନ ଯାପନ କରିଥିବା ସମୟ ଭିତରେ ତାଙ୍କ ଜୀବନରେ ଗୋଟିଏ ନୂଆ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଦେଇଥିଲା । ନିତାନ୍ତ ଦରକାର ନ ହେଲେ ସେ କାହାରି ପାଖକୁ ଚିଠି ଲେଖନ୍ତି ନାହିଁ ଓ ଚିଠି ପାଇଲେ ସହଜରେ ତାର ଉତ୍ତର ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ବାରିପଦା ଜେଲ ଭିତରୁ ସେ ତାଙ୍କ ଆତ୍ମୀୟମାନଙ୍କୁ ବହୁ ଚିଠି ଲେଖୁଥିଲେ ଓ ଚିଠିର ଉତ୍ତର ରୀତିମତ ଦେଉଥିଲେ । ଚିଠିର ଉତ୍ତର ପାଇବାକୁ ବିଳମ୍ବ ହେଲେ ସେଥିପାଇଁ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପଡୁଥିଲେ । ଏହିସବୁ ପତ୍ରରୁ ଗୋଟିଏ କଥା ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇଯାଇଥିଲା ଯେ ସେ ଆଉ ସକ୍ରିୟ ରାଜନୀତିରେ ଭାଗ ନେବାକୁ ଚାହୁଁ ନ ଥିଲେ । ସେତେବେଳକୁ ତାଙ୍କୁ ୭୪ ବର୍ଷ । ସେ କର୍ମକ୍ଲାନ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିଥିଲେ ଏବଂ ବିଶ୍ରାମ ନେଇ ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ମନନ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲେ । ଶ୍ରୀମତୀ ମାଳତୀ ଦେବୀଙ୍କୁ ଖଣ୍ଡିଏ ପତ୍ରରେ ସେ ଲେଖୁଥିଲେ “ଆଉ ଯେତେ ବର୍ଷ ବଞ୍ଚିବି ନିତ୍ୟନୟୀ ତାଲିମ ଗ୍ରହଣ କରିବି । ମନନ, ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ଅଧ୍ୟାପନା ବ୍ୟତୀତ ମୋ ଦ୍ବାରା ଅନ୍ୟ କିଛି ହୋଇପାରିବ

ନାହିଁ। ଆମେ ହେଉଛୁ ଏ ଯୁଗର ବ୍ରାହ୍ମଣ। ଆମକୁ ଯେତେ ଦିନ ଖୁଆଇ ପିଆଇ ସରକାର ରଖିବେ, ରାଜ୍ୟର ସେତେ ମଙ୍ଗଳ ହେବ।” ତାଙ୍କ ଦୁଇ କନ୍ୟାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଏକ ପତ୍ରରେ ସେ ଲେଖିଥିଲେ “ମତେ ୭୪ ବର୍ଷ, ତାକୁ (ମାଳତୀ ଦେବୀ) ୭୧। ବୟସ ତୁଳନାରେ ଦୁହେଁ ଟାଣ ଅଛୁ। ସୁସ୍ଥ ଅଛୁ। ମୁଁ ସବୁବେଳେ କହୁଛି ଯେ ଆଉ ଆମେ ବେଶି ଦିନ ନ ବଞ୍ଚୁ। ଏତେବେଳେ ଦୁହେଁ ଏକାଠି ରହିବା ଉଚିତ। କିନ୍ତୁ ସେ ତ ମାନିବ ନାହିଁ। ପାଗଳପରି ଗଞ୍ଜାମ ମାଳକୁ ନ ଯାଇ ରହିପାରିବ ନାହିଁ।

ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଦର୍ଶନ

ଜନନାୟକ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ବାରିପଦା ଜେଲରେ ଥିଲାବେଳେ ତାଙ୍କ ଆତ୍ମାୟକଠାରୁ ଯେଉଁସବୁ ଚିଠି ପାଇଥିଲେ ତା ଭିତରେ ନାତି ନାତୁଣୀଙ୍କଠାରୁ ସେ ପାଇଥିବା ଚିଠି ସଂଖ୍ୟା ଥିଲା ସବୁଠୁ ବେଶି। ସେଥିଭିତରୁ ତାଙ୍କ ନାତି ଆଦୁଙ୍କ ଠାରୁ ସେ ପାଇଥିବା ଖଣ୍ଡିଏ ଚିଠି ବିଶେଷ ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ ଓ ପ୍ରଣିଧାନ ଯୋଗ୍ୟ। ପୂର୍ବରୁ ତାଙ୍କର ଆଉ ଜଣେ ନାତି ବେବିଠାରୁ ପାଇଥିବା ଖଣ୍ଡିଏ ଚିଠିରେ ସେ ଜଣାଇ ଥିଲା ଯେ ତାଙ୍କର ଜଣେ ଆତ୍ମୀୟ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ଭାଇଙ୍କର ଛୋଟ ପୁଅଟିର ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଯାଇଥିଲା। ନବବୀରୁ ଆଦୁଙ୍କୁ ଲେଖିଥିବା ଚିଠିରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଷୟ ଭିତରେ ସେହି କଥାଟି ଉଲ୍ଲେଖ କରି ଲେଖିଥିଲେ “ସୁରେନ୍ଦ୍ର ଭାଇଙ୍କର ଛୋଟ ସୁନ୍ଦର ପୁଅଟି କଥା ହଠାତ୍ ମୋର ମନେ ପଡ଼ିଗଲା। ତାର ମୃତ୍ୟୁ ଖବର ବେବିଠାରୁ ପାଇ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମର୍ମାହତ ହୋଇଥିଲି। ସୁଧାମ କେନ୍ଦ୍ର (ଗୁଜୁରାଟ) ଭିତରେ ଥିବା ଛୋଟ ପିଲାଙ୍କ ଭିତରୁ ମୁଁ କେଜାଣି କାହିଁକି ସେହି ପିଲାଟିକୁ ସବୁଠୁ ବେଶି ଭଲ ପାଉଥିଲି। ଏଥିପାଇଁ ମୁଁ ଅନ୍ୟକୁ କିପରି ସାବ୍ଦାନା ଦେବି ଜାଣେ ନାହିଁ। ମୁଁ ନିଜକୁ ମଧ୍ୟ ସାବ୍ଦାନା ଦେଇପାରୁ ନାହିଁ। ଏହିଭଳି ଶୋକ ଯେତେ ମର୍ମନ୍ତୁଦ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ତାକୁ ନିଜ ଭିତରେ ବହନ କରି ମୁଁ ବଞ୍ଚିଛି। ତାହା ହିଁ ମୋ ଜୀବନର ଦର୍ଶନ। ମୋ ମତରେ ମୁଁ ଯଦି ଏହି ଯନ୍ତ୍ରଣା ସହି ନ ପାରିବି ତା’ହେଲେ ମନୁଷ୍ୟ ପଦବାଚ୍ୟ ହୋଇପାରିବି ନାହିଁ। ନିଜ ପିଲାଟିକୁ ହରାଇଲେ ତାର ମା କାହିଁକି ଅସହ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଅନୁଭବ କରେ? ଏହାର ଏକମାତ୍ର କାରଣ ହେଲା ଯେ ସେ ତାର ପିଲାକୁ ସବୁଠୁ ଭଲପାଏ। ତା ପିଲାର ମୃତ୍ୟୁଜନିତ ଯନ୍ତ୍ରଣାକୁ ଲାଘବ କରିବାପାଇଁ ସେ କଣ ମା’ଭଳି ଆଚରଣ କରିବ ନାହିଁ? ପ୍ରାଣୀ ଜଗତରେ ମନୁଷ୍ୟ ହିଁ ଏକମାତ୍ର ଜୀବ ଯେ କି ଅନ୍ୟ ଜୀବର ଯନ୍ତ୍ରଣା ଦେଖିଲେ ନିଜ ଭିତରେ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଅନୁଭବ କରିପାରେ। କାରଣ ମନୁଷ୍ୟର ସ୍ୱଭାବ ହେଲା ସେ ନିଜର ଆତ୍ମାୟକ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟକୁ ଭଲପାଏ। ଆମେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଲୋକଙ୍କୁ ଭଲ ପାଇବା ଏବଂ ଏହାର ପରିଣାମରେ ଯେଉଁ ଦୁଃଖ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଜାତ ହେବ ତାକୁ

ବହନ କରିବାପାଇଁ ଆମେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା । ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଏଇଥିପାଇଁ ଜୁଣବିଜ ହୋଇଥିଲେ, ଧର୍ମପ୍ରାଣ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମାବଲମ୍ବୀମାନେ ଯାହା କହନ୍ତି ତା ନୁହେଁ ।” ଚିଠିଟି ଇଂରେଜୀ ଭାଷାରେ ଲେଖା ହୋଇଥିଲା ।

ନିଜ ଜୀବନ ଦର୍ଶନ ବିଷୟରେ ଜନନାୟକ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ଉପରୋକ୍ତ ଚିଠିଟି ତାଙ୍କ ନାତି ପାଖକୁ ଲେଖିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କ ଜୀବନ ଦର୍ଶନ ବିଷୟରେ ନିଜେ କିଛି ଲେଖି ନ ଥିଲେ କି କାହାରିକୁ କିଛି କହି ନ ଥିଲେ । ଏହି ଚିଠିରେ ସେ ତାଙ୍କ ଜୀବନଦର୍ଶନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଯେଉଁ ସୂଚନା ଦେଇଛନ୍ତି, ଯଥାର୍ଥରେ ସେହି ଜୀବନ ଦର୍ଶନକୁ ସେ ତାଙ୍କ ଦୀର୍ଘ ୩୦ଟି ବର୍ଷ କର୍ମମୟ ଜୀବନକାଳ ଭିତରେ ଅନୁସରଣ କରି ଆସିଥିଲେ । ସେ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀ ଓ ବିଶ୍ୱକବି ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ଠାକୁରଙ୍କ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସି ଏହି ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରିଥିଲେ ଯେ ଦାନ, ଦରିଦ୍ର, ଶୋଷିତ ଓ ଦଳିତ ସେବା ହିଁ ମଣିଷ ଜୀବନର ବ୍ରତ । ସେହି ବ୍ରତକୁ ପାଳନ କରିବାପାଇଁ ସେ ସମାଜବାଦୀ ହୋଇଥିଲେ, କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନ ଚଳେଇଥିଲେ, ଗଡ଼ଜାତ ପ୍ରଜା ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ଉଦ୍‌ଘାଟିତ କରିଥିଲେ ଏବଂ ଶେଷରେ ନବଜାତଜାତୀୟ ସମର୍ଥନ କରିଥିଲେ । ଚାଷୀ ଓ ମୂଲିଆ ଯେ କି ଆମପାଇଁ ଖାଦ୍ୟ ଉତ୍ପାଦନ କରୁଛନ୍ତି, ସେମାନେ ସମାଜରେ ସର୍ବାପେକ୍ଷା ଦରିଦ୍ର, ଅବହେଳିତ, ଶୋଷିତ ଓ ହିନିମାନ ଅବସ୍ଥାରେ ରହିଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ଅବସ୍ଥାର ଉନ୍ନତି କରିବା ନିମନ୍ତେ ସେ ଏହି ପଛା ଅନୁସରଣ କରିଥିଲେ । କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନ ଓ ଗଡ଼ଜାତ ପ୍ରଜା ଆନ୍ଦୋଳନବେଳେ ସେ ଓଡ଼ିଶାର ଏହି ଦରିଦ୍ରତମ ଲୋକଙ୍କ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସିଥିଲେ । ଦାରିଦ୍ର୍ୟର ଆଘାତରେ ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକଙ୍କ ରୋଗ, ଦୁଃଖ, ଯନ୍ତ୍ରଣା ଏବଂ ମୃତ୍ୟୁ ବରଣ ଦେଖିଥିଲେ । ସେ ସେମାନଙ୍କୁ ଭଲ ପାଉଥିବାରୁ ସେମାନଙ୍କର ଏହି ଯନ୍ତ୍ରଣାକୁ ଚହନ କରି ଚାଲିଥିଲେ । କାରଣ ତାହା ହିଁ ଥିଲା ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଦର୍ଶନ ।

ସେହି ବାରିପଦା ଜେଲରୁ ଶ୍ରୀମତୀ ମାଳତୀ ଦେବୀଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଚିଠିରେ ନବ ବାରୁ ଲେଖିଥିଲେ “ ଗୋଟାଏ ଖୁବ୍ ବଡ଼ ଓ ଭଲ ଟାକା ସହ “ପାତଞ୍ଜଳ ଯୋଗ ଦର୍ଶନ” କାଶିରୁ ଆଣିଥିଲି । ପତଞ୍ଜଳିଙ୍କ ବସୁନ୍ଦରୀ ଏଜର୍ନିଷ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଆଲୋଚନା ଭଙ୍ଗା ମୋତେ ଭଲଲାଗେ । ମୋ ନିଜର ଦର୍ଶନ ସାଙ୍ଗରେ ଯୋଗ ଦର୍ଶନର ଦ୍ରୁତ ଇଚ୍ଛାକରି ଚଳେଇଛି । ଗୋଟାଏ ମନଗଢ଼ା ଅଧ୍ୟାତ୍ମିକ ସୃଷ୍ଟି କରି ଆମ ଜୀବନର ବାସ୍ତବ ସୁଖଦୁଃଖକୁ ଉଡ଼େଇ ଦେବା ବା ବୁଡ଼େଇ ଦେବାର ମୁଁ ଘୋର ବିରୋଧୀ । ତା’ଛଡ଼ା ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କ “ଲଭିବ ମୁକ୍ତିର ସ୍ୱାଦ ଅଶେଷ ବନ୍ଧନ ମାଝେ” ମୋ ମନ ଉପରେ ପିଲାଦିନରୁ ଗୋଟାଏ ଗାର ପକାଇ ଦେଇଛି ।” ପାରିବାରିକ ବନ୍ଧନ ତଥା ଅଗଣିତ ଦାନ, ଦରିଦ୍ର ଓ ଅବହେଳିତ ଜନତାଙ୍କ ସହିତ

ତାଙ୍କର ଯେଉଁ ବନ୍ଧନ ଥିଲା ତାକୁ ତୁଟାଇ ଦେଇ ନିଜର ମୁକ୍ତିର ସ୍ବାଦ ଲାଭ କରିବାପାଇଁ ସେ ଚାହିଁ ନ ଥିଲେ ।

ଖଣ୍ଡିତ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବର ବିରୋଧୀ

ଜନନାୟକ ଚୌଧୁରୀ “ଲୋକଶକ୍ତି” ନାମକ ସାମୟିକ ପତ୍ରିକାରେ “ସ୍ବାଧୀନତା ଓ ଲୋକଶକ୍ତି” ନାମରେ ଏକ ପ୍ରବନ୍ଧରେ ଲେଖିଥିଲେ “ଅତୀତର ସ୍ମୃତି ଓ ଶିକ୍ଷା ଆମର ପ୍ରାଥମିକ ପୁଞ୍ଜି । ଦୁନିଆର ଯେଉଁସବୁ ଦେଶ ବହୁ ଦିନରୁ ସ୍ବାଧୀନ ହେଲେଣି, ଯେଉଁମାନେ ବିଜ୍ଞାନ ବଳରେ ବୈଷୟିକ ଉନ୍ନତିର ବହୁ ଉପରକୁ ଉଠିଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଯେଉଁମାନେ ସାମାଜିକ, ମନସ୍ତତ୍ତ୍ବ, ମାନସିକ ରୋଗର ଚିକିତ୍ସା ବିଷୟରେ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଗବେଷଣା କରିଛନ୍ତି, ସେମାନେ କହନ୍ତି ଯେ ଆଧୁନିକ ସତ୍ୟ ଦେଶର ଲୋକେ ସମାଜ, ଅର୍ଥନୀତି ଓ ରାଜନୀତି କ୍ଷେତ୍ରରେ ସବୁ ରକମ ପ୍ରଭୁତ୍ବର ମୁକ୍ତ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସେଠାରେ ଆଜି କୌଣସି ରାଜା, ମହାରାଜା, ସମାଜପତି ବା ଧର୍ମଯାଜକଙ୍କ ପ୍ରଭୁତ୍ବ ନ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବ ଭୀଷଣ ଭାବରେ ଖଣ୍ଡିତ ହୋଇଛି । ମାନବ ଜୀବନର ସହଜ ଆନନ୍ଦରୁ ସେମାନେ ପୁରାପୁରୀ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇଛନ୍ତି । ଦେଶ, ଦଳ, ନେତା, ସମାଜ ପ୍ରଭୃତିକୁ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ନୂତନ ଦେବତାରେ ପରିଣତ କରି ନିଜର ସ୍ବାଧୀନ ବିଚାର ଓ ସ୍ବତଃସ୍ପୁର୍ଣ୍ଣ ଜୀବନକୁ ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ବଳି ଦେଉଛନ୍ତି । ନିଜର ଆତ୍ମାକୁ ଭୁଲାଇବାପାଇଁ ନାନା ରକମ ମିଥ୍ୟା ଓ କୃତ୍ରିମ ମାୟାରେ ନିଜକୁ ଆବଦ୍ଧ କରୁଛନ୍ତି ।

ଆଧୁନିକ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ମତରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଗୋଟିଏ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ଅଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକର ସ୍ବଭାବ ଓ ସ୍ବଧର୍ମ ଅଛି । ଏହି ସ୍ବଭାବକୁ ଜାଣି କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର ବାଛିନେଲେ ମନୁଷ୍ୟର ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ଶକ୍ତିଗୁଡ଼ିକର ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିକାଶ ହେବ, ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବ ପ୍ରସ୍ତୁତି ହେବ ଏବଂ ସୁସ୍ଥ ସୁନ୍ଦର ସମାଜ ଗଢ଼ି ଉଠିବ । ଏହି ମୌଳିକ ତତ୍ତ୍ବକୁ ମନରେ ରଖି ଆର୍ଥିକ ଓ ଶାସନଗତ ସଂଗଠନ କରିବା ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେପରି ନ ହୋଇଥିବାରୁ ସବୁ ଦେଶରେ ଲୋକଶକ୍ତି ମୁହ୍ୟମାନ ।” ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ତାଙ୍କ ଦୀର୍ଘ କର୍ମମୟ ଜୀବନ କାଳ ଭିତରେ ଏହିପରି ନିଜର ସ୍ବଧର୍ମ ବା ସ୍ବଭାବ ଅନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଚାଲିଥିଲେ । ନିଜ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବକୁ ଖଣ୍ଡିତ ନ କରିବାପାଇଁ ସବୁବେଳେ ସଚେତନ ଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ କଂଗ୍ରେସ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଭିତରେ ଥାଇ ମଧ୍ୟ କଂଗ୍ରେସର କେତେକ ନୀତି ତଥା କଂଗ୍ରେସ କର୍ମୀଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ ସମାଲୋଚନା କରୁଥିଲେ । ସେ ପ୍ରଥମେ କଂଗ୍ରେସ ଭିତରେ ସମାଜବାଦୀ ଦଳ ଗଠନ କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ କଂଗ୍ରେସ ସମାଜବାଦୀ ଦଳ ଯେତେବେଳେ କଂଗ୍ରେସରୁ ଚାଲିଯାଇ ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ଭାବରେ ଦଳ ଗଠନ କଲେ ସେ କଂଗ୍ରେସ ଦଳ ଛାଡ଼ି ନ ଥିଲେ । ସେ କଂଗ୍ରେସ, ସୋସାଲିଷ୍ଟ

ଓ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ କାମ କରିଥିଲେ । ସେ ସବୁବେଳେ ଆତ୍ମକାମନାରୁ ଦୂରରେ ରହି କାହାରି ନିନ୍ଦୁକ ବା କାହାରି ଅନ୍ଧସ୍ତାବକ ହୋଇ ନ ଥିଲେ । କୌଣସି ଦଳ ବା ନେତାଙ୍କ ନିକଟରେ ନିଜକୁ ସମର୍ପି ନ ଦେଇ ସ୍ୱଧର୍ମ ଅନୁସରଣରେ କାମ କରି ଚାଲିଥିଲେ ।

ସେ ଥିଲେ ଆଧୁନିକ ଯୁଗର ଜଣେ ସାଧକ । ସରଳ ଓ ନିରାଡ଼ମ୍ବର ଜୀବନ ଯାପନ କରି ଉଚ୍ଚଚିନ୍ତାରେ ନିମଗ୍ନ ହେବା ଥିଲା ତାଙ୍କ ପ୍ରକୃତି । ସେ ଆଧୁନିକ ଚିନ୍ତାଶୀଳ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀମାନଙ୍କର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଚିନ୍ତାଧାରା ସହିତ ପରିଚିତ ହେବାପାଇଁ ସେମାନଙ୍କର ବିଶ୍ୱ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ପୁସ୍ତକମାନ ସଂଗ୍ରହ କରି ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ମନନ କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଗର୍ବ ଓ ଅହଙ୍କାର ନ ଥିଲା କି କପଟତା ନ ଥିଲା । ଥରେ ଓଡ଼ିଶାର ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ ସାହିତ୍ୟିକ ତଥା ରାଜନୀତିଜ୍ଞଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁପରେ ତାଙ୍କୁ ଶୋକବାର୍ତ୍ତା ଦେବାକୁ ଅନୁରୋଧ କରାଯିବାରୁ ସେ ମନାକରିଦେଇ କହିଥିଲେ ଯେ ତାଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପକୁ ସେ ବହୁବାର ସମାଲୋଚନା କରିଛନ୍ତି, ଆଜି କେମିତି ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଶଂସା କରି ଲେଖିବେ ? ଆଉ ତାଙ୍କ ସାହିତ୍ୟ ମୁଁ ପଢ଼ି ନାହିଁ । ବଢ଼େଇକରି କେମିତି କହିବି ? ଏହା କପଟାଚରଣ ହେବ ।

ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଏକ ଅତ୍ୟୁତପୂର୍ବ ଘଟଣା

ବିପ୍ଳବୀ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ଯେ ଓଡ଼ିଶାର ଦଳିତ ଓ ଅବହେଳିତଙ୍କ ଅକୃତ୍ରିମ ବନ୍ଧୁ ଥିଲେ ତାର ବହୁ ଚାକ୍ଷୁଷ ପ୍ରମାଣ ଅଛି । ଏଠାରେ ସେହିଭଳି ଏକ ଅତ୍ୟୁତପୂର୍ବ ଘଟଣା ଯାହା କି ଲେଖକ ନିଜେ ଦେଖିବାର ସୌଭାଗ୍ୟ ହୋଇଛି ତାହା ବର୍ଣ୍ଣନା କରୁଛି ।

୧୯୫୨ ମସିହା ଜାନୁଆରୀ ମାସ । ତାରିଖ ମନେ ନାହିଁ । ଶୀତ ଦିନ ଅପରାହ୍ଣ ସମୟ ତିନିଟା ହବ । ପୁଲବାଣୀ ସର୍କିଟ ହାଉସ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ପଡ଼ିଆ । ସେତେବେଳକୁ ଆଦିବାସୀ ଦରବାର ପ୍ରତି ବର୍ଷ ଏହି ସମୟରେ ହେଉଥିଲା । ଧାନକଟାକଟି ସରି ଆସିଥାଏ । ଆଦିବାସୀ ଓ ହରିଜନମାନେ ସେଦିନ ଆସି କନ୍ଧମାଳର ରାଜାଙ୍କୁ କିଛି ଭେଟି ଦିଅନ୍ତି । ରାଜା ସେମାନଙ୍କୁ ଆଶୀର୍ବାଦ କରି କିଛି କହନ୍ତି । ସେହି ଦରବାରରେ ରାଜ୍ୟର ଅଫିସର ଓ ଅନ୍ୟମାନେ ଉପସ୍ଥିତ ଥାଆନ୍ତି । ମାତ୍ର କନ୍ଧମାଳ ଜିଲ୍ଲା ଓଡ଼ିଶା ସହିତ ମିଶିଯିବା ପରେ ସେହିଭଳି ଦରବାର କିଛି ଦିନ ଚାଲିଥିଲା । ସେଦିନ ଆଦିବାସୀ ଓ ହରିଜନ ମେଳାରେ ଓଡ଼ିଶାର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଯୋଗଦେଇ ଲୋକଙ୍କୁ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦିଅନ୍ତି । ସେଦିନ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଭାବରେ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ସେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ଥିଲେ । କନ୍ଧମାଳ ଜିଲ୍ଲାର କଲେକ୍ଟର, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅଫିସର ତଥା ବିଧାନସଭା ସଭ୍ୟମାନେ ସେହି ସଭାରେ ଉପସ୍ଥିତ ଥିଲେ ।

ପ୍ରଥମେ ଜିଲ୍ଲା କଲେକ୍ଟର ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ଭାଷଣ ଦେଇ ଉପସ୍ଥିତ ଆଦିବାସୀ ଓ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ସ୍ୱାଗତ କରିଥିଲେ ଓ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଚୌଧୁରୀଙ୍କୁ କିଛି କହିବାପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କରିଥିଲେ । ଇତିମଧ୍ୟରେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ସଭାରେ ଉପସ୍ଥିତ ଥିବା ଦରିଦ୍ର ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କୁ ଦେଖୁଥାନ୍ତି । ଘୋର ଶୀତ ଦିନ । ସେମାନେ ଖଣ୍ଡିଏ ଖଣ୍ଡିଏ ଛିଣ୍ଡା ଚାଦର, କେହି ବା ଅଖାକୁ ଯୋଡ଼ି ଘୋରି ହୋଇ ବସିଥାନ୍ତି । ଚଞ୍ଚଳ ସଭା ଶେଷ ହେଲେ ଅନ୍ଧାର ପୂର୍ବରୁ ଗାଁକୁ ଜଙ୍ଗଲ ବାଟ ଦେଇ ଫେରିଯିବେ । ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ସେମାନଙ୍କୁ କିଛି କହିବାପାଇଁ ଉଠିଲେ । ତାଙ୍କ ମୁଖମଣ୍ଡଳ ବିଷଣ୍ଣ । ସେ କହିଲେ - “ଏଠାରେ ଯେଉଁ ଲୋକମାନେ ଆସି ବସିଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କୁ କିଛି କହିବାକୁ ମତେ କହୁଛନ୍ତି । ମୁଁ କଅଣ କହିବି କାଣିପାରୁ ନାହିଁ । ଯେଉଁମାନେ ଏଠି ଛିଣ୍ଡା କୋତରା, ସିଆଁ ଲୁଗା ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ପିନ୍ଧି ବସିଛନ୍ତି ଓ ସେଇଥିରୁ ଖଣ୍ଡେ ଘୋରି ହୋଇଛନ୍ତି, ଘରକୁ ଗଲେ ରାତିରେ ଜାଉ ଟିକିଏ ଟିକିଏ ଖାଇ ଶୋଇବେ- ଆଉ ମୁଁ ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ଯାହା ଖାଉଛି, ତାହା ଏମାନଙ୍କ ରକ୍ତ ପିଉଛି । “ଏହା କହିବା ମାତ୍ରେ ତାଙ୍କ କଣ୍ଠ ରୁଦ୍ଧ ହୋଇଆସିଲା । ଆଖିରୁ ଲୁହଧାର । ଏ ଅପୂର୍ବ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି ମୁଁ ଧନ୍ୟ ହୋଇଛି । ଚାଳିଶ ବର୍ଷ ତଳର କଥା । ସେତେବେଳର ଅଫିସରମାନେ ବୃଦ୍ଧ ଅବସ୍ଥାରେ ବଞ୍ଚିଥିବେ କି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଯିଏ ଦେଖୁଛନ୍ତି ସେ ଭୁଲିପାରି ନ ଥିବେ । ସେ ଯେ ପ୍ରକୃତରେ ଦରିଦ୍ରଙ୍କ ବନ୍ଧୁ ଥିଲେ, ଦଳିତଙ୍କ ବନ୍ଧୁ ଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ଦୁଃଖ ଓ ଯନ୍ତ୍ରଣାକୁ ବହନ କରି ଚାଲିଥିଲେ ତାହା ଏହିପରି ଅତ୍ୟନ୍ତପୂର୍ବ ଘଟଣାରୁ ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଛି ।

ଥରେ ଭୁବନେଶ୍ୱରଠାରେ ତାଙ୍କ ଆତ୍ମୀୟଙ୍କର ପ୍ରତିଭାଶାଳୀ ପୁଅଙ୍କ ପିଲାଦିନ କଥା ତାଙ୍କ ଆଗରେ କେହି ବର୍ଣ୍ଣନା କରୁଥିଲେ । ସେହି ପାଖରେ ଲଜ୍ଜା ଛିଣ୍ଡା କୁରୁଡ଼ା, ଲୁଗା ପିନ୍ଧି ଗୁଡ଼ିଏ ପିଲା ଖେଳୁଥିଲେ । ନବ ବାବୁ ସେଇ ପିଲାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ହାତ ବଢ଼େଇ କହିଲେ ଯେଉଁ ପିଲା କଥା କହୁଛି ତାଙ୍କ ଭଳି ପିଲାଙ୍କ କଥା ବୁଝିବାକୁ ତ ବହୁତ ଲୋକ ଅଛନ୍ତି । ଏ ଯେଉଁ ପିଲାସବୁ ଖେଳୁଛନ୍ତି ତାଙ୍କ କଥା କିଏ ବୁଝୁଛି ? ଏତିକି କହିଲାବେଳେ ତାଙ୍କ କଣ୍ଠ ରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ଆସିଲା । ଦଶ ମିନିଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଟିରୁ କଥା ବାହାରିଲା ନାହିଁ । ସେଠି ଲେଖକ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ଏ ଅପୂର୍ବ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖୁଛି । ଏହିପରି ବହୁ ଘଟଣା ଅଛି ।

ଶେଷ କାରାମୁକ୍ତିପରେ

ଜନନାୟକ ବିପ୍ଳବୀ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ତାଙ୍କର ଶେଷ କାରାଗାର ବାରିପଦା ଜେଲରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇବାର ମାସକ ପୂର୍ବରୁ ଲେଖିଥିଲେ - “ମୁଁ ଏଠୁ ବାହାରିଲା ବେଳକୁ ବେଶି ସିଧା ସକ୍ଷୀ ହୋଇ ବାହାରିବି ।” କିନ୍ତୁ ରକ୍ତଚାପ ଜନିତ ପକ୍ଷାଘାତ

ଜରୁରୀ ପରିସ୍ଥିତିରେ କାରାମୁକ୍ତି ପରେ ।

ସହଧର୍ମିଣୀ ମାଳତୀ ଦେବୀଙ୍କ ସହିତ ।

ରୋଗରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ସେ ୧୯୭୫ ନଭେମ୍ବର ୨୩ ତାରିଖରେ ବାରିପଦା ଜେଲରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇଲେ । ସେ ରୁଗ୍ମ ଶରୀର ଘେନି ଏବଂ ପୂର୍ବପରି ଏକ ଅଥୟ ମନ ଘେନି ନଅ ବର୍ଷ ବଞ୍ଚି ରହିଥିଲେ । ଶରୀର ଦୁର୍ବଳ ହୋଇଯାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମାନସିକ ଶକ୍ତି ପୂର୍ବପରି ଅତୁଟ ରହିଥିଲା । ସେ ମୁକ୍ତି ପାଇବାର ୧୬ ମାସ ପରେ ୧୯୭୬ ମସିହା ଜାନୁଆରୀ ମାସରେ ଯେତେବେଳେ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଘୋଷଣା କଲେ ଯେ ଭାରତରେ ପାଲିଆମେଣ୍ଟ ନିର୍ବାଚନ ହେବ ସେଥିରେ ସେ କିଞ୍ଚିତ ସନ୍ତୋଷ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଭଳି ବୃଦ୍ଧ ସ୍ବାଧୀନତାସଂଗ୍ରାମୀ ଭାରତର ଅପହୃତ ସ୍ବାଧୀନତା ଫେରାଇ ଆଣିବାପାଇଁ ଜୀବନବ୍ୟାପୀ ଯେଉଁ ସଂଗ୍ରାମ କରିଥିଲେ ତାହା ବୃଥା ହୋଇ ନ ଥିଲା । ଲୋକସଭା ନିର୍ବାଚନରେ ରୁଗ୍ମ ଅବସ୍ଥାରେ ମଧ୍ୟ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ଜନତାଦଳ ସପକ୍ଷରେ ଭୋଟ ପ୍ରଚାର ଅଭିଯାନରେ ଭାଗ ନେଇଥିଲେ । ଜନତାଦଳ ବିଜୟୀ ହୋଇ ଓଡ଼ିଶାରେ ଓ କେନ୍ଦ୍ରରେ ସରକାର ଗଠନ କଲେ ।

ଶେଷ ଜୀବନ

ବିପ୍ଳବୀ ଜନନାୟକ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ମାନସିକ ଅବସ୍ଥା ସୁସ୍ଥ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଶରୀର କ୍ରମଶଃ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇ ଆସିଲା । ରକ୍ତଚାପ ବେଳେବେଳେ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଲା । ମହାମ୍ବା ଗାନ୍ଧୀ ଓ ବିଶ୍ୱକର୍ମି ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କ ପ୍ରେରଣାରେ ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ ହୋଇ ଗୋଟିଏ ଦିନ ସେ ଶୁଚି ବସନ ଛାଡ଼ି ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସି ଦୀନ ହୀନ ଅବସ୍ଥାରେ କାଳାତିପାତ କରୁଥିବା ଚାଷୀ ଓ ମୂଲିଆଙ୍କ ସେବାକରି ସେମାନଙ୍କ ଯନ୍ତ୍ରଣାକୁ ବହନ କରି ଜୀବନସାରା ଚାଲିଥିଲେ । ଯେତେବେଳେ ସେ ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନ ଯନ୍ତ୍ରଣାକୁ ଲାଘବ କରିବା ଅବସ୍ଥାରେ ନ ଥିଲେ ସେତେବେଳେ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲାବେଳେ ଯାହା ବହୁଥର ଆବୃତ୍ତି କରୁଥିଲେ ସେଇଆ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥିବେ -

ସେଇଠାକୁ ମୋତେ ନିଅ ମହାପ୍ରଭୁ
ଯେଉଁଠାରେ ଖାଲି ଲୁହ
ଆଜୀବନ ଯିଏ କାନ୍ଦୁଛି ଖାଲି
ପୋଛିବି ତା ଆଖି ଲୁହ ।

ସେଇମାନଙ୍କ ଆଖିର ଲୁହ ପୋଛିବାପାଇଁ ଏହି ବିପ୍ଳବୀ ଜନନାୟକ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ଦୀନହୀନ, ଦରିଦ୍ର ଓ ନିଷ୍ଠେଷିତ ଓଡ଼ିଶାବାସୀଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ୧୯୮୪ ଜୁନ ୨୪ ତାରିଖରେ ଚାଲି ଯାଇଥିଲେ । ଜାତୀୟ କବି ବୀରକିଶୋର ସହିଦ ଲକ୍ଷ୍ମଣ

ନାୟକଙ୍କ ପାଶରେ ଯାହା ଲେଖୁଥିଲେ ତାହା ହିଁ କହି ସେ ସଂସାରରୁ ବିଦାୟ
ନେଇଥିବେ :-

ବିଶ୍ୱର କଳଙ୍କ କରି ବିଧୋଉତ
ମାଡ଼ି ଆସୁଅଛି ଭୀମ କାଳସ୍ରୋତ
ଓଲଟ ପାଲଟ ହୋଇଯିବ ସବୁ
ଦେଖକରି କେବେ ଡରିବୁ ନାହିଁ ।
ଶେଷକଥା ଶେଷଯୁଦ୍ଧ ଏ ତମର
ଚାଷୀ ମୂଲିଆଟି ଦେବତା ମୋହର
ଗଣେ ଖାଇ ଖଣ୍ଡେ ପିନ୍ଧିବେ ସେମାନେ
ନିରାଶ ତାହାକୁ କରିବ ନାହିଁ ।

